

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**6. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABININ ALTERNATİF ÖLÇME VE
DEĞERLENDİRME ANLAYIŞI AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Hasan KARAKUŞ

Niğde
Temmuz, 2019

T.C.
NIĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**6. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABININ ALTERNATİF ÖLÇME VE
DEĞERLENDİRME ANLAYIŞI AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hasan KARAKUŞ

Danışman:
Doç. Dr. Elvan YALÇINKAYA

Niğde
Temmuz, 2019

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Anlayışı Açısından İncelenmesi” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım 04/07/2019

Hasan KARAKUŞ

ONAY SAYFASI

Doç. Dr. Elvan YALÇINKAYA danışmanlığında Hasan KARAKUŞ tarafından hazırlanan “6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Anlayışı Açısından İncelenmesi” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

04 / 07 / 2019

JÜRİ :

Danışman : Doç. Dr. Elvan YALÇINKAYA

Üye : Doç. Dr. Halil TOKCAN

Üye : Doç. Dr. Mustafa TAHİROĞLU

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun ..... Tarih ve ..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Gökhan ÖZDEMİR
Enstitü Müdürü

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

6. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABININ ALTERNATİF ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ANLAYIŞI AÇISINDAN İNCELENMESİ

KARAKUŞ, Hasan

Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Elvan YALÇINKAYA

Temmuz 2019, 117 sayfa

Bu araştırmanın amacı; MEB. Yayınevi tarafından hazırlanmış 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri nelerdir ve bunlara inceleme alanlarında (hazırlık kısımları, öğrenme alanları içerisi ve değerlendirme çalışmaları kısmında) nasıl yer verilmiş bunlar belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın amaçlarını gerçekleştirmek üzere nitel araştırma yönteminden doküman inceleme modeli kullanılmıştır. İncelenen hazırlık sorularında daha çok öğrencinin derse hazırlanmasını, ön bilgilerin yoklamasını amaçlayan ve kazandırılacak kazanımlar hakkında yeni bilgiler vermesine yönelik sorular sorulduğu için alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerinin hiç yer almadığı belirlenmiştir. Değerlendirme çalışmaları kısmında yer alan sorulardan bir soru haricinde verilen soruların geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniğine uygun olarak verildiği belirlenmiştir. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğrenme alanları içerisinde yer alan alternatif ölçme değerlendirme teknikleri incelemesinde ise toplam 48 soru alternatif ölçme değerlendirme tekniğine uygun şekilde verilirken, diğer verilen 238 sorunun da geleneksel ölçme değerlendirme tekniğine uygun şekilde verildiği belirlenmiştir. Bu çalışmanın sonucunda elde edilen bulgular ışığında hazırlık kısmı, öğrenme alanı içerisi ve değerlendirme çalışmalarında verilecek soruların çeşitliliği artırılabilir. Hazırlık kısımları ve öğrenme alanları içerisinde verilen soruların konuyu yapısına göre daha fazla alternatif ölçme ve değerlendirme tekniği ile desteklenmesi yapılabilir. Değerlendirme çalışmaları kısmında verilen sorulara ek olarak konunun daha kalıcı olması ve öğrencilerin daha aktif kılınmasına yönelik alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine yer verilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Ders Kitapları, Geleneksel Ölçme ve Değerlendirme, Alternatif Ölçme ve Değerlendirme.

ABSTRACT

MASTER THESIS

THE ANALYSIS OF ALTERNATIVE MEASURING AND PERSPECTIVE OF EVALUATION IN 6TH GRADE SOCIAL SCIENCE COURSEBOOK

KARAKUS, Hasan

Social Studies Teaching Department

Thesis Advisor: Assistant Professor Elvan Yalçinkaya

July 2019, 117 pages

The aim of this research; to determine the alternative measurement and evaluation techniques in the 6th grade social studies textbook prepared by the publisher Ministry of Education. At the same time, it has been tried to determine how alternative measurement and evaluation techniques take place in the examination areas such as preparation parts, interior learning areas and evaluation studies. In order to accomplish the objectives of the study, a document review model was used from qualitative research method. In the preparation questions that are examined, more and more students are asked to prepare for the course, to poll the preliminary information and to give new information about the achievements to be gained. The alternative measurement and evaluation techniques have been determined. The questions given on the evaluation studies section are determined in accordance with the traditional measurement and evaluation technique except only one question. In the study of the alternative measurement evaluation techniques within the learning areas of the 6th grade social studies textbook, a total of 48 questions are given in accordance with the alternative measurement evaluation techniques while the other 238 problem according to the traditional measurement evaluation techniques. In light of the findings obtained from this study, the preparatory part. The diversity of questions to be given within the learning area and evaluation studies can be increased. In light of findings obtained from this study, the preparatory part the diversity of questions to be given within the learning area and evaluation studies can be increased. The preparation sections and the questions given within the learning areas can be supplemented by more alternative measurement and evaluation techniques according to the structure of the topic. In addition to the questions given in the evaluation studies section of the subject alternative assessment and evaluation techniques should be included in order to be more permanent and to make students more active.

Key Words: Textbooks, Traditional Measurement and Evaluation, Alternative Measurement and Evaluation.

ÖNSÖZ

Bu çalışmamda, eğitim öğretim ortamının vazgeçilmez bir parçası olan ders kitabının alternatif ölçme ve değerlendirme anlayışı bakımından incelenmesini yaptık. Yapılan bu çalışma ile Talim Terbiye Kurulu onaylı 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının ne derece alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerini barındırıyor, eksik ve düzeltilmesi gereken yönleri nelerdir, hazırlanma aşamasında geleneksel anlayışın mı yoksa alternatif ölçme ve değerlendirme anlayışının mı göz önüne alındığını incelemiş olduk.

Yaptığım bu çalışmada, çalışmanın konusunun belirlenmesinden çalışmamın tamamlanmasına kadar bana daima yol gösteren çalışmamda büyük emeği olan değerli danışmanım, sayın hocam Doç. Dr. Elan YALÇINKAYA ya tüm emeği, sabrı ve çabaları için sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Yine çalışmamda jüri üyesi olarak katkı yapan Doç. Dr. Halil TOKCAN ve Doç. Dr. Mustafa TAHİROĞLU ‘a çok teşekkür ederim.

Bu çalışmayı, kendisini çocukken kaybettiğim ve hep özlem duyduğum babam İbrahim Karakuş’a ve bizleri çok güzel bir şekilde yetiştiren, her zaman destekçimiz olan, kol kanat geren canım Annem Döndü Karakuş’a armağan ediyorum.

Desteğini her zaman ve her şekilde yanımda hissettiğim kardeşlerim Özkan ve Mevlit KARAKUŞ, abilerim Ali ve Gökhan KARAKUŞ’ ve biricik bacım Elif KARAKUŞ’ a teşekkürü bir borç biliyorum.

Çalışma dönemine beraber başlayıp hep bir birimizi desteklediğimiz ve bana yılmamam gerektiğini söyleyen ve çalışma boyunca benden hiçbir desteğini esirgemeyen, her ihtiyaç duyduğum anda yanımda olan, bu çalışmayı bitirmemde en az benim kadar emek sarf eden, duyarlı, eşim Yasemin KARAKUŞ’ a gönülden sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca bu çalışma esnasında, her ne kadar istemeden de olsa ihmal ettiğim, sürekli kapıyı yüzüne kapamak zorunda kaldığım, canımın içi kızım Melek Lina’m sana sonsuz sevgilerimi sunuyorum, iyi ki varsın Meleğim.

Ayrıca bu çalışma esnasında bana maddi manevi desteği olan, bütün hocalarıma, dostlarıma ve sevdiklerime sonsuz teşekkürler.

Hasan KARAKUŞ

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
EKLER LİSTESİ.....	xiii

I. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. PROBLEM DURUMU.....	1
1.2. PROBLEM CÜMLESİ.....	3
1.3. ALT PROBLEMLER	3
1.4. ARAŞTIRMANIN AMACI	4
1.5. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	4
1.6. ARAŞTIRMANIN SAYILTI LARI.....	5
1.7. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	5
1.8. TANIMLAR	6

II. BÖLÜM

KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. ÖĞRETİMDE DERS KİTABI	7
2.1.1 Ders Kitabının Kullanılması.....	10

2.1.1.1	Kitap Kullanımının Olumlu Yanları	11
2.1.1.2	Ders Kitaplarının Olumsuz Yanları	13
2.2.	ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	13
2.2.1	Ölçme Nedir?	16
2.2.1.1	Ölçülecek bir niteliğin olması	17
2.2.1.2	Niteliğin gözlenebilmesi	18
2.2.1.3	Amacına uygun sayı ve sembollerle gösterilmesi	19
2.3.1.	Ölçek.....	19
2.4.1	Ölçme Araçlarının Yapısal Nitelikleri.....	21
2.4.1.1	Güvenirlilik	21
2.4.1.2	Geçerlilik	23
2.4.1.3	Yanlılık	23
2.4.1.4	Kullanışlılık	24
2.4.2	Ölçme Aracı Hazırlama Süreci.....	24
2.4.3	Değerlendirme.....	25
2.4.3.1	Tanılayıcı Değerlendirme (Diagnostic Evaluation)	26
2.4.3.2	Biçimlendirici Değerlendirme (Formative Evaluation)	27
2.4.3.3	Düzey Belirleyici Değerlendirme (Summative Evaluation)	27
2.5	GELENEKSEL ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME TEKNİKLERİ	29
2.5.1	Yazılı Yoklamalar (Uzun Cevaplı Sorular).....	30
2.5.2	Kısa Cevaplı Testler	32
2.5.3	Doğru-Yanlış Testleri.....	34
2.5.4	Eşleştirme Soruları	35
2.5.5	Çoktan Seçmeli Testler	36
2.6	ALTERNATİF ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME TEKNİKLERİ	39
2.6.1	Performans Değerlendirme.....	40
2.6.2	Portfolyo (Ürün)Değerlendirme	41
2.6.3	Proje	43
2.6.4	Dereceli Puanlama Anahtarı (Rubrik).....	44
2.6.5	Kontrol Listeleri(Çeklist, Soru Listeleri)	47
2.6.6	Derecelendirme Ölçeği.....	48
2.6.7	Gözlem Formları	49
2.6.8	Tutum Ölçekleri	50
2.6.9	Öz Değerlendirme	51
2.6.10	Akran Değerlendirme	52
2.6.11	Grup Değerlendirmesi	52
2.6.12	Görüşme (Mülakat)	53
2.6.13	Kavram Haritası	54
2.6.14	Yapılandırılmış Grid	56
2.6.15	Tanılayıcı Dallanmış Ağaç (TDA)	58
2.6.16	Kelime İlişkilendirme Testleri (KİT)	60
2.6.17	Anlam Çözümleme Tablosu	62
2.6.18	Balık Kılıcı Diyagramı	63
2.6.19	Bulmaca.....	64
2.6.20	Zihin Haritası	64
2.7	İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	65

III. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1	ARAŞTIRMANIN MODELİ	68
3.2	ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ.....	68
3.3	VERİLERİN TOPLANMASI.....	68
3.4	VERİLERİN ANALİZİ	69
3.5	VERİLERİN GEÇERLİLİK VE GÜVENİRLİĞİ	69

IV. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1.	1. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	71
4.2.	2. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	77
4.3.	3. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	78
4.4.	4. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	84
4.5.	5. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	97
4.6.	6. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	98

V. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1	SONUÇLAR.....	103
5.2	ÖNERİLER.....	108
KAYNAKÇA.....		109
EKLER		115
ÖZGEÇMİŞ		117

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Eşleştirmeli testlerle ilgili soru örneği.....	36
Tablo 2: Geleneksel ölçme değerlendirme ile alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımları.....	38
Tablo 3: Holistik (Bütüncül) Rubrik Örneği.....	45
Tablo 4: Analitik Rubrik Örneği.....	46
Tablo 5: 5.1.4: Çocuk olarak haklarını fark eder. Kazanımını gösteren grid örneği ..	58
Tablo 6: Türk devletleri Anlam Çözümleme Tablosu	62
Tablo 8: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabın birey ve toplum öğrenme alanının hazırlık kısımlarında yer alan ölçme değerlendirme teknikleri	71
Tablo 9: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabın kültür ve miras öğrenme alanının hazırlık kısımlarında yer alan ölçme değerlendirme teknikleri.....	72
Tablo 10: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabın insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanının hazırlık kısımlarında yer alan ölçme değerlendirme teknikleri	72
Tablo 11: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabın bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanının hazırlık kısımlarında yer alan ölçme değerlendirme teknikleri	73
Tablo 12: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabın üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanının hazırlık kısımlarında yer alan ölçme değerlendirme teknikleri	74
Tablo 13: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabın etkin vatandaşlık öğrenme alanının hazırlık kısımlarında yer alan ölçme değerlendirme teknikleri	75
Tablo 14: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabın küresel bağlantılar öğrenme alanının hazırlık kısımlarında yer alan ölçme değerlendirme teknikleri	75
Tablo 15: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki tüm öğrenme alanları hazırlık kısımlarında yer alan alternatif ölçme değerlendirme teknikleri ve geleneksel ölçme değerlendirme teknikleri karşılaştırılması.....	76
Tablo 16: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının birey ve toplum öğrenme alanı içerisinde yer alan ölçme değerlendirme teknikleri	78
Tablo 17: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının kültür ve miras öğrenme alanı içerisinde yer alan ölçme değerlendirme teknikleri	79
Tablo 18: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanı içerisinde yer alan ölçme değerlendirme teknikleri	80
Tablo 19: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanı içerisinde yer alan ölçme değerlendirme teknikleri	80
Tablo 20: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanı içerisinde yer alan ölçme değerlendirme teknikleri	81
Tablo 21: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının etkin vatandaşlık öğrenme alanı içerisinde yer alan ölçme değerlendirme teknikleri	81
Tablo 22: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının küresel bağlantılar öğrenme alanı içerisinde yer alan ölçme değerlendirme teknikleri	82
Tablo 23: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğrenme alanları içerisinde yer alan ölçme değerlendirme teknikleri	82
Tablo 24: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının değerlendirme kısımlarında yer alan ölçme değerlendirme teknikleri	97

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Kavram Haritası Örneği	56
Şekil 2: Tanılayıcı Dallanmış Ağaç Örneği	60
Şekil 3: Örnek Kelime İlişkilendirme Testi ve Kesme Noktası Örneği	61
Şekil 4: Balık Kılıçığı Tekniğinin Genel Yapısı	63
Şekil 5: Zihin Haritasının Yapısı	65
Şekil 6: İnsanlar, Yerler Ve Çevreler Öğrenme Alanında Yer Alan Uzun Cevaplı Soru Örneği	77
Şekil 7: Bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanında yer alan uzun cevaplı soru örneği	78
Şekil 8: Bulmaca Örneği	84
Şekil 9: Kavram Haritası Örneği	84
Şekil 10: Performans Ödevi Örneği	85
Şekil 11: Yapılandırılmış Grid Örneği	85
Şekil 12: Yapılandırılmış Grid Örneği	86
Şekil 13: Bulmaca Örneği	87
Şekil 14: Yapararak Yaşayarak Öğrenme Etkinliği Örneği	87
Şekil 15: Kavram Haritası Örneği	88
Şekil 16: Performans Ödevi Örneği	88
Şekil 17: Performans Ödevi Örneği Ve Konuyu Pekiştirmeniz İçin Metin Başında Ve Sonunda Verilen Sınıf İçi Tartışma Soruları Örneği	89
Şekil 18: Performans Ödevi Örneği	89
Şekil 19: Bulmaca Örneği	90
Şekil 20: Proje Tekniği Örneği	90
Şekil 21: Anlam Çözümleme Tablosu Örneği	91
Şekil 22: Kelime İlişkilendirme Tekniği (KİT) Örneği	91
Şekil 23: Haber Oluşturma Öğrenciyi Aktif Kılmaya Yönelik Soru Örneği	92
Şekil 24: Öz Değerlendirme Formu Örneği	92
Şekil 25: Kavram Haritası Örneği	93
Şekil 26: Anlam Çözümleme Tablosu Örneği	94
Şekil 27: Zihin Haritası Örneği	94
Şekil 28: Bulmaca Örneği	95
Şekil 29: Performans Ödevi Örneği	95
Şekil 30: Anlam Çözümleme Tablosu Örneği	96
Şekil 31: Zihin Haritası Örneği	96
Şekil 32: Harita Oluşturma Etkinliği Ve Öğrenciyi Aktif Kılan Soru Örneği	98
Şekil 33: Kısa Cevaplı Test Tekniği Örneği	99
Şekil 34: Doğru (D) - Yanlış (Y) Test Tekniği Örneği	99
Şekil 35: Çoktan Seçmeli Test Tekniği Örneği	100
Şekil 36: Uzun Cevaplı Soru Örneği	101

Şekil 37: Etkili vatandaşlık öğrenme alanında yer alan kısa cevaplı soru ve konuyu pekiştirmeniz için metin başında ve sonunda verilen sınıf içi tartışma soruları örneği.

..... 101

Şekil 38: Küresel bağlantılar öğrenme alanında yer alan Doğru-yanlış testi, kısa cevaplı testi ve çoktan seçmeli test tekniği örnekleri..... 102

KISALTMALAR LİSTESİ

Ed.	: Editör
KİT	:Kelime İlişkilendirme Testi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NCSS	: Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi
ÖDT	: Ölçme Değerlendirme Tekniği
TDA	: Tanılayıcı Dallanmış Ağaç
TDK	: Türk Dil Kurumu
Vb	: Ve benzeri
Vs	: Ve saire
Vd	: Birden fazla yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakileri göstermek için
Yy	: Yüzyıl

EKLER LİSTESİ

Ek 1: İncelenen 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı	115
--	-----

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde sırasıyla; problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın sayıltıları, araştırmanın sınırlılıkları ve tanımlar üzerinde durulmuştur.

1.1. PROBLEM DURUMU

Ölçme ve değerlendirme, birçok eğitim kararı, ölçme ve değerlendirme sonuçlarına dayandırıldığı için gerekli ve önemlidir. Öğrencileri başarılarına göre sınıflamak, gelişimlerini izlemek, yarışma veya sıralama ile bir öğretim programına öğrenci seçmek, öğrenci başarısına ve diğer değişkenlere bakarak bir programı veya eğitim durumunu değerlendirmek ölçme ve değerlendirmenin kullanıldığı alanlardır (Korkmaz, 2004).

Ölçme, her hangi bir şeyin özeliğinin veya niteliğinin belirlenmesi ve bunun birtakım ifadelerle gösterilmesi işlemidir. Eğitim ve öğretimde ölçtüğümüz birçok özellik, öğrencilerin bilgileri, davranışları, anlayışları, kavrayışları, becerileri, tutum veya değerleri ile ilgili olabilir (Semerci, 2008).

Değerlendirme ise "ölçme sonuçlarını bir ölçüte vurarak, ölçülen nitelik hakkında bir değer yargısına varma süreci" olarak tanımlanmaktadır (Turgut,1992:3).

Ders kitapları ise eğitim ve öğretim hayatının hemen hemen her alalında öğretmen ve öğrencilerce kullanılan öğretim materyalleridir. Ders kitabının iyi hazırlanmış olmasının yanında öğretmenin de ders kitabında verilen etkinlikleri iyi bir şekilde takip edip bunları öğrenciye aktarması gerekmektedir. Ders kitabı genel çerçevede, ön hazırlık, dikkat çekici unsurlar, özet, konu anlatımı ve son olarak ölçme ve değerlendirme bölümlerinden meydana gelmektedir. Öğrenme ve öğretme sürecinde ders kitaplarının verimli bir şekilde kullanılması öğretmenin bu verilen bölümleri nasıl kullanacağını bilmesinden geçmektedir.

Hazırlık kısımlarında aşağıdaki verilen durumlara bakılır;

- Öğrencilerin ön bilgilerindeki eksikliklerin tespiti ve bunların tamamlanması,
- Konularla ilgili olarak ders kitabı dışındaki kaynaklardan bilgilerin toplanması,
- Konular ile günlük hayatta karşılaşılabilecek durumlar arasında bir bağ olduğunun gösterilmesi,
- Öğrencilerin konu alanı ile ilgili araştırma, inceleme ve problem çözme becerilerinin kullanılarak bunların gelişiminin sağlanması.

Öğretmen öğrencilere hazırlık kısımlarında yer alan soruları cevaplaması için gerekli yönlendirmeleri yaparak onlara rehberlik eder. Eğer kitapta yeterli bilgi ve yönlendirme yapılmamışsa bu eksikliği öğretmen kendisi gidermeye çalışır (Kılıç ve Seven, 2008).

Ders kitabında verilen konu anlatımı düz ve sade olmamalıdır. Öğretmenin yönlendirmesi ve ders kitabının da yardımı ile öğrencilerin zihninde kalıcılık sağlayacak ölçüde karşılıklı bir anlatım yapılmalıdır. Yapılandırmacı anlayışa uygun şekilde anlatım yapılmalı, kalıcı bir anlatım için gerekli yöntem, teknik ve stratejiler uygulanmalıdır konunun muhtevasına göre.

Ders kitaplarında verilen her ünitenin sonunda ölçme-değerlendirme soruları yer alır. Verilen bu soruların kapsamı şu şekilde olmalıdır;

- Verilen soruların kazandırılması istenilen hedef davranışların alan ve düzeylerine uygun şekilde olması,
- İstenilen bütün hedef-davranışın tamamına ilişkin soru sorulamıyorsa da kritik davranışları kapsayacak soruların verilmesi,
- Davranışı en iyi şekilde ölçecek soru türlerinin verilmesi,
- Verilecek araştırma sorularının öğrencilerin ek bilgi edinmesini kolaylaştırıcı olması,
- Öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplar karşısında kendilerini de nasıl değerlendireceklerine dair bilgi verilmelidir(Kılıç ve Seven, 2008).

Ölçme değerlendirme genel anlamda, eğitimin yapı taşlarından birisidir. Eğitimde kullanılan programların öğrencilere kazandırmak istediği ve bu amaca ulaşıp istenilen başarının sağlanıp sağlanmadığı, öğrencilerden beklenen bilgi, beceri ve tutumların gelişme gösterip göstermediği, ölçme ve değerlendirme yoluyla yapılır. Ölçme ve değerlendirme, eğitim ve öğretim hayatının her alanında sürekli izlenmesi,

her aşamada ortaya çıkan sorunları tespitini ve düzenlemesine imkânı sağlar (MEB. 2005).

Sosyal bilgiler dersi, öğrencileri gerçek hayata hazırlamayı ve onları bu hayatta başarılı kılmayı ilke edinen bir ders olduğu için bu derste uygulanan etkinliklerin, çalışmaların ve ölçme ve değerlendirme tekniklerinin yapılandırıcı anlayış ışığında geliştirici olması gerekmektedir (Yalçınkaya, 2010).

Bu araştırma ile: “6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitapların da alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine nasıl yer verilmiştir?” problem durumu incelenmiştir. İncelediğimiz ders kitabında verilmiş olan alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerini bulmayı ve bunların ders kitabı içerisinde nasıl yer aldığını göstermeye çalıştık. Hazırlanan ders kitaplarında yer alan bu alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerinin ne oranda yer aldığını daha anlaşılır gösterebilmek için geleneksel ölçme değerlendirme teknikleri de bulunarak karşılaştırmalı bir şekilde ortaya konulmuştur.

1.2. PROBLEM CÜMLESİ

6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabın da alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine nasıl yer verilmiştir?

1.3. ALT PROBLEMLER

1. 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğrenme alanları hazırlık kısımlarında verilen alternatif ölçme değerlendirme teknikleri nelerdir?
2. 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğrenme alanları hazırlık kısımlarında verilen alternatif ölçme değerlendirme tekniklerine nasıl yer verilmiştir?
3. 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğrenme alanları içerisinde verilen alternatif ölçme değerlendirme teknikleri nelerdir?
4. 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğrenme alanları içerisinde verilen alternatif ölçme değerlendirme tekniklerine nasıl yer verilmiştir?
5. 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının değerlendirme kısımlarında verilen alternatif ölçme değerlendirme teknikleri nelerdir?
6. 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının değerlendirme kısımlarında verilen alternatif ölçme değerlendirme tekniklerine nasıl yer verilmiştir?

1.4. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın temel amacı: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının alternatif ölçme ve değerlendirme açısından incelenmesi, yeterliliklerinin tartışılması ve eksikliklerinin giderilmesine yönelik eleştirilerin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla 2018-2019 eğitim öğretim yılında Talim Terbiye Kurulu tarafından onaylı, Faruk Gökalp Yılmaz, Hasan Bayraktar, Mustafa Kemal Özden, Murat Akpınar ve Ömer Evin tarafından hazırlanan MEB yayınlarına ait bir adet 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabı incelenmiş ve alternatif ölçme ve değerlendirme anlayışına uygunluğu incelenmiştir.

1.5. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Ölçme ve değerlendirme, eğitim ve öğretim ortamının önemli bir parçasıdır. Eğitimde, programların istenilen başarıyı gösterip göstermediği, öğrencilerden beklenen bilgi, beceri ve tutumların gelişip gelişmediği, ölçme ve değerlendirme yoluyla tespit edilir. Ölçme ve değerlendirme ile eğitim ve öğretim sürecinin sürekli izlenmesi her aşamada ortaya çıkan sorunları tespit ve düzenleme imkânı verir (MEB. 2005a).

Alternatif ölçme ve değerlendirme anlayışı öğrencilerin bireysel farklılıklarını göz önünde bulundurarak, sahip oldukları bilgi ve becerilerin gerçek yaşamla olan bağını ortaya çıkaran, farklı yöntemler kullanarak öğrencileri değerlendiren bir yaklaşımdır (Çalışkan ve Yiğittir, 2015).

Küçükahmet (2011)'inde belirttiği gibi ders kitapları öğretim aşamasında öğretmenin kendi otoritesini daha iyi kullanmasına, öğrenciye kazandırmak istediklerini daha düzenli ve sistematik şekilde vermesine; öğrencinin anlatılanları istediği zaman ve yerde istediği ölçüde tekrar etmesine imkân sağlayan temel materyaldir. Ders kitapları, eğitim ve öğretimin temel düzenleyicisi olan programının uygulanmasında en çok tercih edilen ve kullanılan araçtır. Ders kitapları programın hedefleri doğrultusunda içerik, strateji, yöntem ve teknikleri uygulamaya uygun bir araçtır. Bu nedenle programda verilmek istenen tüm unsurlar ders kitabında yer almalıdır. Ders kitapları öğretim programında ifade edilen kazanımların gerçekleştirilmesinde etkili materyallerdir.

Eğitim ve ğretim hayatının vazgeçilmez araçlarından olan ders kitapları içerisinde yer alan lme ve değerlendirme tekniklerinin, bireysel farklılıkları ortaya koyması, öğrencilere verilen kazanımların ne derece kazandırılıp kazandırılmadığı göstermesi bakımından önemlidir.

Bu alışma sosyal bilgiler ğretim programına göre hazırlanan ders kitaplarında yer alan lme değerlendirme tekniklerinden, alternatif lme ve değerlendirme tekniklerine ne şekilde ve ne oranda yer verildiğini göstermesi açısından önemlidir. Çalışmanın bundan sonra bu konuda yapılacak çalışmalara kaynaklık edeceği de düşünülmektedir.

1.6. ARAşTIRMANIN SAYILTILARI

- 1.Araştırma kapsamında incelenen 6.Sınıf ders kitabının yeterli olduğu.
2. Araştırma için alınan uzman görüşleri yeterli düzeydedir.

1.7. ARAşTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırma:

1. 2018-2019 eğitim ğretim yılında Talim Terbiye Kurulu tarafından onaylı, Faruk Gökalp Yılmaz, Hasan Bayraktar, Mustafa Kemal zden, Murat Akpınar ve mer Evin tarafından hazırlanan bir adet 6. Sınıf ders kitabı (MEB Yayınları) ile,
2. 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının alternatif lme ve değerlendirme anlayışına uyumunun incelenmesi ile sınırlıdır.

1.8. TANIMLAR

Ders Kitabı: Eğitim ve öğretim sisteminin en çok kullanılan ve vazgeçilemeyen parçalarından biriside ders kitabıdır. Eğitim alanında kullanılan araç ve gereçler zaman, mekân, kültürel farklılıkların artması ve teknolojik gelişmelerin hızlanmasına paralel olarak değişir ve gelişir. Programda öğrencilere kazandırılması istenilen bilgilerin yer aldığı ve yetkili kişilerce hazırlanan ders kitapları eğitim hayatında sıkça kullanılması özellikle öğretmen ve öğrenciler için vazgeçilmezliğini korumaktadır (Ulusoy, 2015).

Ölçme: Bir niteliğin gözlenip gözlem sonuçlarını birtakım sayı ve sembollerle göstermedir (Tekindal, 2003).

Değerlendirme: Değerlendirme belirli bir ölçüt kullanarak bir yargıya varma ve buna bağlı olarak karar verme sürecidir (Semerci, 2008).

Alternatif Ölçme ve Değerlendirme: Bireysel farklılıkları dikkate alarak öğrencilerin sahip oldukları bilgi ve becerilerin gerçek hayatla uygunluk derecesini ortaya çıkaran ve bunu yaparken bünyesinde birçok yapılandırmacı anlayışa uygun tekniği kullanan bir yaklaşımdır (Çalışkan ve Yiğittir, 2015).

Yapılandırılmış Grid: Yapılandırılmış grid, anlamlı öğrenmede ve ölçmeyi sağlamakta yardımcı olan, bilgi ağındaki eksiklikleri belirleyip, öğrencinin zihninde oluşan kavram yanılgılarını ortaya koyan alternatif bir ölçme değerlendirme tekniğidir (Tokcan, 2015: 104).

II. BÖLÜM

KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. ÖĞRETİMDE DERS KİTABI

Ders kitapları, öğrenme ve öğretme sürecinde en fazla ve etkin bir şekilde kullanılan ders materyallerinden akla ilk gelenidir. Günümüzde eğitim ve öğretim ortamında kullanılan ders kitaplarının sınıf içindeki yeri ve önemi hâlâ ders kitaplarının ne derece önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Öğretmenler birçok etkinliği ders kitabı aracılığıyla yürütmektedirler. Birçok öğretmen, öğretim programlarının içeriğine hiç bakmadan öğrenme ve öğretme etkinliklerine ilişkin gerekli düzenlemeleri ders kitaplarına bakarak yapmaktadır. Ders kitabının bu derece aktif kullanılması ders kitaplarının önemi gün geçtikçe daha da artmaktadır (Kızılcıoğlu, 2004).

Milli Eğitim Bakanlığı ise ders kitabını kurul tarafından, yaygın ve örgün eğitim ve öğretim kurumlarında okutulması üzere belirlenmiş istenilen bilgi ve becerileri öğrencilere kazandırması için uygun bulunan kitap olarak tanımlamıştır (Resmi Gazete, 2015, sayı; 29502). Ders kitapları vurgulanması gereken en önemli olan ve belki de ilk bahsedilmesi gereken husus bu kitapların okul çağındaki özel bir kitleyi oluşturan öğrenciler yani çocuklar için yazılmış olduğu gerçeğidir. Ders kitabının diğer bir özelliği ise ulaştığı kesimin nicel olarak çokluğu nedeniyle bireysel ve toplumsal bilinci geliştirmek ve bu yöndeki algılamaların oluşturulmasındaki işlevidir (Kabapınar, 2011).

Ders kitabı, eğitim ve öğretim açısından, kullanılma kolaylığı olan, öğrencilerin istedikleri zaman ulaşabildiği, ilk elden bilgilerin verildiği, sürekli olarak kullanılabilen, öğretimin sözel alandaki boşluklarını doldurabilen önemli eğitim araçlarından birisidir. Etkili şekilde hazırlanmış bir ders kitabı, öğretmen ve öğrencilere büyük yarar sağlamanın yanı sıra eğitim ve öğrenme etkinliklerinde kılavuzluk etmektedir (Semerci, 2004).

Ders kitapları ve öğretim materyalleri eğitim sisteminin vazgeçilmezi olan en çok kullanılan temel parçalardır. Eğitim alanında kullanılan ders kitapları zaman, mekân, bilimsel ve teknolojik gelişmeler ışığında gelişme göstererek gelişir ve

değişir. Ders kitapları bu tanımlardan da anlaşıldığı üzere günümüzde öğretim ortamında aktif olarak kullanılan ve en çok ihtiyaç duyulan eğitim ve öğretim materyalidir. Buna bağlı olarak öğretmen ve öğrenciler için vazgeçilmezliğini hala korumaktadır (Ulusoy, 2015).

Eğitim ve öğretim sürecinin vazgeçilmez araçlarından biri olan ders kitapları, etki alanına giren birey ve toplum üzerinde oluşturduğu etkilerden dolayı eğitim ve öğretim hayatında ve bilgi edinmede çok önemlidir. İlköğretim aşaması, okula ilk başlayan öğrenciye okuma ve yazma alışkanlığını sevmesi ve ona bu alışkanlığı kazandırıldığı başlangıç dönemidir. Bunlara bağlı olarak ilköğretim çağındaki çocuklar için hazırlanan, ders kitaplarının öğrenci seviyesine uygunluğu göz önünde bulundurularak hazırlanması ve bunların basımı son derece önemlidir (Kılıç ve diğer., 2001; Aktaran; Güneş ve Çelikler, 2010: 82).

Ders kitapları, öğrencilerin o ders programında verilen konular hakkında ne öğreneceklerini, öğretmenin neler öğretebileceğini büyük oranda etkileyen ve bunların yapılmasında kaynak niteliği taşıyan materyallerdir. Ders kitapları, en temel öğrenme kaynaklarıdır.

Ders kitaplarına öğrenme ve öğretme sürecinde yer verilmesinin nedenlerinden ilki, programa uygun olarak hazırlanmış olmaları, ikinci nedeni bir öğretim aracı olarak kullanılması ve öğretmenlerin büyük çoğunluğunun ders kitaplarını kullanmadaki son ve üçüncü nedeni ise rahatlığıdır. Çünkü konuları takip etme olanağı sağlaması, ödev vermede kaynaklık göstermesi gibi nedenler ile ders kitapları hem öğretmenlere hem de öğrencilere kolaylık sağlamaktadır (Yaşar ve Gültekin, 2011).

Ders kitaplarının istenilen faydaları sağlayabilmeleri, nitelikli bir şekilde kullanılabilir olmalarına bağlıdır. Ders kitabı seçiminde içerik kısmı birinci önceliktir. İçerik kısmında verilen bilgiler güncel olmalı, bilgiler günlük yaşamla bağlantılı olmalı ve oluşturulan ders kitabı eğitim programıyla arasında bir tutarlılık göstermelidir (Öztürk ve Otluoğlu, 2003; Aktaran; Oruç, 2012). Bu şekilde verilen ders kitabı hem içerik bakımından hem programa uygunluğu bakımından istenilen özellikte ise öğrencilerin hedefe ulaşması daha kolay olacaktır.

Ders kitapları kimi zaman öğretimi zorlaştırabilmektedir. Bu durumun birçok sebebi vardır bunlar; ders kitabının yazım ve basım aşamasında gerçekleşen sebepler ve yine öğretmenlerin ders kitabının kullanım esnasında neyi nasıl vereceğini tam

olarak bilmemesinden kaynaklı sebeplerdir. Özellikle yapılandırmacı yaklaşıma uygun hazırlanan ders kitaplarında bu tarz problemler çok yaşanmaktadır (Oruç, 2012).

Ders kitapları, programda belirlenmiş kazanımları etkili ve toplu bir şekilde vermek için belirlenmiş derste kullanılan ve o dersin öğrenciler üzerinde etkili olmasını, süreç içinde kazandırılmasını, bilgiye, uygulamaya, yaşama yönelik birikim kazandırma rolü oynar (Topses, 2001; Aktaran; Oruç, 2012).

Kitapların, elde edilmesi ve kullanılması birçok öğretim aracına göre çok daha kolaydır. Eğitim ortamında kullanılan diğer ders materyallerine göre çok farklı bir işlevi vardır. Diğer materyallere kıyasla eğitim ve öğretimde en çok kullanılan araç konumundadır. (Kılıç ve Seven, 2008).

Ders kitapları, Talim ve Terbiye Kurulunun yaptığı değerlendirme sonucu uygun görüldüğü takdirde okutulmaya hak kazanan kitaplardır. Bu hazırlanma aşamasında da belli kriterler söz konusudur. Ders kitabının hazırlanması sürecinde dikkat edilmesi gereken kriterler ve aranana özellikleri şu şekilde ifade edebiliriz;

- Öğrencileri; ahlaki, kültürel, insanı değerler bakımından besleyen, onların, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilkeleri olan laik, sosyal bir hukuk devleti ışığında görevini ve sorumluluklarını yerine getiren bireyler olmalarını sağlayan, değerle ilgili ders konuları işleyen ve benimseten okuma metinleri içerir.
- Milli Eğitiminin genel amaçları, temel ilkeleri ve kitabın hitap ettiği eğitimi kurumunun amaçlarına uygun olur.
- Atatürk İlke ve İnkılaplarına, öğretim programına ve kurulca alınan kararlara uygun olur.
- Demokrasiye, insan haklarına, kültürel ve evrensel değerlere katkı sağlar.
- Bilginini nasıl ve ne şekilde üreteceğini dair vurgu yapar.
- Gelişen teknolojinin etkin ve verimli kullanımına teşvik eder.
- Türk milletinin sosyal, ahlaki, tarihi ve kültürel değerlerini geliştirerek yaşatır.
- Öğretim programı öğrencilere verilecek olan bilgi, beceri ve yetkinlikleri bünyesinde barındırır.
- Öğrencileri, ön yargılı olmaktan uzak tutarak onları konuyla ilgili farklı bakış açıları kazanmalarını sağlayan bilgiler içerir.

- Toplumunu oluşturan kişileri ve devletin bünyesindeki kurum ve kuruluşları aşığılayıcı ve yıpratıcı birtakım unsurlar içermez.
- Yapılacak her türlü etkinlikte öğretmenin gözetiminde öğrenciyi merkez alır.
- Öğrencilerin ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarını konular hazırlanırken göz önünde bulundurur (MEB, 2007).

Yakın zamana kadar okutulan ders kitapları belli bir kalıpta ve tek düzeylik gösterilirken, zamanın getirmiş olduğu birtakım değişimle günümüzde dünyadaki farklılığı yansıtmaya başlamışlardır. Son yıllara kadar okutulan ders kitaplarda çocuk oyunlarına, proje ödevlerine, etkinliklere hemen hemen hiç yer verilmezken bugünkü ders kitaplarında öğrenciyi aktif kılan etkinliklere özellikle bunlardan canlandırmaya, yaşayarak ve yaparak öğrenmeye bir nevi yapılandırmacı yaklaşıma daha fazla önem verilir olmuştur (Baştürk, 2005).

Teknolojideki gelişmeler ve öğretim araçlarında bulunan çeşitliliğe rağmen ders kitaplarının hala en çok kullanılan materyal olması müfredatta verilen soyut amaç, hedef ve davranışın somut hal de veriliyor olmasıdır. Yani kısaca ders kitapları eğitim felsefesinin yönlendirdiği programın en somut ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır (Güneş, 2002).

2.1.1 Ders Kitabının Kullanılması

Ders kitapları eğitim ve öğretim hayatının hemen hemen her alalında öğretmen ve öğrencilerce kullanılan öğretim materyalleridir. Ders kitabının iyi hazırlanmış olmasının yanında öğretmenin de ders kitabında verilen etkinlikleri iyi bir şekilde takip edip bunları öğrenciye aktarması gerekmektedir. Ders kitabı genel çerçevede, ön hazırlık, dikkat çekici unsurlar, özet, konu anlatımı ve son olarak ölçme ve değerlendirme bölümlerinden meydana gelmektedir. Öğrenme ve öğretme sürecinde ders kitaplarının verimli bir şekilde kullanılması öğretmenin bu verilen bölümleri nasıl kullanacağını bilmesinden geçmektedir.

Hazırlık kısımlarında aşağıdaki verilen durumlara bakılır;

- Öğrencilerin ön bilgilerindeki eksikliklerin tespiti ve bunların tamamlanması,
- Konularla ilgili olarak ders kitabı dışındaki kaynaklardan bilgilerin toplanması,

- Konular ile günlük hayatta karşılaşılabilecek durumlar arasında bir bağ olduğunun gösterilmesi,
- Öğrencilerin konu alanı ile ilgili araştırma, inceleme ve problem çözme becerilerinin kullanılarak bunların gelişiminin sağlanması.

Öğretmen öğrencilere hazırlık kısımlarında yer alan soruları cevaplaması için gerekli yönlendirmeleri yaparak onlara rehberlik eder. Eğer kitapta yeterli bilgi ve yönlendirme yapılmamışsa bu eksikliği öğretmen kendisi gidermeye çalışır (Kılıç ve Seven, 2008).

Ders kitabında verilen konu anlatımı düz ve sade olmamalıdır. Öğretmenin yönlendirmesi ve ders kitabının da yardımı ile öğrencilerin zihninde kalıcılık sağlayacak ölçüde karşılıklı bir anlatım yapılmalıdır. Yapılandırmacı anlayışa uygun şekilde anlatım yapılmalı, kalıcı bir anlatım için gerekli yöntem, teknik ve stratejiler uygulanmalıdır konunun muhtevasına göre.

Ders kitaplarında verilen her ünitenin sonunda ölçme-değerlendirme soruları yer alır. Verilen bu soruların kapsamı şu şekilde olmalıdır;

- Verilen soruların kazandırılması istenilen hedef davranışların alan ve düzeylerine uygun şekilde olması,
- İstenilen bütün hedef-davranışın tamamına ilişkin soru sorulamıyorsa da kritik davranışları kapsayacak soruların verilmesi,
- Davranışı en iyi şekilde ölçecek soru türlerinin verilmesi,
- Verilecek araştırma sorularının öğrencilerin ek bilgi edinmesini kolaylaştırıcı olması,
- Öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplar karşısında kendilerini de nasıl değerlendireceklerine dair bilgi verilmelidir(Kılıç ve Seven, 2008).

2.1.1.1 Kitap Kullanımının Olumlu Yanları

İstenilen düzeyde hazırlanmış bir ders kitabının, doğru ve etkili kullanıldığında birçok faydası vardır.

Öğretmenler için faydaları;

- ✓ Öğretmenin programda kazandırılması istenilen birçok etkinliği bütün olarak görmesini ve bu bütünlüğü yakalayarak planlı bir anlatım yapmasını sağlar.

- ✓ Ders anlatımı için başka materyaller geliştirmesine yardımcı olur. Dersin işleyiş aşamasının zenginleşmesini sağlar.
- ✓ Öğretmene hazır bir şekilde ölçme ve değerlendirme soru örnekleri verir. Bu nedenle öğretmenin yapacağı ölçme ve değerlendirme sorularına hem örnek teşkil eder hem de zaman zaman kaybının önler. Öğretmenlerin bazıları test hazırlama bakımından istenilen yeterliliğe sahip değildir. Ders kitapları bu eksikliği giderip daha etkili ölçme ve değerlendirme yapmada kolaylık sağlar.
- ✓ Konuların belli bir plan dâhilin de işlenmesine yardımcı olurken eksik anlatımını önler.
- ✓ Konuların anlatımı esnasında verilmek istenilen bilgilerin yanında ek bilgilerinde yer alması öğretmene kaynaklık ederek öğrencilere ek bilgilerin sunulmasını sağlar.
- ✓ Branş öğretmenleri arasında aynı konuların işlenmesinden dolayı bir bütünlük oluşturur ve belli bir standardı yakalayabilir.
- ✓ Öğrencilere verilecek ödevlerde kaynaklık yapar ve bazen de kitapta verilen etkinlikler öğrenciler için ödev olarak verilir.

Öğrenciler için faydaları;

- ✓ Öğrencilerin konuları bir bütün halinde anlamalarını, ön-şart ilişkisinin etkili olduğu derslerde öğrencilerin konular arasındaki ilişkiyi görmesine yardımcı olur.
- ✓ Öğretmeden yeterli düzeyde yardım alınamadığı zamanlarda öğrencilere kendi kendine istediği yerde ve zamanda yararlanma imkânı sunar.
- ✓ Öğrenilen bilgileri öğrencinin istediği zaman ve yerde konuları tekrar imkânı sunar.
- ✓ Ders kitapları öğrencilere bazı araçları bir arada bulmasına imkân tanır. Harita, tablo, şema, şekil, grafik, resim gibi araçlar konuları anlamak için kullanılır.
- ✓ Öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkların en aza inmesine yardımcı olabilir. Aynı zamanda öğrenemeyen öğrencilerin ders dışında istediği kadar tekrar etmesi ile aralarındaki farkın kapanmasına yardımcı olur.
- ✓ Öğrencilerin ortak bir konuda bilgi alış verişi yapmasına, tartışma yaparak bilgi edinmesine yardımcı olur.

- ✓ Ders kitapları öğrenci merkezli olarak onların farklılıklarını göz önünde tutacak ölçüde hazırlandığı için öğrenme isteklerine ve kişilik gelişimine katkı sağlar (MEB., 2000).

2.1.1.2 Ders Kitaplarının Olumsuz Yanları

Ders kitaplarının da bazı olumsuz yanları bulunmaktadır. Bunlar;

- ✓ Bütün öğrencilere aynı ders kitabının aldırılması ders içerisinde kullanılacak materyalleri sınırlandırabilir. Öğretmenlerin de sıra ile ders kitabını takip etmesi belli bir monotonluğun oluşmasını sağlayabilir.
- ✓ Farklı kitapların kullanılıyor olması durumunda ise öğretmenin kitapta ortak bir etkinliğin yapmasını engeller.
- ✓ Öğrencilerin ders kitabından başka kaynağın kullanılmadığını düşünmesi başarısızlığa sebep olabilir. Öğretmenler başka kaynaklarında kullanılabileceğini önceden söylemesinde yarar vardır.
- ✓ Öğretmenlerin ders kitabına güvenerek farklı materyaller hazırlamaması kalıcı öğrenmeyi sağlayacak etkinliklerin yapılmamasına yol açar.
- ✓ Öğrencileri tek düzeylik ve ezberciliğe sürükler.
- ✓ Basit şekilde hazırlanmış bir ders kitabı öğrencinin öğrenme ile ilgili heveslerini kırabilir.
- ✓ Tecrübesiz öğretmenler için sadece ders kitabının takibi öğretim dilinin derinlemesine öğretiminin araştırılmasını önleyebilir.
- ✓ Öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak hazırlanmalı. Bu şekilde hazırlanmamış kitaplar ile programın ulaşmak istediği hedeflere ulaşmak pek mümkün olmayabilir (Grower and Others, 1995).

2.2. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Ölçme ve değerlendirme, eğitim ve öğretim ortamının önemli bir parçasıdır. Eğitimde, programların istenilen başarıyı gösterip göstermediği, öğrencilerden beklenen bilgi, beceri ve tutumların gelişip gelişmediği, ölçme ve değerlendirme yoluyla tespit edilir. Ölçme ve değerlendirme ile eğitim ve öğretim sürecinin sürekli

izlenmesi her aşamada ortaya çıkan sorunları tespit ve düzenleme imkânı verir (MEB. 2005a).

Eğitim dediğimiz sistemde süreç çeşitli düzeyler de okullara, sınıflara ve dönemlere bölünmektedir. Eğitimdeki bu bölünmeler programlar aracılığı ile gerçekleştirilir. Her programda uygulanan eğitim ve öğretim öğrencilerin;

- Başarılı olup olmadığı,
- Başarılı oldu ise ne derecede başarılı olduğu,
- Başarısız ise ne derecede ve sebepleri neler,
- Öğrenci akışının düzenlenmesi,

Kimi öğrencilerin ileri basamaklara kimi öğrencilerin ise programı tekrar etmesine veya kimilerinin de sistemden çıkarılmasına sebep olmaktadır. Tüm bu yapılan işlemler öğrenciler hakkında verilen kararlar sonucu olmaktadır. Öğrenciler hakkında verilen bu kararlar ise yapılan ölçme ve değerlendirmeler sonucuna bağlı yapılmaktadır. Ancak aklımıza bu yapılan ölçme ve değerlendirmelerin ne derece doğru olup olmadığı gibi soruları beraberinde getirmektedir. Yapılacak isabetli kararlar, bu kararlara dayanak oluşturan verilerin yeterli olmasına, hataların bulunmamasına ve bu bilgilerin doğru şekilde yorumlanmasına bağlıdır. Karar verme herkesin karşılaşılabileceği bir durumdur. Ancak en çok karar verme durumunda olanlar öğretmenlerdir. Öğretmenlerin bu şekilde doğru kararlar verebilmesi için, karar dayanaklarının doğru olması ve karar işleminin çözümlenmesi hakkında gerekli bilginin olmasına bağlıdır. Ölçme sonucunun güvenilir olması, ölçme hatalarının minimum düzeye indirilmesi gerekmektedir. Öğretmenlerin bu konudaki sorumluluğu, öğrencilerin ortaya koyduğu başarısının belirtecek davranışı iyi seçmesi, ölçme de kullandığı araçları geliştirmesi, uygulaması ve sonuçlarını iyi yorumlamasına bağlıdır (Küçükahmet, 1999: 167-168).

Eğitim ve öğretimde yapılacak iyi bir değerlendirme sistemi;

- Öğrencilerin neyi bildiğini, ne anladığını ve ne yapabildiğini keşfetmeye yardımcı olur.
- Öğrencilerin gelişim düzeylerini gösterir.
- Gelecekteki öğrenme sürecini planlamaya yardımcı olur.

- Belli bir dönemde öğrencilerin ulaşması beklenen standartları değerlendirme imkânı verir.
- Öğrencilerin nasıl daha iyi öğrenebileceği ve daha iyi yapabileceğini betimlemeye yardım eder.
- Değerlendirme sonuçlarının paylaşılması öğretmene, öğrencinin kendisine ve velilere öğrencinin öğrenme süreci hakkında bilgi sağlar.
- Öğretmenlerin ve ilgili kişilerin programın uygulama, izleme ve geliştirme süreciyle ilgili kararlar almasına yardımcı olur.
- Öğretim programlarında kullanılan yöntemler ve yaklaşımların yeterliliğini ölçerken öğretmene yardımcı olur.
- Öğrencilerin anlamakta güçlük çektiği alanları, zayıf yönlerini ve bilgi boşluklarını tespit etmede önemli bir rol oynar.
- Öğretmenin, öğrencilerin öğrenmesini geliştirecek yaklaşımlar ve öğrenme-öğretme süreçlerini tasarlamasına yardım eder (MEB. 2005a).

Eğitim öğretim sürecinde öğrenciler, veliler, öğretmenler, yöneticiler ve politikacılar bir takım kararlar almak durumunda kalmaktadırlar. Alınacak bu kararlar öğrencilerin mevcut bilgi, beceri ve bireysel farklılıkları göz önüne alınarak yapılmaktadır. Alınacak bu kararların daha sistematik ve bir düzen içerisinde olması için ölçme ve değerlendirme işlemine ihtiyaç duyulmaktadır. Eğitim öğretim sürecinde ölçme ve değerlendirme sonucunda elde edilmiş olan bilgiler, öğrencilerce ve eğitim öğretim sürecinde alınacak birçok kararda veri olarak kullanılır. Bu kararlar;

- Öğretim ile ilgili kararlar,
- Not verme ile ilgili kararlar,
- Öğrencilerin gelişim özellikleri, ilgi ve yeteneklerini teşhis etmeye yönelik kararlar,
- Öğrencileri seçme ile ilgili kararlar, öğrencilerin yerleştirilmesi ile ilgili kararlar,
- Rehberlik ve yönlendirme ile ilgili alınan kararlar,
- Öğretim programı ile ilgili kararlar,
- Yönetim ile ilgili kararları içerir (Semerci, 2008:5).

MEB tarafından 2004 yılında hazırlanan ve 2005-2006 yılından itibaren uygulanmaya başlayan ilköğretim programlarında yapılandırıcılığın temel öğrenme-öğretme yaklaşımı olarak benimsendiği ve ölçme-değerlendirme süreçlerinin de bu çerçevede tasarlandığı görülmektedir. Programların yeni ölçme ve değerlendirme yaklaşımının temel özellikleri şu şekilde açıklanmıştır(MEB, 2005: 24): *“Programda sadece ürün değil, öğrenme süreçleri de değerlendirilir. Değerlendirme, öğrencilerin ne bilmediklerini değil, neyi bildiklerini görmek ve sahip oldukları becerileri, günlük yaşamda kullanma ve uygulayabilmelerine katkıda bulunan bir araçtır. Program, her öğrencinin kendini farklı yansıtabileceği düşüncesiyle değişik değerlendirme araç ve yöntemlerini kullanmayı önerir. Bu amaçla, değerlendirmede öğretmenlerin halen kullandıkları klasik ölçme araçları (çoktan seçmeli, doğru-yanlış, eşleştirmeli testler, yazılı yoklamalar vb.) yanında, süreci değerlendirmek için: performans değerlendirmesini, öğrenci ürün dosyası hazırlanmasını, öğrencilerin duyuşsal gelişimlerini izlemeyi, derse yönelik tutum ve kendilerine güvenleri hakkında bilgi edinmek için ölçekler (görüşme, gözlem vb.) kullanılmasını da önermektedir”.*

Programda da bahsedildiği gibi klasik ölçme değerlendirme araçlarının kullanılmasının yanı sıra öğrencilerin daha çok süreç ve ürün odaklı değerlendirilmesi için alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarının geliştirilerek öğrencilere sunulması istenildiği görülmektedir.

2.2.1 Ölçme Nedir?

Ölçme, her hangi bir şeyin özeliğinin veya niteliğinin belirlenmesi ve bunun birtakım ifadelerle gösterilmesi işlemidir. Eğitim ve öğretimde ölçtüğümüz birçok özellik, öğrencilerin bilgileri, davranışları, anlayışları, kavrayışları, becerileri, tutum veya değerleri ile ilgili olabilir (Semerci, 2008). Günümüzde çağdaş toplumlarda, her zaman ve her yerde ölçme söz konusudur.

- ✓ Boyun uzunluğu kaç cm.
- ✓ Oda sıcaklığı 25°C.
- ✓ Sporcular 11 bayan, 11 erkek olmak üzere 22 kişi ölçme sonuçlarından hareketle elde edilmiş ifadelerdir. Yaşamımızı bir şekle ve anlama sokmak için ifade edilen bütün bunlar birer betimlemedir. Örneklerde de görüldüğü

gibi sayı ve sembollerle belirtilmiştir. Böylece; gözlenen niteliklerin (değişkenlerin) gözlem sonuçlarının sayı ve sembollerle belirtilmesinin ölçme denir (Küçükahmet, 1999).

Nicel bir kavram olarak ölçme, belirli kuralara veya ölçütlere göre test veya diğer değerlendirme türlerinden elde edilen sonuçlara sayı (numara) yani puanların verilmesi işlemidir. Ölçme, nicel olarak ‘ne kadar?’ sorusuna cevap arayarak bir öğrencinin belirli özelliklere ne kadar sahip olduğunun derecesini göstermektedir. Ölçme, öğrencilerin öğrenim hayatlarında başarıları, kuvvetli ve zayıf yönleri, ders müfredatının ve öğretimin eğitsel etkinliği ve uygunluğu hakkında gerekli bilgileri elde etme süreci olarak tanımlanabilir (Linn ve Gronlund, 2000; Aktaran; Yılmaz, 2011).

Ölçme, en genel anlamda belli bir özelliğin veya durumun gözlenip, yapılan gözlem sonuçlarının sayı ve ya sembollerle ifade edilmesidir (Tekin, 2004; Aktaran; Çalışkan ve Yiğittir, 2015).

Ölçme: “Bir niteliğin gözlenip gözlem sonuçlarını sayı ve sembollerle göstermedir” (Tekindal, 2003).

Tanımlarda da belirtildiği ölçme en az üç aşamadan oluşmaktadır:

- ✓ Ölçülecek bir niteliğin bulunması,
- ✓ Bu niteliğin gözlenebilmesi
- ✓ Amaca uygun sayı ve sembollerle gösterilmesi

2.2.1.1 Ölçülecek bir niteliğin olması

Ölçme işinin konusu bir özelliktir. O özelliğe sahip olması veya olmaması, sahip oluş derecesinin nesneden nesneyi kişiden kişiye, durumdan duruma değişiklik göstermesidir. Bütün bireylerde de belirli özelliklere sahip olup olmama gibi farklılıklar vardır. Eğer bütün insanlar eşit derecede zeki, aynı uzunlukta boya sahip olsaydı, sıcaklık her zaman ve her yerde aynı derecede olsaydı bunların ölçülmesi diye bir şey olmayacaktı. Her nesnenin görünen bir çok özelliği bulunmaktadır. Ağırlık, uzunluk, renk, işlev vs. doğrudan gözlenebilen, ölçülebilenlerdir. Bir de dolaylı ölçülebilen özellikler vardır. Bunların ölçülmesi daha zordur. Bunlar, zeka, kişilik, yetenek vs. (Küçükahmet, 1999: 168-169). Bunun için ölçme işlemi doğrudan, dolaylı ve türetilmiş ölçme diye üçe ayrılmaktadır.

Doğrudan ölçme: ölçmeye konu olan özelliğin kendisiyle benzer türden bir araçla ölçülmesi olarak tanımlanmaktadır. Örneğin, uzunluğun başka bir uzunluk olan metre ile ölçülmesi, bir nesnenin ağırlığının kefeli terazi ile kütle yöntemi ile ölçülmesi doğrudan ölçme olarak tanımlanabilir. Doğrudan ölçme daha çok fiziksel ve fen bilimlerinde karşımıza çıkmaktadır (Bahar, Nartgün, Durmuş ve Bıçak, 2015). Eğitimde doğrudan ölçmeye örnek olarak; El işleri, güzel okuyabilme, iyi konuşabilme, enstrüman çalabilme vs. gibi özellikler gösterilebilir.

Dolaylı ölçme: ölçülecek özelliğin doğrudan ölçülemeyecek durumda olması, kendisiyle ilişkili olduğu düşünülen başka özellikler aracılığıyla ölçülmesi olayıdır. Eğitimde ölçmeye konu olan , başarı, yetenek, kişilik, ilgi ve tutum gibi özelliklerin ölçülmesi yalnız dolaylı ölçme yoluyla yapılmaktadır (Bahar, vd., 2015).

Türetilmiş ölçme: Sosyal bilimler ve fen bilimlerinde birtakım değişkenler birden çok değişken ve bu değişkenler arasında oluşan ilişkiye dayanan bağıntılar yardımı ile tanımlanmaktadır. Yapılan tanımlar gereği bu tür değişkenlerin ölçümleri, değişkenlerin ve bu değişkenler arasındaki bağıntıları ifade eden aritmetik işlemler sonucunda elde edilir. Bu şekilde yapılarak elde edilen ölçmeye türetilmiş ölçme denir (Tekin, 2000; Aktaran; Şimşek, 2012).

Örneğin: Bir yerin tarımsal nüfus yoğunluğunun hesaplanması türetilmiş ölçmeye örnektir. Tarımda çalışan insanların nüfusunun toplam tarım alanlarına bölünmesi ile hesaplanmaktadır.

Eğitimdeki ölçmenin genellikle dolaylı ölçme ile yapılması beraberinde birçok hatayı getirmektedir.

2.2.1.2 Niteliğin gözlenebilmesi

Nerede bir ölçme işlemi varsa orada bir ölçme aracı vardır. Uzunluğu metre, ağırlığı kilogram, zamanı saatle, sayacı barometre ile ölçeriz. Bunların yanında standart olmayan doğal araçlarda vardır bunlar; karış, parmak, kulaç, adım vs. gibi.

Ölçme araçları:

-Standart olan ölçme araçları ;(m, kg, standart testler vs.)

-Standart olmayan ölçme araçları; (adım, karış, kulaç, öğretmen yapısı olmayan testler vs.) ölçme araçlarını duyarlılığı arttıkça ölçmede o derece duyarlı olur. Örneğin; cm bölmeli bir metre dm bölmeli bir metreden daha duyarlıdır.

2.2.1.3 Amacına uygun sayı ve sembollerle gösterilmesi

Ölçme aracı genellikle birimlerden oluşmaktadır. Ölçme sonuçları da genelde bu birimlerle gösterilir. 20 m, 22 cm, 32 öğrenci gibi. Ölçmenin önemli sorunlarından birisi de ölçme işleminin yapılmasını kolaylaştıracak ve ölçme sonuçlarının kullanılacağı amaca uygun bir birim seçmektir.

Birimlerde bulunması gereken üç özellik şunlardır:

1. Birimlerin eşitliği,
(bir noktadan diğer bir nokta arasındaki farkın aynı olması),
2. Genelliği,
(herkes için aynı şeyi ifade etmesi),
3. Amaca uygunluğudur (kullanışlılık),
(ölçme sonuçlarını göstermek için olması gereken en uygun durumdur.).

Birim yerine genellikle Ölçek terimi kullanılmaktadır. Ölçek nesnelere verilen sayıların anlamlarını, kullanılması durumunda uyulması gereken kuramları ve kısaltmaları belirtmek için kullanılır. Ölçekler dört çeşittir. Bunlar;

- 1) Sıralama Ölçekleri
- 2) Sınıflama veya Gruplama Ölçekleri
- 3) Oranlı Ölçekler
- 4) Eşit Aralıklı Ölçekler (Küçükahmet, 1999: 170).

2.3.1. Ölçek

Ölçme ve değerlendirme bakımından ölçek kavramı “ölçme sonuçlarının matematiksel nitelikleri” biçiminde tanımlanabilmektedir (Köklü ve Büyüköztürk, 2000; Aktaran; Bahar, vd., 2015).

Veriler, bir veya birkaç değişkenin ölçülmesi sonucu elde edilir. Değişkenlere ve bu değişkenlerin ölçülme biçimlerine bağlı olarak, farklı ölçek türleri ile farklı veriler

elde edilebilir. Ölçeklerden elde edilecek veriler ışığında hangi tür ölçeğin kullanılacağına karar verilir. Bireylerin veya nesnelere özelliklerinin belirlenmesi için kullanılan ölçekler, dört grupta toplanmaktadır bunlar, sınıflandırma, sıralama, aralıklı ve oranlı ölçeklerdir (Sezgin, 2008).

Adlandırma- Sınıflama ölçeği: obje ve nesnelere ölçülen özelliğe göre sınıflandırılması, bu yapılan sınıflamanın adlandırılması ve her bir sınıflamaya sayısal değerlerin verilmesi esasına dayanır. Örneğin, cinsiyet değişkenine göre bayan ve erkek olarak iki farklı sınıflama yapılır. Ölçme sonuçları bayan grup için 1, erkek grup için 2 olarak sayısal değerle gösterilebilir. Bu verilen sayısal değerler sadece bu iki grubun bir birine benzemediğini (eşitsizlik) göstermek içindir (Bahar, vd., 2015).

İnsanların cinsiyetlerine göre, kadın – erkek, ten rengine göre; sarı-beyaz-siyahi, medeni hallerine göre; evli-bekâr boşanmış gibi ayrımlar da bu ölçek türüne girmektedir.

Sıralama ölçeği: Bu ölçekte objelerin ölçülen özelliğe göre sahip oluş seviyeleri bakımından belirli bir sıraya konularak bunlara sıra sayı verilebilir. Bu ölçek türünde ölçme sonuçları bir eşitlik veya eşitsizliğin yanı sıra büyüklük, küçüklük ifade etmektedir. Yapılan yarışmada sırasıyla 1., 2., 3., gibi ifade edilmesidir (Bahar, vd., 2015).

Buna bağlı olarak öğrencilerin boy sırasına sokulması, sınav kâğıtlarının pekiyi, iyi, orta ve zayıf gibi sıralanma yapılmış olunur. Sıralamada sıfırın bir anlamı yoktur.

Eşit aralıklı ölçek: Sıralama ölçeğinin bir üst düzeyinde bulunan eşit aralıklı ölçekler ise nesne, olay ve insanların belli bir başlangıç noktasına göre ve belirli bir takım özelliğe sahip oluş derecesi bakımından eşit aralıklarla sıralandığı ya da sıraların arasındaki farkın eşit olduğu ölçeklerdir (Karaca, 2008; Aktaran; Şimşek, 2012).

Bu ölçek türünde eşitliğin sağlandığı ve sıfırın tanımlanmış olduğu bir ölçek türüdür. Eşit aralıklı ölçeklerde sınıflar arası aralıkların eşitliği sağlanmış durumdadır. Sıcaklık ölçmek için kullanılan fahrenheit ve celsius birimlerde eşitlik sağlar. Her iki ölçme aracında sıfır mutlak sıfır değildir. Termometre 0°C gösterdi diye havanın gerçek anlamda ısısı sıfır değildir. Aynı şekilde eğitim de alınan puanlarda Ahmet'in 100 puan, Ayşe'nin 50 puan aldığı sınavda, Ali'nin Ayşe'den iki kat zeki olduğunu söylemek mümkün değildir (Tan, 2008; Aktaran; Şimşek, 2012).

Eşit oranlı ölçek: Oranlı ölçekler eşit aralıklı ölçeklerin gerçek sıfır ile başlayan bir çeşididir (Küçükahmet, 1999).

Birimlerde eşitliğin sağlandığı ve sıfırın mutlak(gerçek) sıfır olduğu bir ölçek türüdür (Şimşek, 2012). En yüksek düzeydeki ölçeklerdir. Örneğin, 70 kg bir kütlenin 35 kg bir kütleden iki kat fazla olduğu söylenebilir. Böylece bu türden bir ölçek türü ile her türlü matematiksel ve istatistiksel işlem yapılabilir.

Eğitim alanına giren ve ölçmeye konu olan nitelikler (yetenek, başarı, tutum, ilgi, kişilik) ele alındığında bunların ölçülmesi, sonuçlarının sıralama ölçeğinde gösterilip ve bu ölçme durumunun standartlaşması eşit aralık ölçeği kapsamında olduğu göstermektedir. Henüz eşit oranlı ölçekle eğitim alanında bir ölçme işlemi yapmanın mümkün olmadığı görülmektedir (Bahar, vd., 2015).

2.4.1 Ölçme Araçlarının Yapısal Nitelikleri

Eğitim sisteminde yapılacak ölçmelerin ne kadar kararlı ve etkili olacağını yapılan ölçmede bulunan özellikler ile görebiliriz. Bir ölçme aracının yapısal olarak bazı özellikleri barındırması gerekmektedir. Bunlar;

- Güvenirlik
- Geçerlilik
- Yanlılık
- Kullanışlılıktır

Öğretmenlerin birer ölçme uzmanıymış gibi değerlendirilmesi ve iş görmeleri onlardan beklenmemekte yalnız, belirtilmiş olan bu dört kavrama yüklenmiş anlamlar ve bunların sınıf içi ölçme ve değerlendirme uygulamalarındaki uygulanış biçimleri hakkında yeteri düzeyde bilgi sahibi olmaları istenilen bir durumdur.

2.4.1.1 Güvenirlik

Güvenirlik en kısa tanımı ile ölçmede tutarlılık anlamına gelmektedir. Yani bir değerlendirmeden diğer değerlendirmeye arasındaki fark olmaması, değerlerin sonuçları arasında farkların olmamasıdır. Değerlendirme, farklı zamanlarda uygulandığında, değişik kişilerce yapıldığında ve ders programında olması gereken

bilgi, beceri ve öğrenme alanları üzerinde yapıldığında benzer ve bir birine yakın sonuçlar veriyorsa değerlendirmede güvenilirlik vardır (Yılmaz, 2011).

Başka bir deyişle güvenilirlik, ölçme sonuçlarının hatalardan arınık olma derecesidir (Turgut, 1997; Baykul, 2000; Tekin, 2004; Aktaran, Çalışkan ve Yiğittir, 2015). Ölçme ve değerlendirme işlemi ne amaçla yapılırsa yapılsın elde edilen ölçümlerin olabildiğince hatadan arınık olması beklenmektedir. Ancak, en duyarlı araçlarla yapılan ölçümlerde bile bir miktar hata payı vardır. Bu hatalar ise ölçme sonuçlarına bir takım nedenlerden dolayı karışmaktadır. Ölçme hataları, ölçmede kullanılan araçtan, ölçmenin yapılacağı yöntemden, ölçmeyi yapan kişiden, ölçmenin yapıldığı ortamdan veya üzerinde ölçme yapılan bireylerden kaynaklanan hatalardır (Çalışkan ve Yiğittir, 2015).

Güvenirlik, istatistiksel bir takım işlem gerektirir ve iletişim yöntemleri ile belirlenir. Bu nedenle mantıksal analiz yaparak değerlendirme sonuçlarının güvenilirliği hakkında yeterli kanıt sunulamaz.

Güvenirliği belirlemede;

Test- Tekrar Test Yöntemi:(Hazırlanan testin aynı gruba belirli aralıklarla iki kez uygulanması)

Test Tekrar Testin Paralel Formlarla Birlikte Kullanılması:(Testin iki formunun aynı gruba iki test formu arasında belirli bir zaman geçtikten sonra uygulanması)

Testi İkiye Ayırma :(*Split-half*, testin bir defa uygulanarak tek ve çift sayı maddelerin iki ayrı grupta toplanarak değerlendirilmesi)

Paralel Test Formları :(Testin bir benzerinin yani paralelinin aynı gruba bir birine yakın zaman aralıkları ile verilmesi)

Kuder – Richardson :(Testin bir kez uygulanarak ilgili formülün test sonuçlarının puanlamasında kullanılması)

Farklı Değerlendirmeciler :(Öğrencilerin cevaplarının veya performanslarının iki veya daha fazla kişi tarafından bağımsız şekilde değerlendirilmesi) metotları kullanılır.

Güvenirlik seviyeleri açıklanırken güvenilirlik katsayısı (+2, -2 arası bir rakam)veya standart hatalar (öğrenciler arasındaki değişimin derecesi ve miktarı) rapor edilir (Yılmaz, 2011: 503).

2.4.1.2 Geçerlilik

Bir ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı özelliği doğrudan ölçebilme derecesine geçerlilik denir. Bir ölçme aracı özelliği ne derece ölçebiliyorsa, o ölçme aracı sadece o özellik için o derece geçerlidir, örneğin; uzunluğun adım veya kulaçla ölçülmesi yerine metre ile ölçülmesi daha doğrudur. Metre uzunluğu ölçmede daha geçerli bir araçtır (Küçükahmet, 1999).

Geçerlilik, bir ölçme aracının belli bir amaca hizmet etme derecesidir. Yani hangi amaç için ölçme yapılacaksa o yönde yapılmış daha kesin sonuçları olan geçerliliği yüksek araçlar kullanılmalıdır. Öğrencilerinin boy uzunlukları içinse uzunluklarını, kütlelerini ölçmek içinse kütlelerini, okuma becerilerini ölçmek içinse okuma becerileri ölçülmelidir. Eğitimde kullanılan ölçme araçlarının (test, envanter, ölçek vb.) geçerliliğe sahip olup olmadığını belirlemek amacıyla birçok yöntem geliştirilmiştir. Bunlar: görünüş geçerliliği, yapı geçerliliği, benzer ölçek geçerliliği, yordama geçerliliği, uzman kanısına dayalı geçerlilik ve kapsam geçerliliği gibi isimlerle anılmaktadır (Bahar vd., 2015). Güvenirlik geçerlilik için ön koşuldur ancak tek başına yeterli değildir. Her geçerli ölçme aynı zamanda güvenilirdir. Ancak her güvenilir ölçme işlemi geçerlidir diyemeyiz.

2.4.1.3 Yanlılık

Ölçme araçlarında bulunan sorunların, ifadelerin ve maddelerin çeşitli kişilik özelliklerinden bazılarını dikkat alınıp alınmadığının (ekonomik düzey, yaş, cinsiyet, okuduğunu anlama becerisi vb.) farkında olunmaması durumunda bazı öğrencilerin ödüllendirildiği bazı öğrencilerinde yine farkında olmadan cezalandırıldığı sıkça karşılaşılmamasına rağmen pek önemsenmediği durumdur. Futbolun erkeklerce daha çok takip edilmesi bu yönde yapılacak ölçme işleminde erkeklerin daha başarılı kızların başarısız olmasına ya da cinsiyete dayalı bir yanlılık içermesine neden olacaktır. Yine ekonomik durumu iyi olan bir çocuk ile durumu buna elverişli olmayan başka bir çocuk arasında yapılan ölçmelerde de yine bir takım farklılıkların olacağı bunun da sosyo- ekonomik yanlılık içereceği anlamına gelmektedir.

Bu ve benzeri durumlar iyice gözden geçirilerek, yanlışlık içerecek durumlardan arındırılmış ölçmelerin yapılması sağlanmalıdır (Popham, 2003; Aktaran: Bahar, vd., 2015).

2.4.1.4 Kullanışlılık

Kullanışlılık, bir ölçme aracının kolayca ulaşılabilir, uygulanabilir, maliyetinin uygun olması, geliştirilmesinin kolay olması vb. gibi anlamlar ifade etmektedir.

2.4.2 Ölçme Aracı Hazırlama Süreci

Sınıf içi öğretim uygulamaları kapsamında belirli derslere ilişkin öğrencilere kazandırılması istenilen bilgi, beceri, tutum ve değer gibi özellikler vardır. Bunların kazandırılması içinde bir takım ölçme değerlendirme testleri, envanterler, vb. kullanılmaktadır. Bu testlerin ve ölçme araçlarının hazırlanması için bir takım yollar takip edilmektedir bunlar;

- *Testlerin Kullanılış amacının belirlenmesi:* Burada yapılan işlem test geliştirmenin ilk adımıdır. İlk olarak giriş düzeylerini belirlemeye yönelik testler yapılmakta böylece verilmek istenilen grubun *seviyeleri tespit* edilecektir. İkinci olarak öğrencilere verilmek istenen kazanımların eksikliği varsa böyle bir durum bu *eksiklikleri gidermeye* yönelik testler yapılır. Üçüncü olarak da dersten istenilen kazanımların tam anlamı ile kazanılıp kazanılmadığını *ölçmeye (not verme) yönelik* yapılan testlerdir.
- *Testlerin kapsamının belirlenmesi:* Ölçülecek özelliğin bütün yönlerini ortaya koymaya yönelik yapılmasıdır.
- *Soruların yazılması:* Kapsamı belirlenmiş olan ve verilmek istenilen kazanımlara yönelik soruların hazırlanması
- *Soruların- ifadelerin gözden geçirilmesi ve seçilmesi:* Ölçmede kullanılacak soruların uygulanabilirliği, anlaşılır oluşu, açıklık vb. yönlerinin kontrol edilmesi.
- *Cevap anahtarının hazırlanması:* Testte verilmiş bütün sorulara yönelik kapsamlı bir cevap anahtarı hazırlanmalıdır.
- *Testin uygulanması ve puanlanması:* Hazırlanan ölçme aracı belirlenmiş olan tarihte, belirli bir kural çerçevesinde, öğrencilerinde içinde bulunduğu fiziksel

ve ruhsal durumları göz önünde bulundurularak yapılmalıdır (Bahar, vd., 2015).

2.4.3 Değerlendirme

Değerlendirme, "ölçme sonuçlarını bir ölçüte vurarak, ölçülen nitelik hakkında bir değer yargısına varma süreci" olarak tanımlanmaktadır (Turgut,1992:3). Değerlendirme belli bir ölçüt kullanarak yargıya varma ve karar verme sürecidir (Semerci, 2008).

Değerlendirme, ölçme sonuçlarının bir ölçütle karşılaştırarak karar verilmesi, yorumlanmasıdır. Genel olarak ölçme ve değerlendirme kavramları bir birine karıştırılmaktadır. Bunun da en önemli sebebinin ölçme ve değerlendirme kavramlarının genelde birlikte yapılıyor olmasıdır. Gerçekte ölçme ve değerlendirme bir birinden çok farklı kavramlardır. Bunları şu şekilde sıralamak gerekirse;

- a) Ölçme, özelliğin miktarını(sayısını) gösterirken, değerlendirme ise bu miktarın yeterli olup olmadığını ya da amaca uygun olup olmadığını gösterir.
- b) Değerlendirme, ölçmeyi de içine alan geniş bir kavramdır.
- c) Ölçme işlemi, değerlendirme işleminden önce yapılmaktadır. Ölçme yapıldıktan sonra değerlendirme yapmaya gidilir.
- d) Ölçme işlemi, daha çok gözleme dayanırken, değerlendirme ise karşılaştırma, yorum ve yargıya dayanır.
- e) Ölçme objektif (kişiyeye göre değişmezlik), değerlendirme subjektiftir (kişisel kanılara) (Küçükahmet, 1999).

Değerlendirme, kullanılan kıyaslama(karşılaştırma) esasına yönelik olduğu amaca göre yapılabilmektedir (Ertürk, 1975:112; Aktaran; Demirel, 2014). Tanımda verilen kıyaslamaya göre değerlendirme ikiye ayrılmaktadır. Bunlar:

Norma dayalı değerlendirme ve hedefe dayalı değerlendirmedir.

Norma dayalı değerlendirmede bireyleri birbirleri ile karşılaştırma ve kıyaslamamanın söz konusu olduğu zamanlarda hedefe dayalı değerlendirmeler daha tutarlı olmaktadır. Çünkü program geliştirmede öğrencilerin bir birlerine göre durumları değil, öğrencilerin uygun programlar sayesinde gerçekleştirmesi istenilen özellikleri kazanıp kazanmadıkları önemlidir.

“Eğitim ğretim sürecinde lme ve değerlendirme faaliyetleri; tanıma, izleme ve sonuç odaklı olmak üzere üç farklı Şekilde yapılabilmektedir. Tanıma amaçlı değerlendirme; ğretim programlarında vurgulanan öğrencilerin st düzey dŐunme becerileri, kazanımlar ve değerler açısından n öğrenmelere ilişkin düzeylerinin belirlenmesidir. İzleme amaçlı değerlendirme; asıl amaı öğrencilere not vermek olmayan, dönemin baŐından sonuna kadar ğretimi geliştirmek, öğrencilerin öğrenme eksikliklerini belirlemek, ilgi ve yeteneklerini ortaya çıkarmak amaçıyla süreç odaklı olarak yapılan değerlendirmedir. Sonuç odaklı değerlendirmede ise öğrenme öğretme süreci sonunda, öğrenmenin ne düzeyde gerçekleŐtięi tespit edilmekte ve öğrencilerin başarı düzeyleri belirlenmektedir” (MEB. 2017:10).

Eğitim ile ilgili her türlü sorunun cevabı lme ve değerlendirme kavramlarından ve bunların uygulamalarından geçer. Değerlendirme, eğitim sisteminde olmazsa olmaz neredeyse en önemli parçalarından biridir ve sistemin devamlılığı için önemli veriler sağlar. Eğitimde yapılan değerlendirme türleri aynı zamanda yapılan değerlendirmelerin amaçlarını da ortaya koyar. Niçin değerlendirme yapıyoruz? (Baykul, 2001:5)

- Öğretim programının değerlendirilmesi için,
- Öğretimin etkinliğinin değerlendirilmesi için,
- ğrenme eksikliklerinin saptanması için,
- Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinin saptanması için,
- Öğrenci başarısının değerlendirilmesi için değerlendirme yapıyoruz.

Değerlendirme, amaca göre üçe ayrılmaktadır. Bunlar daha çok programın giriş, geliştirme(süreç) ve çıkıŐında yapılan değerlendirmelerdir.

1. Programın giriŐinde yapılan değerlendirme, tanılayıcı değerlendirme
2. Programın devam ettiği süreçte yapılan değerlendirme, biçimlendirici değerlendirme
3. Programın bitimi(ıkıŐında) yapılan değerlendirme, düzey belirleyici değerlendirmelerdir.

2.4.3.1 Tanılayıcı Değerlendirme (Diagnostic Evaluation)

Öğrencilerin programa baŐlamadan önce ön koŐul niteliğinde olan bilişsel davranış, duyuşsal özellik ve devinişsel becerilerini tanımak ve tanımlamak için

yapılan değerlendirmelerdir. Öğrencilerin bilişsel, devinişsel ve duyuşsal özelliklerine bakılarak öğrencilere kazandırılması istenilen özelliği kazandırıcı uygulamalara yer verilmesi planlanmalıdır(Demirel, 2004; Linn ve Ground, 2000; Aktaran; Yılmaz, 2011). Örneğin: yabancı dil sınavlarında yapılan seviye belirleme sınavları.

2.4.3.2 Biçimlendirici Değerlendirme (Formative Evaluation)

Özçelik'in (1998) belirttiği gibi izleme amacı güden ölçme ve değerlendirmelerle dersin her ünite sonunda, her öğrencinin her ünite de öğrenmesi gerekenleri öğrenip öğrenmediklerine, eksikliklerinin neler olduğunu saptanması üzerine yapılan değerlendirmelerdir. Bu değerlendirme kısmında her öğrencinin diğer ünite ve ya öğrenme alanına geçmeden önce tamamlanması gerekmektedir. . Teşhise yönelik değerlendirmenin amacı mevcut öğrenme problemlerinin sebeplerini belirlemek ve bunların çözümleri için planlar hazırlamaktır (Linn ve Gronlun, 1995; Aktaran; Tekindal, 2006; Şimşek, 2012). Üniversitede yapılan *vize* sınavları örnek olabilir.

2.4.3.3 Düzey Belirleyici Değerlendirme (Summative Evaluation)

Programın sonunda öğrencilerin kazanılmış davranış, beceri ve özelliklerini ölçmeye yarayan değerlendirme türüdür. Bu değerlendirme türü ile eğitim programının öğrencilere verilmek istenilen davranış kazandırma açısından yeterli olup olmadığı hakkında bir kanıya varmaya yardımcı olan değerlendirme türüdür. Bu değerlendirme daha çok başarı testleri ile yapılmaktadır. Böylece öğrenciye kazandırılmak istenen tüm özellikler test edilmeye çalışılmaktadır. Üniversitede yapılan *final* sınavları örnek verilebilir (Demirel, 2014: 173-174).

Bütün diğer çalışmalarda olduğu gibi ölçme ve değerlendirme faaliyetlerinde de bireysel farklılıklar dikkatle ve titizlikle göz önünde bulundurulmalıdır. Amaç hiçbir zaman öğrencileri yargılamak, onları eleştirmek değil; onların akademik, sosyal veya kültürel gelişimlerini destekleyerek onlara yol gösterecek bir faaliyet olarak ölçme ve değerlendirme çalışmalarını yapmak olmalıdır (MEB. 2017: 11).

Değerlendirmenin eğitim ortamında kullanılmasının diğer amaçları şunlardır:

1. Eğitimde öğrencilere hedeflenen davranışları kazandırmak için bazı yollar ve araçlar kullanılır. Ders programı, ders materyalleri, okulun fiziki yapısı kullanılan araçlara örnek olabilir. Araçların değişen şartlara, gelişen teknolojiye uyumları açısından sürekli kontrol altında tutulması gerekir. Bu yapılmadığı takdirde bu araçlar geçerliğini yitirir ve kullanılma amaçlarına hizmet edemez duruma gelebilirler. Eğitimde değerlendirmelerin sonuçları eğitimcilere kullandıkları araçları denetleme fırsatı verir.
2. Okuldaki öğrenciler arasındaki bireysel farklılıklardan kaynaklanan öğrenme güçlükleri yaşanabilir. Öğretim materyalleri ve seçilecek hedefler öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olarak belirlenmelidir. Değerlendirme eğitim ortamında öğrencilerin yaşadığı öğrenim güçlüklerinin belirlenmesi ve eğitim süreçlerinin bu özelliklere uygun olarak düzenlenmesi açısından da önemlidir.
3. Değerlendirme eğitim ortamında öğrencilerin ilgilerini canlandırır. Öğrenciler yaptıkları etkinliklerin sonucunda değerlendirileceğini bilirse daha uyanık ve öğrenmeye karşı daha duyarlı olurlar. Ayrıca çalışmaların sonuçlarını bildikleri için daha bilinçli ve sorumluluk duygusu içinde çaba gösterirler.
4. Değerlendirmelerin eğitim ortamında en çok kullanıldığı dallardan biri de rehberliktir. Öğrencilerin özelliklerinin tanınması, kendilerindeki bu özelliklerin farkında olması, uygun meslek, alan ve ders tercihleri yapılabilmesi ancak doğru değerlendirme sonuçlarına dayanır.
5. Değerlendirmenin diğer bir işlevi de öğretmeni sürekli olarak daha iyiyi aramaya sevk etmesidir. Değerlendirme eğitim ortamında öğretmenin kendini değerlendirmesi için de önemli bir fırsattır. Öğretmenin kendi eksik ve yanlışlıklarını fark etmesine yardımcı olur.
6. Değerlendirme sonuçları aynı zamanda uygulanan öğretim yöntem ve tekniğinin işleyip işlemediğinin anlaşılmasına yardımcı olur. Programın eksik ve yanlışlıklarının tespit edilmesini kolaylaştırır (www.kpsrehber.com/dersnotu-81-olcme-ve-degerlendirme-ile-ilgili-temel-kavramlar.html).

2.5 GELENEKSEL ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME TEKNİKLERİ

Klasik veya geleneksel değerlendirme yaklaşımlarında öğrenci başarısının değerlendirilmesi, genellikle öğretim sürecinden ayrı olarak ve daha çok ürüne ağırlık verilerek yapılmaktadır (Gelbal ve Kelecioğlu, 2007).

Geleneksel değerlendirme; klasik değerlendirme, standart değerlendirme, formal değerlendirme, nesnel değerlendirme gibi kavramlarla ifade edilmektedir. Geleneksel değerlendirme denilince yıl boyunca belli zamanlarda birkaç kez uygulanan, zamana dayalı, genellikle (çoktan seçmeli, eşleştirme, boşluk doldurma, doğru- yanlış testleri, eşleştirme testleri ve yazılı yoklama (uzun cevaplı sorular)) gibi belli biçimlerde yapılan ve öğrencilerin ne bildiklerini ölçmeye çalışan nesnel değerlendirme anlaşılmaktadır. Geleneksel değerlendirme yaklaşımları; öğrencilerin dönem başında hazır bulunuşluk düzeylerini (tanılayıcı), dönem içinde öğrenme eksiklerini ve bunlara yol açan olası nedenleri giderici (biçimlendirici), dönem sonunda ise öğrenme düzeylerini belirlemek amacıyla (düzey belirleyici değerlendirme) periyodik olarak sınavlarla düzenlemektir. Sınav sonrasında ise elde edilen bulgular doğrultusunda ilgililere önerilerde bulunulmaktadır (Özyenginer, 2006, s.3).

Geleneksel ölçme ve değerlendirme teknikleri, eğitim öğretim süreci içerisinde bulunan, çoğunluk tarafından bilinen, eğitim ve öğretimin hemen hemen her kademesinde uygulanan tekniklerdir. İçerdiği soru tipine göre adlandırılan bu teknikler şunlardır;

- Yazılı Yoklamalar (Uzun Cevaplı Sorular)
- Çoktan Seçmeli Testler
- Doğru Yanlış Testleri
- Eşleştirme Soruları
- Kısa Cevaplı Testler (Bahar, vd., 2015).

Ayrıca incelenen ders kitabında ünite içerisi incelemesi esnasında karşımıza çıkan bazı sorular bulunmaktadır bunlar;

-Konuyu pekiştirmek amacı ile değişik kaynaklardan yararlanıp, araştırma ve tartışma yapmayı amaçlayan sorular,

- Konuyu pekiştirmeniz için metin başında ve sonunda verilen sınıf içi tartışma soruları şeklindedir.

Belirtilen soruların daha çok tartışmayı amaçlayan sorular oldukları görülmüş ve bunların da geleneksel ölçme değerlendirme soruları içerisinde gösterilmesi uygun bulunmuştur.

2.5.1 Yazılı Yoklamalar (Uzun Cevaplı Sorular)

Essay tipi sınav, klasik yazılı sınav, az sayıda sorulu ve uzun cevaplı sınav ve kompozisyon tipi sınav diye adlandırılan yazılı yoklama; öğrencilere soruların yazdırılıp veya yazılı şekilde verilip cevaplarını ayrılmış alana yazmalarının istendiği sınav türüdür (Tekindal, 2006).

Öğretmenlerimizin birçoğunun aşına olduğu bu ölçme araçlarında bir veya birkaç cümle uzunluğunda verilen bir ifade, bir durum ya da duruma özgü bilgiler sorgulanır. Öğrencilerden, durum hakkında bildiklerinin yazılı olarak sunmaları istenmektedir. Bu sorulara verilecek cevaplar bir paragraf olabileceği gibi bir veya daha fazla sayfadan oluşabilir. Kısa cevaplı testlerden farkı ise verilen cevapların uzunluğu ve bilgilerinde istenilen uzunlukta verilmesini istemesidir. Yazılı yoklamalarda asıl üzerinde durulması gereken nokta, verilen cevabın amaca uygunluğu, tutarlılığı ve organizasyon gücüdür. Bu tür soruların tek bir doğrularının olmayışı da diğer ölçme tekniklerinden ayıran bir özelliğidir (Nitko,2004; Aktaran; Bahar vd., 2015).

Eğitim sisteminde açık uçlu soru, kompozisyon veya yazılı yoklama olarak bilinen en eski kullanıma sahip ölçme araçlarıdır. Yazılı yoklama ile öğrencilerin soruların cevaplarını belli bir sürede bağımsız bir biçimde düşünmeleri ve yazmaları ile sonucu bulmaları istenmektedir. Çoktan seçmeli testlerle birlikte en fazla kullanılan ölçme araçlarıdır. Kişinin analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarındaki üst düzey davranışlarını, yaratıcı ve özgün düşünme gücünü, yazılı anlatım becerisini, böylece belirli konulardaki görüşünü, ilgi ve tutumunu ölçmede kullanılışlıdır. Araştırmalarda ise öğrencilerin bu tür sınavlara öğrencilerin sürekli ve anlamaya dönük çalışmaya yönelttiğini göstermektedir (Çalışkan ve Yiğittir, 2015).

Airasian. (1988), yazılı yoklamalar (klasik sorular) birden fazla farklı amacı ölçmek için kullanılabilir (Aktaran; Bahar vd., 2015: 26)

- ✓ Farklı iki kavram durum ya da olayın bir birleriyle karşılaştırılması,
- ✓ Belli bir düşüncenin geliştirilmesi ve bunun savunulması,

- ✓ Sebep-sonuç tartışmaları,
- ✓ Belirli bir alanda oluşan bilginin özetlenmesi,
- ✓ Analiz ve değerlendirme yapma,
- ✓ İlişkiler hakkında birtakım bilgi sunma,
- ✓ Belirlenmiş kural, prensip, bağıntı ve uygulamaların açıklanması,
- ✓ Araştırılması istenilen bilginin, düşüncenin veya konunun doğruluğu, ilişkisel yapısı ya da eleştirilmesinin yapılması,
- ✓ Anlamının ne ifade ettiğinin açıklanması,
- ✓ Yeni sorunların formüle edilip bilinenlerin yeniden gruplandırılması,
- ✓ Konuların, nesnelere veya olayların ayrımının belirlenmesi,
- ✓ Kestirme yapma dönük düşünmenin ölçülmesi, şeklinde belirtmiştir.

Yazılı yoklamaların sınırlılıklarını en aza indirmek için, geçerlilik ve güvenilirliğini artırmak için yazılı yoklama tekniğini kullanırken hazırlama ve puanlama aşamasında şu hususlara dikkat edilmelidir.

1. Öncelikle bir sınav planı hazırlanmalıdır.
2. Sorular sınırlandırılmalı, genel sorulardan kaçınılmalıdır.
3. Sorular net ve anlaşılır bir dille, farklı yorumlara açık olmayacak şekilde yazılmalıdır.
4. Sınavda kullanılan sorular bir birinden bağımsız olmalıdır.
5. Sorular mutlaka belli davranışı yoklayan(değinen) nitelikte olmalı, kitabın belli yerlerinden aynen alıntı ifadeler olmamalı.
6. Az sayıda uzun cevaplar yerine, kısa cevaplı çok soru sorulmalıdır.
7. İfade ve yazım hataları olmamalıdır.
8. Bütün öğrencilere aynı sorular sorulmalı seçmeli sorulardan kaçınılmalıdır.
9. Sınav yönergesi bulundurulmalı ve yönergede süre, soruların puanları ve dikkat edecekleri hususlar yer almalıdır.
10. Sorular hazırlanırken olası cevaplarda yazılmalı, nitelikli olarak cevap verilemeyen sorular değiştirilmeli.
11. Her bir sorunun ayrıntılı cevap anahtarı oluşturulmalı.
12. Sınav kâğıdı okunurken sorular sırayla okunmalı, tüm kâğıtların aynı sorusunu okuduktan sonra diğer sorulara geçilmelidir.
13. Kâğıt okunurken hangi öğrenciye ait olduğu bilinmemelidir.

14. Mümkünse cevaplar aynı alanda uzman öğretmenle tarafından tekrar okunmalı ve puanlanmalıdır (Çalışkan ve Yiğittir, 2015).

Örnekler:

Anadolu'nun kapıları Türler ne zaman açılmıştır?

Dünya'nın en yüksek tepesi neresidir?

Kurtuluş mücadelesi ne zaman başlamıştır?

2.5.2 Kısa Cevaplı Testler

Cevabı bir kelime, bir cümle, sayı, tarih veya birkaç madde olan sorulara denir. Kısa cevaplı testler iki farklı türdedir; ilki soru cümlesi, diğeri ise eksik (Boşluk tamamlama) türündedir. Boşluk tamamlamada, cümlenin can alıcı (en önemli) noktası çıkarılır ve öğrencinin bu boşluğu uygun en uygun ifade ile doldurması istenir. Yazılı yoklamalardan farkı cevabın kısa olması ve uzunluğunun belli olmasıdır. Seçmeli testlerden farkı ise cevabın seçilme yerine yazılmasıdır. Bu nedenle doğru cevabın şansa bulunma imkânı yoktur.

Eğitimin her kademesinde kullanmaya müsait olan bu tür sorularla, bilgi, kavrama, uygulama düzeylerinde davranışları(kazanımları) ölçmek mümkündür. Hazırlaması oldukça kolay olmakla birlikte dikkat gerektirir. Puanlaması yazılı yoklamalara göre daha objektiftir. Ancak yazılı yoklamaların aksine bu test türünde üst düzey beceri ölçmek mümkün değildir. Ayrıca öğrencileri ezber yapmaya yöneltmek gibi dezavantajı bulunmaktadır. Birçok alandan sorular sorulabildiği içinde kapsam geçerliliği oldukça geniştir.

Kısa cevaplı soruların özelliklerinden bazıları şunlardır;

Yazılı yoklamalara oranla daha az zaman alır, puanlaması objektif yapılabilir, puanlaması nispeten kolaydır, cevaplayıcı, kendisi hatırlamak, bulmak ve yazmak zorundadır, cevaplayan kişi istediği cevabı vermede özgürdür, her eğitim seviyesine uygundur, soru hazırlamak ve puanlama açısından kullanışlıdır (Tekindal, 2006).

Kısa cevaplı sorular hazırlanırken dikkat edilmesi gereken hususlar şunlardır;

1. Soruların cevapları çok uzun olmayacak şekilde hazırlanmalıdır.
2. Soru ifadesi belirli olmalıdır.

3. Verilen soru ile ayrıntı ve gereksiz bilgiler yoklamamalıdır.
4. Her bir soru ile bir kazanım yoklanmalıdır. Birden çok kazanım yoklanmamalı.
5. Soruların cevabı net olmalı ve yoruma yer bırakılmamalıdır.
6. Bir soruda bir sonraki sorulara ipucu bırakacak ifadeler olmamalıdır.
7. Kitaplarda yer alan ifadelerin bire bir benzeri sorulmamalıdır.
8. Her soru için bırakılan boşluk eşit olmalıdır.
9. Bir soru ifade edilirken sorunun cevabını bulacak ölçüde ipucu olmamalıdır.
10. Eksik veya yanlış cümlelere puan verilmemelidir (Çalışkan ve Yiğittir, 2015).

Tekniğin Avantajları

Bu teknik, bir anda birçok kazanımın ölçülmesine fırsat vermediği için konunun kapsamının etraflıca ölçülmesine olanak sağlamaktadır. Yine objektif bir şekilde ölçme yapması avantajları arasındadır. Yazılı yoklama tekniğine oranla daha objektif puanlanabilmektedir. Soru hazırlamak zor olmasına rağmen bu testin puanlanmasının kolaylığı, sonuçları ortaya daha güvenilir koyması bakımından ve birçok alanda kullanılması diğerlerine oranla objektif olması bu testin önemli avantajları arasında yer alır.

Tekniğin sınırlılıkları

Yazılı yoklamaların aksine bu test tekniğinde (organizasyon, sentez yapma, neden sonuç ilişkisi kurma) gibi becerileri ölçmek mümkün değildir. Yine ezberci bir anlayışa yol açması, çocukların yaratıcı düşünmenin geliştirmelerinde önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Örnekler: Kışları ılık ve yağışlı, yazları sıcak ve kurak geçen iklim tipi hangisidir?.....

Dünya'yı kuzey ve güney olarak tam ortadan ikiye böldüğü düşünülen hayali çizgiye .....denir?

Mısırda kurulan ilk Türk-İslam devleti hangisidir?.....

Türklerde ilk defa 38 harfli alfabe kullanan devlet hangisidir?.....

Tarihte bilinen ilk Türk kadın hükümdar kimdir?.....

2.5.3 Doğru-Yanlış Testleri

Sorulan soruların yarısının yanlış ve yarısının da doğru olduğu ve bu şekilde öğrencilerin doğru ya da yanlış bir biçimde yanıtlamaları istenilen sorulardır. Herhangi bir konuda öğrencilere kazandırılmış kazanımların öğrenciler tarafından doğru ya da yanlış bir öğrenme görmek için cevabın iki harften (D/Y) olduğu test türüdür. Bu nedenle yanıtlayıcının testi doğru yanıtlama ihtimalinin (%50) yarı yarıya olduğu bir test türüdür. Bu şekilde hazırlanmış testlerin geçerliliği ve güvenilirliği düşüktür. Kısaca doğru-yanlış test soruları, basit mantık ve akıl yürütme yeteneklerinin ölçülmesinde uygundur. Ancak bu tip sorular ile bilişsel alanın bilgi basamağından başlayıp değerlendirme basamağına kadar davranışların ölçülmesinde kullanılabilir (Şimşek, 2012).

Bu şekilde iki önerme içeren ve bu önermeler arasındaki ilişkiden öğrencilerin bir yargıda bulunmasını gerektiren doğru-yanlış, sorularıyla sebep sonuç ilişkilerini tanıma yeteneklerini ölçmekte mümkün olmaktadır. Doğru yanlış sorular yazılırken dikkat edilmesi gereken hususlardan bazıları şunlardır:

1. Sorular tereddütte mahal vermeyecek şekilde kesin doğru ya da kesin yanlış olmasına dikkat edilmelidir.
2. Her madde ile bir yargının ölçülmesi sağlanmalıdır.
3. Olumsuz özelliklerde iki defa olumsuz ifadeye yer verilmemelidir.
4. Sorular hazırlanırken uzunlukları bir birine yakın olmalıdır.
5. Soruların cevaplarına ilişkin ipucu olacak kelime kullanılmamalıdır.
6. Doğru ve yanlış cümle sayısı bir birine yakın olmalı yapıla biliniyorsa eşitlenmelidir.
7. Sorularda daha çok bilgi basamağındaki sorular kullanılmalıdır.
8. Bu tür testlerde soru sayısı en az 50 olmalıdır.
9. Sorularda fazla ayrıntıya yer verilmemeli kesin bilgiler içermelidir (Yılmaz, 2011: 450-451).

Örnekler:

(...)Askeri teşkilatta Onluk sistemi ilk defa kuran Mete Han'dır.

(...)Töreyi yazılı hale getiren ilk Türk devleti Hun'lulardır.

(...)İlk kez ‘‘Sultan’’ unvanı kullanan hükümdar Gazneli Mahmut’tur.

(...)Topkapı Sarayı, Sahnı-Seman Medresesi Kanuni Sultan Süleyman zamanında yapıldı.

(...)İlk Dış Borç Abdülmecit döneminde Kırım Savaşında sırasında (1854) İngiltere’den alındı.

2.5.4 Eşleştirme Soruları

Eşleştirme soruları, iki farklı sütundan oluşan ve bir sütunda soru kökleri/ ifadeler varken diğer sütunda bunlara cevap olarak muhtemel cevaplar/seçenekler vardır. Bu şekilde verilen sorular başta verilen yönergeye göre öğrencinin ilk sütunda okuduğu soru köküne göre ikinci sütundaki cevaplardan uygun olanı ile eşleştirmesi şeklinde hazırlanan test tekniğidir. Bu soru tipinin hazırlanması ve puanlanması oldukça kolaydır. Ayrıca etkili ve tarafsız bir puanlama sağlamaktadır. Bu test türleri ile üst düzey davranışların tamamının  l lmesine imkân yoktur; çünkü kavramayı değil hatırlamayı ölçen soru tipleridir. Öğrencilerin okumaya harcayacağı zamanı azaltmaktadır.

Eşleştirmeli testler aslında doğru-yanlış testi ve çoktan seçmeli testlere benzer özelliklere sahiptir. Çünkü bu üç test tekniğinde de eşleştirme yapılmaktadır.

Eşleştirme soruları hazırlanırken dikkat edilmesi gereken bazı özellikler şunlardır:

1. Eşleştirme soruları için belli ve öğrencinin okuduğunda anlayabileceği açık bir yönerge yazılmalıdır.
2. Soru kökleri ve cevaplar aynı sayfada verilmeli.
3. Sorular ile cevaplar aynı sırada olacak şekilde verilmemelidir.
4. Cevapları oluşturan açıklamalar sorulardan uzun tutulmamalı.
5. Soru kökleri ve cevaplar farklı hazırlanmalıdır bunlar ya bir rakam ya da bir sayı ile belirtilmelidir.
6. Cevaplar da bir sistematik sıra olmalıdır.
7. Cevapların sayısı soru sayısından 1 veya 2 fazla olmalıdır.
8. Sorular ve cevapları açık net olmalıdır.
9. Soru ifadeleri en fazla 15 olmalıdır (alışkan ve Yiğittir, 2015).

Yönerge: Aşağıda Orta Asya'da kurulan Türk Devletleri ile onlara ait özellikler verilmiştir. Bu özelliklerin hangi devlete ait olduğunu ifadenin başındaki parantezin içerisine (harfleri kullanarak) yazınız.

Tablo 1: Eşleştirmeli testlerle ilgili soru örneği

- ( ) İslamiye ilk kabul eden Türk Devletidir. A. Göktürkler
B. Karahanlılar
- ( ) Matbaayı kullanan ilk Türk devletidir. C. Uygurlar
D. Hunlar

2.5.5 Çoktan Seçmeli Testler

Çoktan seçmeli maddeler, sorulan bir sorunun cevabının oluşturulan seçenekler arasından seçilip işaretlenerek belirtilmesinin gerektiren ölçme araçlarıdır. Bu tür maddelerden oluşan testlere ise çoktan seçmeli testler denmektedir. Çoktan seçmeli testlerle karşılaşan öğrenciler soru kökünü okuyup o soruya uygun cevabı çeldiricilerin arasından seçerek doğru bildiği cevabı işaretleyerek bulmaya çalışmaktadır. Verilmiş olan seçenekler arasından seçildiği için adını da buradan almaktadır. Objektif testler arasından hatta ölçme alanında en çok kullanılan ölçme aracı desek yanlış olmaz.

Çoktan seçmeli maddelerin bilgi, kavrama gibi alt düzeydeki bilişsel öğrenme ürünlerini ölçmede yeterli, ancak üst düzey davranışları ölçmede yetersiz olduğunu söylemekte olan görüşler bulunmaktadır. Doğru cevabın seçenekler arasından olmasından dolayı, çağrışım yoluyla cevaplanabileceğini, bilmeyi gerektirmediğini iddia eden görüşler olsa da, bu iddia edilen iki görüşte tam olarak doğru değildir. Bir takım sınırlılıklarına rağmen, niteliklerine uygun hazırlanmış çoktan seçmeli testler, bilişsel öğrenmenin alt basamak öğrenme ürünlerinin yanı sıra analiz, sentez ve değerlendirme de dâhil tüm üst basamak öğrenme ürünlerini ölçmeye elverişlidir (Yılmaz, 2008).

Çoktan seçmeli sorularda verilen seçeneklerin sayısı en az üç en fazla beş olabilir. Seçenek sayıları da sınıf düzeyine bağlı olarak değişiklik gösterilebilir. İlköğretim ilk üç sınıfta seçenek 3, 4 ile 8. Sınıflarda seçenek 4, orta öğretim ve üst düzeylerde seçenek sayısı 5 olmaktadır. Sorular; ortak köklü, ortak seçenekli, doğru cevabı bulmayı gerektiren, bileşik cevaplı, eksik köklü, , doğru cevabı gizlenmiş, olumsuz ifade içeren ve tek doğru cevabı olan gibi birçok türde hazırlanabilir (Çalışkan ve Yiğittir, 2015).

Çoktan seçmeli testler, başta seçme ve yerleştirme sınavlarında olmak üzere eğitim öğretim kurumlarında en fazla kullanılan ölçme değerlendirme aracıdır.

Bu türden hazırlanmış testler ile kısa sürede birçok davranış ve beceriyi ölçme bilmek mümkündür. Bunun yanı sıra hem kullanışlı hem de objektif olması bu testi tercih etmekte öncelik sağlamaktadır.

Çoktan seçmeli sorular hazırlanırken bir takım dikkat edilecek husus vardır. Bunlar;

1. Sorular olabildiğince açık ve anlaşılır olmalıdır
2. Soruların cevapları kesin olmalıdır.
3. Sorularda olumsuz ifadelerden kaçınılmalıdır. Eğer kullanılacak ise koyu renkte belirtilmeli ve altı çizilmelidir.
4. Soruların çeldiricileri iyi hazırlanmalı doğru cevabı açık edecek düzeyde zayıf çeldiriciden kaçınılmalıdır.
5. Seçeneklerin uzunlukları eşit olmalıdır.
6. Sorularda cevaba götürececek ipucu olmamalıdır.
7. Her bir sorunun cevabı bağımsız olmalıdır.
8. Soru yazımında noktalama ve imla kurallarına uyulmalıdır.
9. “Hepsi ”, “Hiçbiri ” gibi seçeneklerden uzak durulmalıdır.
10. Testte yer alan soruların seçenek sayıları eşit olmalıdır.
11. Soru ifadeleri ve çeldiriciler başka bir kaynaktan olduğu gibi alıntı yapılmamalıdır.
12. Soruların doğru cevapların sayısı bir birine eşit olmalıdır.
13. Seçeneklerdeki olaylar öncelik ve büyüklük sırasına göre verilmelidir (Şimşek, 2012).

Örnekler:

Türkçeyi devletin resmi dili ilan eden ilk Türk Devleti hangisidir?

- A) Karahanlılar B) Hunlar C) Gazneliler D) Göktürkler

TBMM kaç yılında açılmıştır?

- A)1919 B)1920 C)1921 D)1923 E)1924

Aşağıdaki bilim dallarından hangisi sosyal bilgiler alanına girmez?

- A) Sosyoloji B) Felsefe C) Kimya D) Arkeoloji E) Antropoloji

Alternatif ölçme ve değerlendirme metodu ile öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor alandaki gelişmeleri gözlemlenir. Alternatif ölçme değerlendirme ile tek cevap yerine birçok cevap ve bunun yanı sıra stratejik öğrenme sürecinin içerisine dâhil edilerek ölçme değerlendirme yapılır.

Alternatif ölçme değerlendirme araçları hem daha gerçekçi hem de öğrenci merkezlidir. Geleneksel ölçme değerlendirme araçları daha çok öğretmen merkezlidir. Alternatif ölçme değerlendirme araçlarında geleneksel ölçme değerlendirmede olduğu gibi sadece ürünün değerlendirilmesi söz konusu değildir. Burada gerek ürün gerekse süreç birlikte değerlendirilir böylece ölçme değerlendirmede bütünlük sağlanmış olmaktadır. Bu şekildeki bir değerlendirme de amaç, öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirmelerini, yaratıcı düşünme becerileri ve problem çözme becerilerinin ortaya çıkartılmasıdır (Şimşek, 2012: 628-629).

Geleneksel ölçme değerlendirmede, sadece sınıf içi uygulamalar ölçülürken, alternatif ölçme değerlendirme araçlarında mevcut yaşamsal koşulları göz önüne bulundurulur. Alternatif ölçme değerlendirmede sadece ürün değil süreç de değerlendirilir. Geleneksel ölçme ve değerlendirme etkinlikleri, öğrenciler üzerinde aşırı strese, endişeye ve güvensizliğe sebep olmaktadır (Stiggins, 2002; Aktaran; Şimşek, 2012). Bu durumun nedeni, okullarda uygulanan ölçme değerlendirme etkinliklerinin ödül ve ceza üzerine yapıyor olmasıdır.

Aşağıdaki tabloda (Tablo 2) Geleneksel Ölçme Değerlendirme ile Alternatif Ölçme Değerlendirme yaklaşımı yaklaşımlarının karşılaştırılması yer almaktadır.

Tablo 2: Geleneksel ölçme değerlendirme ile alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımları

**GELENEKSEL ÖLÇME
DEĞERLENDİRME**

**ALTERNATİF ÖLÇME
DEĞERLENDİRME**

Evrensel değerler	BİLGİ	Çoklu anlamlar
Pasif bir süreç	ÖĞRENME	Aktif bir süreç
Ürüne bakılır, sürece bakılmaz	İŞLEM	Süreç ve ürüne önem verir
Bağımsız bilgi parçalarına odaklı	ODAK NOKTA	Araştırmaya odaklı
Öğrenmeyi belgelemek	AMAÇ	Öğrenmeyi kolaylaştırmak
Bilişsel, duyuşsal ve psikomotor beceriler olarak ayırır.	YETENKLER	Bilişsel, duyuşsal ve psikomotor beceriler bir birleri ile ilişkilidir.
Nesne ve değer yüklemeyen yansız bir şekilde	DEĞERLENDİRME	Öznel ve değerlere bağlı yanlı bir şekilde
Hiyerarşik model	GÜÇ ve KONTROL	Paylaşımlı model
Bireysel bir süreç olarak öğrenme	SÜREÇ	İşbirliğine dayalı bir süreç olarak öğrenme

Geleneksel Ölçme Değerlendirme İle Alternatif Ölçme Değerlendirme Yaklaşımları (Anderson, 1998; Aktaran; Şimşek, 2012).

2.6 ALTERNATİF ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME TEKNİKLERİ

Alternatif ölçme ve değerlendirme, öğrencilerin bireysel özelliklerini göz önünde bulundurarak onların sahip oldukları bilgi ve becerilerini gerçek yaşamla uyumlu bir şekilde geliştirmelerini sağlamaktadır. Alternatif ölçme değerlendirme araçları, öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alarak öğrencinin neyi bildiğini ortaya çıkarmaya çalışır (Çalışkan ve Yiğittir, 2015).

Alternatif ölçme ve değerlendirme alanına giren birçok ölçme aracı bulunmaktadır. Bunlar; Dereceli Puanlama Anahtarı (Rubrikler), Proje, Kontrol Listeleri, Performans Değerlendirme, Derecelendirme Ölçekleri, Portfolyo (Ürün Dosyası) , Gözlem Formları, Akran Değerlendirme, Tutum Ölçekleri, Grup Değerlendirmesi, Görüşme (Mülakat), Yapılandırılmış Grid, Kavram Haritaları, Tanılayıcı Dallanmış Ağaç (TDA), Kelime İlişkilendirme Testleri (KİT) vb. Alternatif ölçme ve değerlendirme alanının en çok kullanılan araçlardır (Şimşek, 2012; Tekindal,2006; Bahar, vd., 2015).

Belirtilen alternatif ölçme değerlendirme tekniklerine ek olarak; Zihin haritası, bulmaca, beyin fırtınası, balık kılıcı, resim yapma, afiş hazırlama, harita oluşturma, çalışma kartları doldurma, yaparak yaşayarak öğrenme etkinliği vb. etkinliklerini de bu alanda öğrenciyi eğitim öğretim ortamında daha aktif kılması bakımından gösterebiliriz.

2.6.1 Performans Değerlendirme

Alternatif ölçme ve değerlendirme, kavram olarak geleneksel ölçme ve değerlendirme alanında kullanılan ölçme ve değerlendirme araçlarının dışında kalmış araçları tanımlamak için kullanılmaktadır. Özgün değerlendirme ise, okulda öğrenilen bilgileri gerçek hayatta oluşan olaylar arasında bir ilişki kurması ve bununla ilgili uygulamaların yapılmasına yönelik çalışmaları tanımlamada için kullanılır. Performans değerlendirmeler ise ne alternatif değerlendirmeler gibi çok genel ne de özgün değerlendirmeler gibi çok abartılı olan bir değerlendirme türüdür. En genel anlamda öğrencilerin istenilen alanda ki bilgilerini, becerilerini ve tutumlarını ölçmek için, öğrencilere o alanla ilgili birtakım görev verip o görevdeki etkinlikleri geçerlilik ve güvenilirliği sağlanmış araçlar yardımı ile tespit etmektir. Performans değerlendirme ile üst düzey düşünme becerisi geliştirme, problem çözme ve yaratıcılık becerileri geliştirme, dünyada bulunan sorunlarla ilgilenme ve ortaya koyduğu davranışları hem süreç hem de ürün olarak kontrol etmesi oldukça önemlidir. Bu değerlendirme yaklaşımı kullanılarak öğrenmenin bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor gelişimleri bir arada yordayabilir. Yaklaşımın diğer bir avantajı da, öğrencilerin ezberci mi yoksa yaratıcı mı olup olmadığını, öğrenmenin işlemsel mi kavramsal mı gerçekleştiğini ve öğrenmenin çoklu zekâ teorisine uygun olarak hangi zeka türlerinde daha çok

gelişimin ortaya çıktığı hususlarının tespit edilmesi açısından önemlidir(Çepni, 2008:197-198).

Performans değerlendirme, bireysel farklılıklara dikkat eden, öğrencilerin bilgi ve becerilerini ortaya koyarak oluşturdukları çalışmaları, süreç ve ürün bazında bir bütün olarak görmelerini sağlayan ve böylece değerlendirmelerine imkân sağlayan bir değerlendirme türüdür. Geleneksel değerlendirmenin aksine öğrenci merkezli oluşu ve süreç değerlendirmenin önemli olduğu bir değerlendirme türüdür(Airasian,1994).

Airasian (1994), performans değerlendirmeyi şu aşamalarda ele almaktadır;

1. Amacın belirlenmesi
2. Performans ölçütlerinin belirlenmesi
3. Performansın ya da ürünün gözlemlenebileceği ortam oluşturma
4. Performansın puanlanması

Çepni (2008)'e göre performansların değerlendirilme sürecinde şu hususlara dikkat edilmelidir;

- a) Değerlendirme süreci uzun olmalıdır.
- b) Değerlendirme esnasında birçok beceri göz önünde olmalıdır.
- c) Değerlendirme bireysel ve grup değerlendirmeleri şeklinde olmalıdır.
- d) Değerlendirmede ürüne ve sürece birlikte odaklanılmalıdır.
- e) Değerlendirme esnasında birden fazla veri tekniği kullanılmalıdır.
- f) Değerlendirmede hedefler açık ve net olmalıdır.
- g) Değerlendirme konusu hakkında fikirler ileri sürülmelidir.
- h) Değerlendirilme konusu çekici hale getirilmelidir.
- i) Değerlendirme konuları müfredattaki konularla bağlantılı olmalıdır.
- j) Değerlendirme sonucu verilen puanlar nota dönüştürülmelidir.
- k) Kurallar çerçevesinde değerlendirme yapılmalıdır.

2.6.2 Portfolyo (Ürün)Değerlendirme

İlk ve ortaöğretim düzeyindeki tüm alanlarda rahatlıkla kullanılan portfolyonun Türkçe Literatürde karşılığı; Ürün seçki doyası, kişisel gelişim dosyası veya öğrenci ürün dosyası olarak isimlendirilmektedir. En genel tanımı ile Portfolyo(ürün doyası), öğrencilerin bir dönemde yaptıkları veya yıl boyunca yapmış

oldukları çalışmaların belirli standartlara göre organize edilmiş halidir (Bahar vd., 2015).

Ürün dosyası, sanat ve güzel sanat alanlarında sanatçıların kendi eserlerindeki çeşitliliği, yetenek ve ilgilerini göstermek için kullandıkları bir dosyadır. Yapılandırmacı yaklaşımın eğitimde benimsenmesiyle birlikte sık sık kullanılmaya başlanmıştır. Öğretimde kullanılan ürün dosyaları öğrenci çalışmalarını belli bir amaçta sistematik bir şekilde toplamaktadır. Ürün dosyaları gerek biçim gerekse amaçları açısından çeşitlilik arz etmektedir. Bu nedenle hem öğretimin hem de öğrenmenin değerlendirilmesinde kullanılmaktadır. Ürün dosyalarının değerlendirme aracı olarak etkili bir şekilde kullanılması, amaçlarını açıklığı, içinde bulundurulacak ürün ve materyallerin seçimi için uygun bir kılavuz hazırlanmasına ve hazırlanan kılavuzun gerekli ölçütlerinin iyi oluşturulmasına bağlıdır. Ürün dosyası ve dosya arasındaki en önemli fark, ürün dosyalarını öğrencilerin yaptığı tüm çalışmalarını değil de en iyi çalışmalarını veya her bir çalışma alanına ait birer örnek çalışmalarını araştıran projesi, kitap incelemesi ve eleştirel yazı vb. gibi önceden belirlenmiş bir amaç doğrultusunda kapsamasıdır (Linn ve Gronlund, 2000; Aktaran; Yılmaz, 2011).

Bireysel gelişim yani ürün dosyası birçok alanda kullanım türü vardır. Bu türlerin dosyanın kullanım amacını göre değişiklik göstermektedir. Dosyanın türüne göre de toplanan evraklarda değişmektedir. Bu dosyalar kısaca şunlardır: Çalışma Dosyası, Bireysel Dosya, Konuya Bağlı Gelişim Dosyası, Kayıt Tutma Dosyası, Grup Dosyası, Bütünleştirilmiş Gelişim Dosyası, Gösteri Dosyası, Elektronik Gelişim Dosyası, Yıllık Gelişim Dosyası şeklinde sıralanabilir (Birgin, 2003; Aktaran; Çepni, 2008).

Pollard (1998)'a göre, ürün dosyası şu amaçlarla kullanılır;

- a) Öğrencinin başarısını tanıma, onaylama ve kredi verme,
- b) Öğrencinin kişisel gelişimine katkı sağlama ve onların motivasyonunu arttırarak, ilerlemelerini sağlama, ayrıca onları cesaretlendirerek ellerine geçen fırsatların zayıf taraflarının farkına varmalarına ve güçlü yönlerini görüp arttırmalarını sağlar.

- c) Okulu ve okuldaki bütün öğrencilerin potansiyel yönlerini tanımaya yardım etme, eğitimi programını, öğretim ve organizasyonunun nasıl başarılı olduğunu görmeye,
- d) Diğerlerine rapor etmek için doküman özetleme ve yazıya geçirme amacı ile kullanılır (Aktaran; Tekindal, 2006).

Ürün dosyası hazırlanırken şu hususlara dikkat edilmelidir;

- a) Ürün dosyası hazırlanırken öğrenci görüşleri alınmalıdır.
- b) Öğretmen tarafından yürütülen her çalışmanın bir amacı olmalı ve bu amacın öğrenciler tarafından biliniyor olması gerekmektedir.
- c) Yürütülen çalışma değerlendirilmesi açık ve anlaşılır olmalıdır.
- d) Yapılan uygulama belirli bir süreci kapsamalı, öğrenci hem sürece hem de araştırmaya teşvik edilmeli şeklinde sıralanabilir.
- e) Örnek bir Portfolyo bularak veya geliştirerek öğrencilere bu dosya tanıtılmalıdır.
- f) Portfolyonun öğrencinin değerlendirilmesindeki önemine açıklık getirilmelidir.
- g) Portfolyoya nelerin konu olabileceği açıkça belirlenmelidir.
- h) Öğrencilere portfolya çalışması öncesi hangi kriterlere göre değerlendirilme yapılacağı belirtilmelidir(Çalışkan ve Yiğittir:248-249).

2.6.3 Proje

Proje, öğretmen rehberliğinde öğrencilerin bireysel ya da grup halinde istedikleri bir konuda yapmış oldukları detaylı çalışmalardır. Proje çalışmalarıyla birlikte öğrenciler inceleme, görüş geliştirme, araştırma ve yorum yapma, yeni bilgilere ilk elden ulaşma, yaratıcı ve özgün düşünce geliştirme ve bunlar üzerinden çıkarımlarda bulunma gibi becerilerin geliştirilmesinde önemli bir yere sahiptir. Proje çalışmaları, performans görevlerine göre daha geniş ve uzun süren çalışmalardır (Çalışkan ve Yiğittir, 2015).

Öğrencilerin ders saatleri içerisinde becerilerinin farkına varılmadığı zaman, sınıf dışında çalışmalarını bireysel ya da grup halinde çeşitli kaynaklardan yararlanmalarını sağlamak için proje çalışmalarına başvurulmaktadır.

Projelerde verilen puanların geçerliliği, genel olarak düşüktür. Çünkü projelerin nasıl yapıldığı tam anlamı ile bilinemez ve kontrol edilemez. Bu nedenle öğretmenler projelerin verilmesinde ve puanlamasında dikkat etmelidir. Mümkün olduğu kadar işlem zaman çizelgesi kullanılmalı ve süreci kontrol etmelidir. Projelerin puanlaması aşamasında öğretmenlerin takdir hakkı, diğer ölçme araçlarına oranla daha fazladır. Bu durum ödev ve projelerin güvenilirliğini olumsuz etkilemektedir (Baykul, Gelbal ve Kelecioğlu, 2003; Aktaran; Şimşek, 2012).

Sınıf içerisinde yapılan uygulamalarda öğrencilerden istenilen verimin alınabilmesi için, araştırılabilecek ve gerektiği zaman deney sonuçları ile desteklenecek konular verilmelidir. Bütün bunların yanında öğrenciler, projenin amacını, hangi yolları izleyecekleri, kullanılacak malzemeleri ve olası durumda karşılaşılabilecek durumları önceden planlamalıdır. Bu planlamaların ışığında öğrenciler, gerekli bilgileri toplar ve varsayımların doğruluğunu sunmak için deneyler yapar. Yapılan deneylerden elde edilen bulgular yazılı hale getirilir. Bütün araştırma projelerinde bulunan bazı noktalar vardır. Bunlar aşağıdaki gibidir (Bahar vd., 2015):

- I. Konun belirlenip problemin tanımlanması,
- II. Tanımlanan problemi açıklığa kavuşturabilmek için kullanılan yöntem,
- III. Yöntem sonucunda elde edilen bulgular ve
- IV. Bulguların yorumlanmasını içeren son bölümdür.

2.6.4 Dereceli Puanlama Anahtarı (Rubrik)

Yapılmaya başlanan bir etkinliğin yapılma aşamasında sergilenen davranışın siyah veya beyaz gibi yanlış veya doğru şeklinde değerlendirmek, çağdaş ölçme ve değerlendirme yaklaşımı ile uyumsuzdur. Çağdaş ölçme değerlendirme yaklaşımları, öğrenciler bir davranışı sergilerken onun ne seviyede olduğunun tespit edilmesini daha anlamlı bulmaktadır. Bu seviyeler ise dereceli puanlama anahtarları olarak bilinen rubrikler yardımı ile bulunmaktadır. Rubrikler eğitim öğretimin birçok alanında katkı sağlamaktadır. Bu katkılar şu şekilde sıralanabilir;

1. Rubrikler, öğretmenin bir etkinlikte neler yapılırsa en iyi ve ne yapılırsa en kötü şeklinde yargıya varmalarına yardımcı olur. Bu sayede öğrencilerin en iyisine ulaşmaları için öğrencilere yardım edebilecek planlar yapmalarını sağlar.

2. Rubrikler, öğrencilerin en iyi performansın neyi kapsadığını ve buna bağlı olarak kendilerini değerlendirmelerini sağlar.
3. Rubrikler yardımı ile öğretmen ve diğer araştırmacıların yapılan performansları daha objektif değerlendirmelerini sağlar.
4. Rubrikler yardımı ile öğrencileri değerlendirecek işlemler belgelenir (Çepni, 2008).

Rubrikler yardımı ile öğretmen öğrencilerin performanslarını göre bildiği için öğrencilere uygun rubrikler de hazırlayabilir. Genel olarak rubrikleri geliştirirken dikkat edilmesi gereken bazı konular aşağıda verilmiştir. Bunlar:

- Gözlemlenmesi ve değerlendirilmesi istenen öğrenci davranışları belirlenir.
- Değerlendirilecek davranışın anahtar boyutları belirlenir. Eğer davranış çok karmaşık ise araştırmanın belirli boyutlamada sınırlamaya gidilebilir.
- Değerlendirmeye konu olacak davranışların somut örnekleri eleştirilir.
- Hangi tür rubrik (Holistik ve analitik) kullanılacağına karar verilir.
- Rubrikleri kimin (öğretmen, öğrenci, araştırmacı, dışardan bir uzman) puanlayacağına karar verilir.
- Puanlamaya katılan değerlendirme sisteminde bulunan tüm katılımcılara rubrikler den aynı şeyi anlamaları sağlanır (Çepni, 2008).

İki tür rubrik çeşitti vardır bunlar:

1. Holistik (bütüncün dereceli puanlama anahtarı) Rubrik: Bu tür puanlama anahtarları genellikle yazma ve diğer yaratıcı veya sanatsal alanlarda kullanılır. Öğretmenin süreci veya ürünü bir bütün olarak, parçalarını dikkate almadan puanlamasıdır. Bu yöntem ile öğrenme ürünleri toplam puan olarak değerlendirilmek istendiğinde kullanılır. MEB. (2005), tarafından geliştirilen holistik rubrik örneğine bakacak olursak;

Tablo 3: Holistik (Bütüncül) Rubrik Örneği

Puan Ölçütler

4	Konuyu tümüyle iyi anladığını gösterdi. Konuyla ilgili öne sürülen düşünceler mantıklı gerekçelerle desteklenmiştir. Konuyu farklı örneklerle açıkladı. Olaylar arasında farklı bağlantılar kurdu. Konuyla ilgili çelişkili açıklama yapılmadı.

- 3 Konuyu anladığını gösterdi. Konuyla ilgili öne sürülen düşünceler mantıklı gerekçelerle desteklenmişti fakat yeterli değildi. Yazılı açıklamalar yeterliydi.
- 2 Konuyu çoğunu anladığını gösterdi. Konuyla ilgili öne sürülen düşünceler desteklenmişti fakat yeterli değildi. Anlatımda çelişkili açıklamalar yapıldı.
- 1 Konunun birazını anladığını gösterdi. Örnekler yeterli değildi. Önemli eksikler var.

Tablo 3 te görüldüğü gibi, tablo içerisinde yer alan ifadelerin konunun tek bir boyutuna odaklanmadan olayın geneli hakkında bir yargıda bulunma amacı gütmektedir.

2. Analitik Rubrik: Bu rubrik çeşidin de önce performans ya da ürünün parçaları ayrı ayrı puanlanır, sonra bu ayrı ayrı hesaplanan puanlar toplanarak toplam puan hesaplaması yapılır. Bu rubrik çeşidi ile ürünün veya çalışmanın parçalarının farklı boyutlarının farklı puanlar alması sağlanır. MEB. (2005) tarafından geliştirilen analitik rubrik örneğine bakacak olursak;

Tablo 4: Analitik Rubrik Örneği

3. PUAN	İÇERİK
4	Haritadaki bütün işaretler doğru ve dikkatli bir şekilde yerleştirilmiştir. Sınır çizgileri doğru ve özenle çizilmiştir.
3	Bütün işaretler haritada var. Bunların çoğu da haritaya doğru yerleştirilmiş.
2	İşaretlerden bir kaç haritada yok. Haritada olanların da bir kaç doğru yerleştirilmemiş.
1	İşaretlerin çoğu haritada yok. Haritada olanların da çoğu doğru yerleştirilmemiş.
PUAN	GÖRÜNÜMÜN YETERLİĞİ
4	Haritanın görüntüsü temiz ve çok renkli. Haritadaki işaretler çok kolay okunuyor.
3	Haritada birkaç renk var. Bazı işaretler kolay okunmuyor.
2	Sınırlı sayıda renk kullanılmıştır. İşaretlerin ne olduğu haritadan zor okunuyor.
1	Renkler ya hiç yok ya da çok az kullanılmış. İşaretler çok az kullanılmış.

PUAN	HARİTA ELEMANLARI
4	Haritanın başlığı, yön oku, ölçeği, anahtar bölümü (lejant), kaynağı, enlem ve boylamları haritada bulunmaktadır.
3	Standart bir haritada olması gerekenlerin çoğu var. Bunların çoğu da doğru ve kolay anlaşılmalıdır.
2	Standart bir haritada olması gerekenlerin yarısı yok.
1	Standart bir haritada olması gerekenlerin çoğu yok.

Tablo 4'te görüldüğü gibi verilen analitik rubrik örneğinde performans veya ürünler parça parça puanlanmış ve böylece farklı boyutları görülmeye çalışılmıştır.

Gerek holistik, gerekse analitik ölçeklerin puanlanmasında eğer 100 üzerinden değerlendirme hesabı yapılacaksa: 4=100, 3=75, 2=50, 1=25 şeklinde formül uygulanabilir (Şimşek, 2012).

Bütün bunların dışında rubriklerin avantajları da şu şekilde verilebilir:

- Öğretimle değerlendirmeyi birleştirir.
- Ölçütler seviyesinde en iyi durum belirlenir.
- Öğrenci çalışmalarlarıyla notları aynı anda değerlendirilir.
- Öğrenme amaçlarının açık ve anlaşılır olarak belirlenmesi sağlanır.
- Öğrencilere hedefleri açık ve net bir şekilde göstererek yardım eder.
- Beklentilere uygun ürünlerin ortaya konmasına yardım eder.
- Geri bildirimler hızlı olur. Ayrıca detaylı geri dönütler sağlar (Yıldız, 2005; Whittaker vd., 2001; Aktaran; Şimşek, 2012).

2.6.5 Kontrol Listeleri(Çeklist, Soru Listeleri)

Öğrencilerde oluşmasını istediğimiz hedef davranışların ve becerilerin oluşma becerisini belirlemede kullanılır. Tanılayıcı değerlendirmede kullanılan kontrol listeleri, spesifik özellik, değer veya karakteristiklerin varlığını ya da yokluğunu gösterir (Tekindal, 2006). Kontrol listeleri, ayrıntılı ve karmaşık davranışları ölçmede uygun bir araçtır.

Kontrol listeleri, bir beceri veya konu ile ilgili performansların ne kadarın öğrencilerde var ya da yokluğunu görmek, bunların ne kadarının öğrencilerce

gösterileceğini ortaya koymak için başvurulan önemli tekniklerden biridir. Ancak kontrol listeleri ile performans sürecinin kaydedilememesi en önemli olumsuzluğu olarak görülmektedir (Şimşek, 2012).

2.6.6 Derecelendirme Ölçeği

Bir nesnenin veya bir bireyin özellikleri direk olarak ölçülmek isteniyorsa bunun için bir ölçme aracının temini gereklidir. Ancak böyle bir araç temini gibi bir imkân yoksa bu özelliklerin bulunması ve miktarını tespit etmek amacı ile derecelendirme ölçeği kullanılmalıdır (Keeves, 1988).

Derecelendirme ölçekleri, nesnelerin ölçülen özelliklerinin ölçme sonucuna bağlı olarak performanslarını ortaya koyar ve tanımlama yapar. Bu tanımlamaları yapmak için önceden tayin edilen ölçütlerin ne derecede karşılandığını görmeye de olanak sağlar (Moskal, 2000).

Derecelendirme ölçekleri hazırlanması ve kullanılması bakımından kullanılışlıdır. Ancak yapılan gözlemin uzun bir sürece yayılması, gözlemi yapan kişinin tarafsız kalabilmesi oldukça önemlidir. Aksi söz konusu olduğu zaman ölçme çok sağlıklı olmayacaktır (Şimşek, 2012).

Derecelendirme ölçek çeşitleri:

- a) **Sayısal ölçekli dereceleme ölçeği:** Derecelendirilmesi istenen özellik genellikle 1 ve 5 arasındaki bir sayı ile derecelendirilir. Örneğin 1 olumsuz, 5 ise olumlu aşırı ucu temsil eder. Gözlemci 1 ve 5 arasında en uygun bulduğu sayıyı seçerek derecelendirmesini yapar.
- b) **Betimsel ölçekli dereceleme ölçeği:** Değerlendirilecek özellik için sayı yerine dengeli bir biçimde sıralanmış beşli veya üçlü betimleyici ifadeler yer alır.
- c) **Karşılaştırmalı dereceleme ölçeği:** Derecelendirilecek özellik normal olarak diğer bireylerde bulunması beklenen miktar veya düzeyle karşılaştırılarak yapılır. Örneğin; Daha geri, Eşit, Daha ileri, gibi bir ölçek üzerinde derecelendirilir.

- d) **Grafik ölçekli dereceleme ölçeği:** Seçilen ifadeler sıra ile eşit aralıklarla bir çizgi üzerine yerleştirilir.
- e) **İşaretleme listesi biçimindeki dereceleme ölçeği:** Bir özelliikle ilgili tüm davranışlar alt alta yazılarak listelenir. İşaretleme yapacak kimse bu davranışlardan sadece bireyde bulunanları işaretler. Bireyde bulunup bulunmadığını açıkça bilmediği veya gözlemediklerini işaretlemez(www.google.com/search?q=derecelendirme+ölçek+çeşitleri).

2.6.7 Gözlem Formları

Gözlem tekniği ile bireysel ya da grupça yapılan etkinliklerde, tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme etkinliklerinin uygulandığı ortamlarda öğrencilerce ortaya konulan her türlü performansı izlemek ve bunları değerlendirmek mümkündür. Gözlem tekniği kendi başına bir teknik iken diğer ölçme değerlendirme araçlarına da yardımcı olmaktadır (Bahar vd., 2015).

Gözlem formlarıyla öğrenciler hakkında doğru ve kısa süreli bilgi edinmek mümkün olmaktadır. Gözlem formları aracılığıyla öğretmen, öğrencilerin sadece dersle ilgili değil bilgi, beceri, değer ve yetenekleri hakkında da bilgi sahibi olabilmektedir. Bu yöntem aracılığıyla öğrencinin hem yazılı hem de sözlü bütün davranışlarını ölçmek mümkündür (Şimşek, 2012).

Katılımlı ve katılımsız olarak gözlem ikiye ayrılmaktadır. Bunlar;

1. Katılımlı gözlem: Araştırmacının araştırma ortamına girerek birinci elden veri toplaması ve kaynaklarına katkıda bulunmasıdır.
2. Katılımsız gözlem: araştırmacının burada sadece gözlemci olduğu, kimliğinin ve araştırma konusu ve sürecinin belli olduğu bir gözlem çeşididir. Katılımsız gözlemde daha çok standartlaştırılmış ve yapılandırılmış gözlem çizelgeleri kullanılmaktadır. Bu tür gözlemler ile araştırmacı olayları geri planda izler ve içerisine dâhil olmaz, tamamen dışardan yapılan gözlemler ve kayıt altına alır(Çepni, 2008:158).

Çepni, (2008)'e göre gözlem çizelgelerinin çeşitleri;

- Yapılandırılmış gözlem çizelgeleri

- Yarı yapılandırılmış gözlem çizelgeleri
- Yapılandırılmamış gözlem çizelgeleri

Öğretmenlerin sağlıklı bir gözlem yapabilmesi adına şu hususlara dikkat etmeleri gerekmektedir:

- Her bir öğrenci için aynı düzeyde ölçütler konulmalıdır.
- Bütün öğrenciler birden fazla gözlemlenmelidir.
- Öğrenciler değişik durumda ve zamanda gözlemlenmelidir.
- Öğrencilerin her biri değişik özellik, davranış ve becerilerine göre değerlendirilmelidir
- Yapılan gözlem için değerlendirmede mümkün olabildiği kadar gözlemlenen zamanda kaydedilmelidir (MEB, 2005a).

2.6.8 Tutum Ölçekleri

Tutum, verilen bir psikolojik objeyi tutarlı bir şekilde tercih etme veya etmeme şeklinde cevap verme ile ilgili öğrenilen eğilim olarak tanımlanabilir (Tekindal, 2002b: 6). Tutum; duygu, davranış ve bilgi öğelerini içermektedir. Duygu ögesi, insanların psikolojik objeyi değerlendirmesini temsil eder ve fikre yüklenen histir. Örneğin, müzik ile ders çalışmaya karşı olumlu veya olumsuz his duyma örnek olabilir. Bilgi ögesi, psikolojik obje ile ilgisi olan bir bilgi veya fikirdir. Davranışsal öge ise psikolojik objeye yönelmiş olan davranışı temsil etmektedir. Örneğin, okçuluk kursuna kaydolma buna örnek olarak verilebilir.

Tutum ölçekleri genellikle derecelendirme ölçeklerine benzemektedir. Aralarındaki temel farklılık derecelendirme ölçeklerinde derecelendirme işlemini öğretmen veya puanlayıcı yaparken, tutum ölçeklerinde puanlayıcılar hislerindeki derecelendirmeyi kendisi yapar. Öğretmenler ise tutumlara yönelik maddeler hazırlayarak kendi puanlama araçlarını yapabilirler (Tekindal, 2006).

Baysal (1981)'e göre tutum ölçme yöntemleri aşağıdaki gibi gruplanabilir:

1. Bireylerin kendi ifadelerine dayanan ölçümlerdir.
2. Görünen davranışların gözlemlenmesine dayanan ölçümlerdir.
3. Bireyin kısmen yapılandırılmış bir uyarı yorumlama şekline göre tutum ölçümüdür.

4. Bireylere verilen bazı objektif olan iş ya da görevlerin yerine getiriliş biçimini gözlemlenmesine dayanan ölçümlerdir.
5. Bireylerin fizyolojik tepkilerine bağlı olarak yapılan ölçümlerdir.

Tutumların ölçülmesinde birçok teknik kullanılmaktadır. Bunlar; soru listeleri, gözlem, tamamlanmış cümleler ve hikâyeler anlatma gibi birçok yöntemler ile yanlışı seçme tekniği, içerik analizi gibi tekniklerdir (Tavşancıl, 2002).

2.6.9 Öz Değerlendirme

Öz değerlendirme bireylerin belirledikleri bir konuda kendi kendini değerlendirmesi olayıdır. Öz değerlendirme, bireyin kendi yeteneklerinin farkına varması ve kendilerini keşfetmelerine yardımcı olan bir yaklaşımdır. Öğrencilerin okulda yapmış oldukları çalışmaları, ne şekilde ve nasıl yaptığını, çalışma esnasında nasıl düşündüğünü bütün bunların değerlendirmelerini gösteren değerlendirme şeklidir (MEB, 2005a).

Öz değerlendirmenin önemi öğrenciler tarafından tam olarak anlaşılmadığı sürece bu etkinliğin tanılayıcı ya da ölçme amaçlı olarak kullanılması çok fazla anlam ifade etmez. Bu nedenle öz değerlendirmeyi öğretmenler öğrencilere tam anlamı ile anlatmaları gerekmektedir. Başlangıçta öğrenciler öz değerlendirmeleri yanıtlarken deneyimsizlikleri nedeniyle yanılırlara neden olabilir. Bazı öğrenciler ise çok daha eleştirel ve duyarlı olabilirler. Bütün bunların olmaması için öğrenciler öğretmen gözetiminde (kolaylaştırıcı ve yol gösterici) deneyim kazandıkça daha doğru kararlar alacaktır. Diğer değerlendirmelerde (Akran ve grup değerlendirme) olduğu gibi öz değerlendirmede de öğretmenler kendi aralarında iş birliği ve paylaşımda olmaları değerlendirmeleri daha önemli kılacaktır (Bahar vd., 2015).

Öz değerlendirmenin öğrenciye sağlamış olduğu yararlar şu şekilde verilebilir:

1. Öğrencinin kendini değerlendirme, zayıf ve güçlü yönlerini görmelerine yardım eder.
2. Öğrenciye performansının düzeyi hakkında karar verebilmek, kişisel veya kişiler arası kriter koymada ve motivasyonunun yükselmesinde fırsatlar sunar.
3. Öğrencilerin oluşan durumlar karşısın da davranışlarını kontrol altında tutmalarını sağlar.

4. Öğrenci kendisini sürecin bir parçası olarak hisseder.
5. Öğrencinin kendine dışardan bakma becerisi gelişir (MEB, 2005a).

2.6.10 Akran Değerlendirme

Akran değerlendirmesi, öz değerlendirmeden farklılık arz etmektedir. Burada hedeflenen amaç öğrencinin öz değerlendirmesi değil, bir başka öğrencinin çalışmasının değerlendirmesidir. Yani bir öğrencinin yaptığı çalışmayı aynı seviyedeki başka bir akranı tarafından değerlendirmesi olayıdır. Bu değerlendirme, öğrencilerin her çeşit performansları için kullanılabilir. Bu değerlendirmede değerlendirmeciler bir birini bilmeyebilir yani isimleri kapalı olabilir. Bu sayede değerlendirmecilerin objektif davranmaları sağlanmaktadır. Bu değerlendirme türünde en etkili yol birden fazla değerlendirmecinin yapılan çalışmanın her elemanını veya bileşenini değerlendirmesidir (Bahar vd., 2015).

Akran değerlendirmesinde, öğrenciler arkadaşlarını değerlendirirken kendilerinde de eleştirel düşünme becerisi gelişir. Öğretmenlere de öğrencilerin gelişim ve yeterlilik düzeyleri hakkında bilgi verdiği için geri bildirim sağlamış olur. Öğrencilerin de yanlış davranışlarını önlemek için değerlendirme öncesi ölçütlerin öğrencilere verilmesi daha yararlı olur (MEB, 2005b).

2.6.11 Grup Değerlendirmesi

İşbirlikli öğrenme, öğretim faaliyetleri içerisinde grup çalışmalarını gerekli kılmaktadır. İşbirlikli öğrenme, öğrencilerin hem kendi öğrenmelerini hem de grubun diğer üyelerinin öğrenmelerini en üst düzeye çıkarmak için birlikte çalışmalarına olanak sağlayan, küçük grupların öğretimsel olarak kullanılması durumudur (Johnson, Johnson & Holubec, 1994). İşbirlikli öğrenmede grubun her bir ferdi diğer arkadaşlarını da en üst düzeye çıkarmak ve birlikte başarmak için çabalarlar. Bu öğrenme şeklinde birimiz hepimiz birimiz anlayışı vardır.

Grup değerlendirmede, akran değerlendirmesi ve öz değerlendirme birlikte kullanılır. Ayrıca grup değerlendirmesi, grubun başka bir grubu değerlendirmesi şeklinde de olabilir. Bütün bu değerlendirmeler öğretmen tarafından önceden belirlenmiş ölçütler etrafında yapılır. Ölçütler, öğrencilerle yapılan tartışma ortamında ortak kararlar sonucu belirlenir bu nedenle daha sağlıklı sonuçlar alınabilir. Grup

değerlendirmesinde de akran ve öz değerlendirmede olduğu gibi öğrencilere eleştirel düşünme becerileri ve objektif olma gibi kazanımları kazandırır. Ancak bu değerlendirmelerde olduğu gibi grup değerlendirmesinde de ölçütler tam anlamı ile belirlenmemişse ve öğrenciler değerlendirmelerin amacını tam anlamı ile kavramamış olursa yanlış bir değerlendirme olacaktır. Bu değerlendirme için en büyük olumsuzlukta bu olacaktır.

2.6.12 Görüşme (Mülakat)

Görüşme(Mülakat)teknigi, öğretmen ve öğrenci arasında geçer. Görüşme tekniği, öğrencinin bir kavram, olay veya durum hakkında derinlemesine inceleme yapmasını, istenilen bilgi hakkında eksikliğini ortaya çıkarmak için yapılır. Ayrıca dersin yapısı, kullanılan öğretim yöntem ve teknikleri, araç-gereçler vb. hakkında öğrencilerden sözel dönüt almak ve bunlara bağlı olarak öğretimdeki eksikliği gidermek, düzenlemek ve öğrencilere not vermek için de görüşme tekniği kullanılabilir (Southerland. Smith & Cummins, 2000).

Görüşme (mülakat) metodunun türleri:

Katılanların sayısına göre: Bireysel ve grupça olmak üzere ikiye ayrılır. Bireysel mülakatta aynı ortamda sadece araştırmacı ve örneklem bulunur. Başka kimse bulunmaz. Temel amaç kişiye özel bilgilerin elde edilmesidir. Grupça mülakatta ise aynı amaç için bir araya gelmiş kişilerle araştırmacının bir araya gelmesi ve sorulan sorulara cevap vermeleri şeklinde olur.

Mülakat yapılmak istenen kişiye göre: Bunlar; önderlerle mülakat, uzmanlarla mülakat ve halk ile yapılan mülakat olmak üzere üçe ayrılır.

Uygulama kurallarının katılıma göre: Yapılandırılmış mülakatlar, yarı yapılandırılmış mülakatlar ve yapılandırılmamış mülakatlar olmak üzere üçe ayrılır (Balcı,1997).

Yapılacak görüşmenin etkili olabilmesi için öğretmen (görüşmeyi yapan kişi), soruları önceden hazırlamalı, görüşmenin yapılacağı ortam düzenlenmeli ve amaca hizmet edecek sorular sorulmalıdır. Görüşmeyi yapacak kişi şu hususlara dikkat etmelidir (Geray, 2006):

- Görüşme yapılan kişinin isminin gizli tutulacağı garanti edilmeli

- Görüşme aslına uygun ve titizlikle yapılmalı
- Kayıt yapılacak cihaz olabildiğince küçük olmalı
- Görüşme yapılan kişiyi yönlendiren sorulardan kaçınılmalı
- Ek bilgiler ve ayrıntı içeren sorulardan kaçınılmalı
- Görüşme öncesi hazırlık yapılmalı
- Görüşmeyle ilgili kısa kısa notlar alınmalı

Görüşmenin başarıya ulaşabilmesi için dikkate alınması gereken bazı öneriler şunlardır.

1. Görüşmeye başlarken öğrencide varlığı araştırılan konuya ilişkin bir veya birkaç soru sorulmalıdır. Öğrenci, geleneksel ölçme ve değerlendirme anlayışında olduğu gibi sorulara net bir cevap vermesi veya tanım yapması için zorlanmamalıdır.
2. Öğrenciye yöneltilen sorulara verilen cevap yanlış olduğunda öğrenci engellenmemeli cevabı sonuna kadar dinlenmelidir. Bilgiye sahip olup olmadığını belirlemekte önemlidir
3. Eğer gerekli ise istenilen kavramların tanımları, konuya ilişkin sorulan soruya verilen cevaplardan sonra istenmelidir. Ancak bu şekilde sorulan sorular öğrencinin kavrama düzeyi hakkında bilgi sahibi olunmasını engelleyici olabilir
Sorulan sorulardan sonra öğrenciye cevaplama için biraz zaman verilmelidir (Rowe, 1974).

2.6.13 Kavram Haritası

Kavram haritaları ilk kez 1970’li yılların sonuna doğru J. D. Novak tarafından geliştirilmiş ve temelde anlamlı öğrenmeye olan Ausubel’in öğrenme teorisine dayanmaktadır.

Kavram haritaları bir tek kavramın aynı kategoride yer alan diğer kavramlarla ilişkilerini gösteren somut grafiklerdir. Kavram haritaları ile öğrencilere öğrenme esnasında gereken kavramların neler olduğunu ve kavramlar arasında nasıl bir yol izleneceğini gösteren planlama düzenekleri olarak da düşünebiliriz.

Kavram haritalarının kullanımdaki amacı öğrenmeyi kolaylaştırmanın yanı sıra öğrenmeyi daha etkili kılmaktır. Bu noktadan bakıldığında kavram haritalarını yapmanın merkezinde, “öğrenme, kavramların ilişkilendirilmesi ve kullanılması sırasında gerçekleşir” düşüncesi yatmaktadır. Bu kavram haritalarının kullanımındaki amaç, bilgilerin organize bir şekilde sunulmasını sağlamak ve bunun yanında bilginin bireyin zihninde organize bir şekilde oluşmasını sağlamaktır. Öğrenciler kavram haritalarını oluştururken, mantıklı bir düzen içerisinde kavramları sıralamayı ve belirledikleri her bir kavramı ilişkilendirmeyi öğrenirler (Kendirli, 2008: 11; Aktaran; Tokcan, 2015).

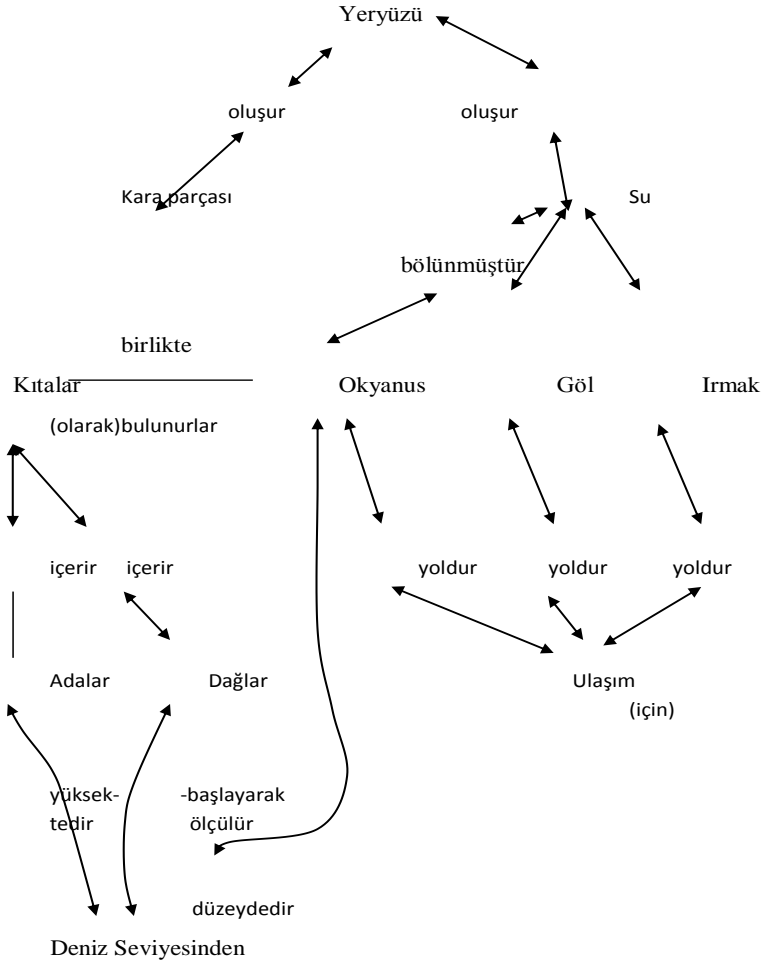
Kavram haritaları nasıl hazırlanabilir?

Kavram haritaları genel anlamda şu altı maddede verilen özellikleri içerir:

1. İlk Olarak Kavramların Seçimi: (Bir konunun anlaşılır olması için önemli),
2. Hiyerarşi: (Seçilen kavramlar genel anlamdan en özle doğru sıralanmalı),
3. Ara Bağlantılar. (Hiyerarşik bağlantıları gösteren, kavramlar arası ilişkilerin oklarla gösteri),
4. Kavramlar Arası Çapraz Bağlantılar. (Aynı ya da farklı hiyerarşik seviyedeki kavramlar arasındaki bağlantı),
5. Çapraz ve Ara Bağların Adlandırılması: (Oklarla bağlantılı kavramlar arasında ilişkilere sahiptir, içerir gibi fiillerin konması) ve
6. Önermeler: (Kavram haritasında bir birine bağlanmış kavram ve aralarındaki ilişki bir önerme oluşturur) (Bahar, vd., 2015).

MEB. (2005a) de verilen Kavram haritası örneği

Şekil 1: Kavram Haritası Örneği

Şekil 1’ de görüldüğü gibi kavram haritası bir biri ile bağlantılı ve anlamlı bir yapıyı göstermektedir.

2.6.14 Yapılandırılmış Grid

Yapılandırılmış grid, anlamlı öğrenmede ve ölçmeyi sağlamakta yardımcı olan, bilgi ağındaki eksiklikleri belirleyip, öğrencinin zihninde oluşan kavram yanlışlarını ortaya koyan alternatif bir ölçme değerlendirme tekniğidir (Tokcan, 2015: 104).

İlk kez Egan tarafından geliştirilen bu teknik, yaygın olarak tıp ve mühendislik alanlarında tercih edilmesine rağmen eğitim bilimlerinde de son yıllarda önemli bir

yer aldı. Bu nedenle artık eğitim bilimlerinde de yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır (Öztürk, 2011: 33)

Yapılandırılmış grid, çoktan seçmeli testlerin olumsuz yönlerini gidermek için alternatif olarak geliştirilen bir teknik şeklidir. Çoktan seçmeli testlerde bulunan en büyük olumsuzluk öğrencilerin şans faktörü ile hiç bilgisi olmadığı bir konu hakkında doğru cevabı verebiliyor olmasıydı. Yapılandırılmış grid ile bu şans faktörü ortadan kalkmakta ve bilen öğrenci ile bilmeyen öğrencinin ayrımı yapılmaktadır. Ayrıca çoktan seçmeli testlerde ‘ya hep, ya hiç ‘ kuralı geçerlidir. Yani tek doğru cevabı vardır ve buna bağlı olarak tam puan alır. Ancak yapılandırılmış grid tekniğinde kısmi bilginin ödüllendirmesi ve değerlendirilmesi söz konusudur (Bahar, 2001; Aktaran; Tokcan, 2015).

Bu teknikte yaşa ve seviyeye bağlı olarak dokuz veya on iki kutucuktan oluşan bir tablo hazırlanır. Bu hazırlanan kutucuklara numara verilir. Grid’i hazırlamak için öğretmen konuyla alakalı bir soru sorar ve sorunun cevabının gelişi güzel kutucuklara yerleştirir. Daha sonra ikinci bir soruyu sorar ve onların cevabının da kutucuklara yerleştirir. İkinci sorunun yanıtını teşkil eden kutucuklardan bir kısmı birinci kutucuk içinde geçerli olur. Yani bir ve ikinci sorunun cevaplarından birkaç tanesi ortak olabilir (Örneğin: Türkiye’nin en fazla ihraç ve ithal ettiği ürünler sorulduğunda otomotivin ikisi içinde yer alması gibi). Grid’teki kutucuklara konu il ilgili kavramların konulduğu gibi bunun yanı sıra resim, sayı, eşitlikler, tanımlar veya formüllerde konulabilir (MEB, 2005b; Halacı, 2012: 32-33; Öztürk, 2011: 44).

Tablo 5: 5.1.4: Çocuk olarak haklarını fark eder. Kazanımını gösteren grid örneği

Yukarıda numaralandırılmış kutucuklarda Çocuk haklarının isimleri verilmiştir. Tabloya göre aşağıdaki soruları kutucuk numaralarını kullanarak cevaplayınız?

1: Yukarıdaki kutucuklardan hangileri **çocuklara sağlık** alanında verilmiş haklardandır?

2: Yukarıdaki kutucuklardan hangileri **çocuklara eğitim** alanında verilmiş haklardandır?

C1/C2 – C3/C4

C1= Seçilen doğru kutucuk sayısı

C2= Toplam doğru kutucuk sayısı

C3= Seçilen yanlış kutucuk sayısı

C4= Toplam yanlış kutucuk sayısı

Bu formüle göre öğrencilerin puanları – 1,0 ve +1 arasında değişir. Bu puan 10 üzerinden değerlendirmek için önce negatifliği ortadan kaldırmak amacı ile 1 ile toplanır ve elde edilen sayı 5 ile çarpılır (Kirman, 2008).

2.6.15 Tanılayıcı Dallanmış Ağaç (TDA)

Alternatif ölçme ve değerlendirme tekniği olan tanılayıcı dallanmış ağaç, geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniklerinden doğru-yanlış testlerine benzerliği olmakla beraber, kendine özgü yapısı, farklı amaçlara hizmet ediyor olması bakımından çağdaş alternatif ölçme ve değerlendirme araçları içerisinde önemli bir konuma sahiptir (Kocaarslan, 2012: 270-271).

Tanılayıcı dallanmış ağaç tekniği, doğru yanlış testlerine benzetilmektedir. Ancak doğru yanlış testlerinde sorulan her bir soru diğer sorulardan bağımsızdır. Oysaki tanılayıcı dallanmış ağaç tekniğinde Doğru (D)/Yanlış (Y) tipindeki soruları içeren D/Y kararı, sonra gelen D/Y kararını etkiler veya belirleyen sonuçları içermektedir (Öztürk, 2011: 48)

Belirlenen bir konuda öğrencinin neleri öğrenip neleri öğrenemediğini ortaya çıkarmak için kullanılan değerlendirme araçlarından birisidir. Bu teknikte, temelde ayrıntıya giden belli bir sıraya göre doğru ya da yanlış ifadeler seçilerek öğrenci veya öğrencilerden doğru cevabı vermesi istenmektedir. Böylece, 8 ya da 16 seçimli bir ifadeler listesi ile sonlandırılmış bir dallanmış ağaç oluşturulur (MEB, 2006: 38).

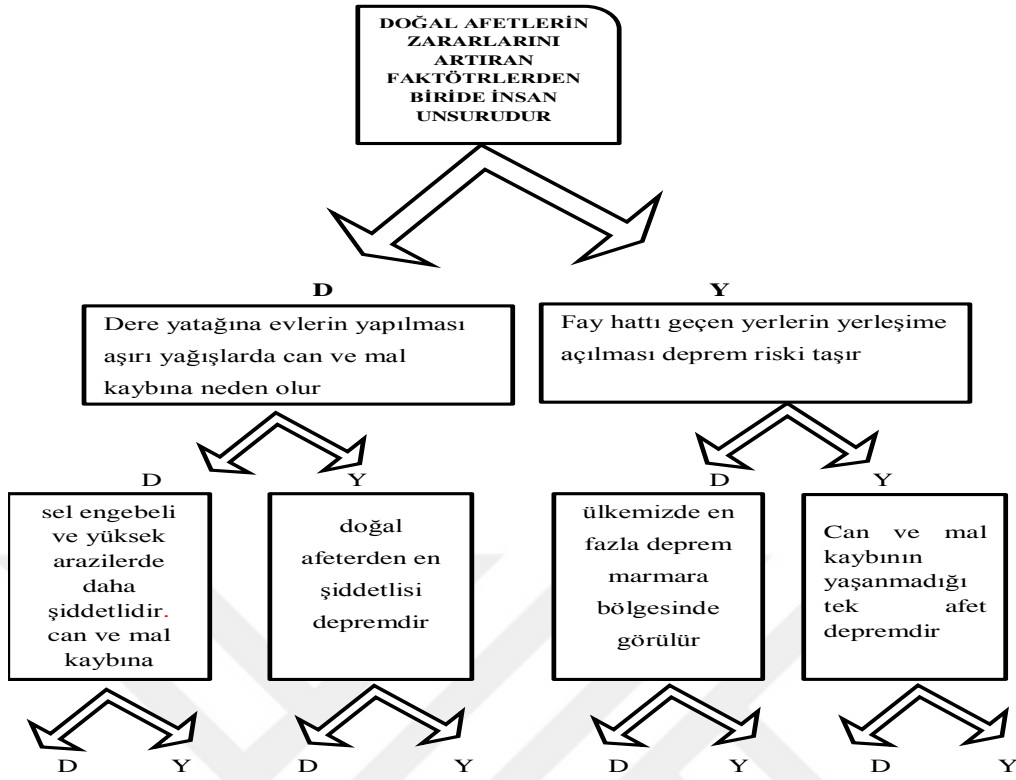
Tanılayıcı dallanmış ağaç tekniğinde; bir ağaç diyagramına yerleştirilen bir biri ile ilişkili önermelere, öğrencilerin doğru yanlış yanıtlar vererek bir sonuca ulaşmalarını sağlayan ve bu sayede öğrencilerin kavram yanlışlarını belirlemeyi amaçlayan bir ölçme değerlendirme tekniğidir.

TDA tekniği kullanılarak, bir değerlendirme etkinliği şu aşamalarda hazırlanabilir:

- İlgili dersin, programındaki kazanımları incelenir.
- Hangi konularda öğrenciler daha çok kavram yanlışlarına düştüğü belirlenir.
- Doğru- yanlış şeklinde hazırlanan önermeler öğrencilerin anlayabileceği şekilde olmalıdır. İfadelerin bir birine bağlı olacak şekilde hazırlanması önemli görülmektedir. Bu durum TDA(Tanılayıcı dallanmış ağaç) tekniğini Doğru-Yanlış test tekniğinden ayıran en önemli özelliğidir.
- Hazırlanan önermelerden 7 veya 15 adet yanlış tipindeki sorular seçilir (Buna bağlı olarak 8 veya 16'lık çıkış hazırlanmış olur).
- TDA diyagramında sorular en uygun şekilde yerleştirilir.
- Sorular diyagrama yerleştirildikten hemen sonra dallanmış ağacın çıkışları yazılır ve diyagram tamamlanır.

Öğrencilerin TDA(Tanılayıcı dallanmış ağaç) tekniği ile bilgi sahibi olmasının sağlayan kısa bir yönerge hazırlanır (Kocaarslan, 2012: 27).

Tanılayıcı dallanmış ağaca örnek verecek olursak;

Şekil 2: Tanılayıcı Dallanmış Ağaç Örneği

Şekil 2’de görüldüğü gibi; tanılayıcı dallanmış ağaç tekniği ile doğru-yanlış önergeler ile belirli bir çıkışa yönlendirmenin yapıldığını görebiliyoruz.

2.6.16 Kelime İlişkilendirme Testleri (KİT)

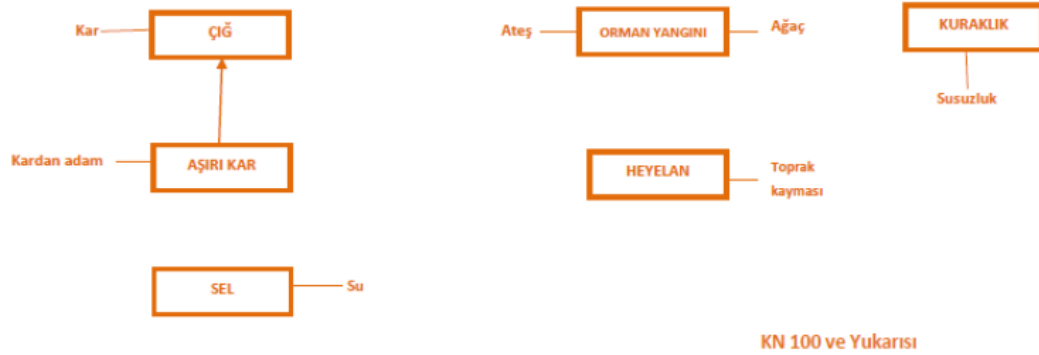
Kelime ilişkilendirme testi, öğrencilerin zihinsel yapılarını ve bu zihinsel yapıdaki kavramlar arasında oluşan bağlantılı bilgi ağını ortaya çıkarmak, uzun süreli hafızada bulunan kavramlar arasındaki ilişkilerin yeterli mi değil mi tespit edebilmemize yarayan alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerden birisidir (Bahar, vd., 2015: 68).

Kelime ilişkilendirme testleri hazırlanma aşamasında öğretmen her hangi bir konu ile ilgili 5 ile 10 arasında değişen anahtar kavram seçer. Bu seçilen kavramların önemli olması yani konunun önemini kavratacak kavramlar olmasına dikkat edilir. Seçilen bu kavramlar bir sayfaya gelecek şekilde 10-15 kez alt alta teker teker yazılır. Öğrenci 30sn içerisinde anahtar kavramın akıllarına getirdiği ilgili kavramları

yazmaları istenir. Öğrencilerin bir sonraki anahtar kavrama geçmelerine öğretmen karar verir. Her anahtar kavram bir sonraki anahtarı görmeyecek şekilde düzenlenmesi önemlidir. Bu durum öğrencilerin zincirleme cevap kelime yazmalarını engellemek içindir. Çünkü öğrenciler her kelime yazdıktan sonra tekrar anahtar kavrama dönmez ise anahtar kavram yerine cevap olarak yazdığı kavramın aklına getirdiği kavramları yazabilir. Bu durum da testin istenilen amacını zedeler. Öğrenciler bütün anahtar kelimeleri cevapladıktan sonra, kelime ilişkilendirme testi toplanır ve öğretmen tarafından değerlendirilir (Güneş ve Gözüm, 2013: 252; Kırtak, 2010: 39; Işıklı, Taşdere ve Göz, 2011: 55; Tokcan, 2015: 144).

Kelime ilişkilendirme testleri hazırlanmasından değerlendirme aşamasına kadar kullanışlı bir tekniktir. Kelime ilişkilendirme testleri hem küçük gruplara hem de büyük gruplara uygulanması açısından da önemli bir alternatif ölçme değerlendirme aracıdır.

Tokcan, Yiter, Oğuz, Kesmece ve Karakuş'un 5. Sınıf öğrencilerine doğal afetlere ilişkin uyguladığı KİT sonucu ortaya çıkan kesme noktası örneği şekil 3'teki gibidir.

Kayseri:.....
Kayseri:.....
Kayseri:.....
Kayseri:.....
Kayseri:.....
Kayseri:.....
Kayseri:.....
Kayseri:.....

Konya:.....
Konya:.....
Konya:.....
Konya:.....
Konya:.....
Konya:.....
Konya:.....
Konya:.....

Şekil 3: Örnek Kelime İlişkilendirme Testi ve Kesme Noktası Örneği.

2.6.17 Anlam Çözümleme Tablosu

Anlam çözümleme tabloları iki boyutludur. Verilen tablonun bir boyutunda özellikleri çözümlenecek olan kavramlar veya varlıklar yer alırken diğer tarafta ise özellikleri sıralanır (Tokcan, 2015).

Anlam çözümleme tablosu öğrencilerin, belirli bir konuyu ya da belirli bir konunun bölümlerini analiz etmelerini desteklemektedir. Bir başka deyişle anlam çözümleme tablolarının temel fikri, öğrencilerin bir konunun belirli niteliklerini ya da farklı niteliklerini ortaya koymaları ve hatta karşılaştırma yapmalarıdır. Böylece anlam çözümleme tabloları öğrencilerden sistematik bir şekilde düşüncelerini, onların konuyla ilgili bilgilerini harekete geçirerek çeşitli bilgilerle yeni karşılaştıkları bilgileri ilişkilendirmelerini ve konunun anahtar kavram ve terimlerini organize etmelerini, öğrendikleri konuları belirli bir bakış açısıyla yorumlamalarını sağlamaktadır (Johnson ve Pearson, 1984; Matter ve Jaffe, 2002; Aktaran; Tuncel, 2012: 129).

Tablo 6: Türk devletleri Anlam Çözümleme Tablosu

	Özellikleri			
	Orta Asya'da	Anadolu'da	Mısır'da	Hindistan'da
Türk Devletleri	kurulan Türk devletleri	kurulan Türk devletleri	kurulan Türk devletleri	kurulan Türk devletleri
Göktürkler	√			
İşidiler(Akşitler)			√	
Büyük Selçuklu Devleti	√			
Osmanlı Devleti		√		
Uygurlar Devleti	√			
Babür Devleti				√
Tolunoğlu Devleti			√	
Anadolu Selçuklu Devleti		√		
Avar Devleti	√			

2.6. 18 Balık Kılıcı Diyagramı

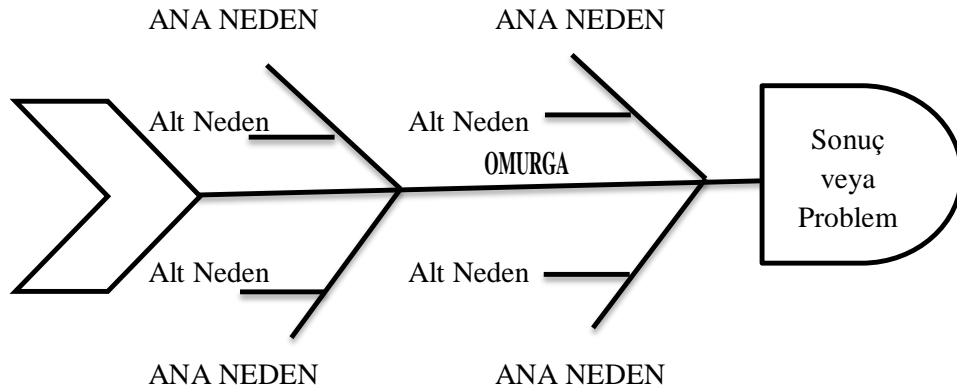
Sebeup- sonuç diyagramı olarak da bilinen, belli bir problem veya durumun olası nedenlerini ve alt nedenlerini belirlenmesi için kullanılan bu diyagram ilk defa japon teknik toplam kalite uzmanı olan Kaoru Ishikawa tarafından geliştirilmiş ve karar verme bilimine sunulmuştur. ışikawa diyagramı, bireysel boyuttan tutunda kuramsal alana kadar her hangi bir konuda uygulanan oldukça yararlı ve kapsamlı bir çözüm tekniğidir (Atalay ve Kılıç, 2015: 74)

Belirli bir sorunun ya da durumun olası nedenlerini belirlemede kullanılan ve ayrıntılı şekilde sebeup- sonuç ilişkisi çıkarmayı hedefleyen bir uygulamadır.

Faydaları

- Problem özme sürecini daha düzenli hala getirir.
- Tartışmanın doğru odaklanmasını ve amacından sapmamasını sağlar.
- Öğrencilerin derin ve nesnel bir görüş kazanmalarını sağlar.
- Problemin çeşitli bölümleri arasındaki önemli ilişkileri görölür.
- Öğrencilerin problem üzerine daha iyi yoğunlaşmasını sağlar.
- Bu teknik, bir arada çalışmayı, gerçeği aramayı, farklı görüşlere karşı açık olmayı ve karşıt görüş ortaya koyabilmeyi ağlar.

Balık kılıı diyagramı ile problem çözmek değil önemli olan, ortaya konulan problemin sebeup ve sonuçlarını bunları etkileyen alt problemleri belirlemektir (Tokcan, 2015: 100).

şekil 4: Balık Kılıı Tekniğinin Genel Yapısı

2.6.19 Bulmaca

Bulmaca ilk kez 19. yüzyılda İngiltere’de ortaya çıktı. Bu bulmacalar, çocuklar için hazırlanmış bulmaca kitaplarında ve çeşitli dergilerde yayımlanan ve aynı harflerden yatay ve dikey sözcükler oluşturmaya yarayan karelerden türetilmiş ilkel örneklerdi. Bulmacaların yararlı olduğunu savunanlar bu oyunun hem oyalayıcı, hem sözcük dağarcığını geliştirici bir araç olduğunu öne sürerler (<http://www.eokulegitim.com/bulmaca-nedir/>).

Bulmaca, çeşitli biçimlerde hazırlanan düşündürerek e bulmacalar çok farklı çeşitlerde olup her yaşta insanın zevkle uğraştığı bir oyun haline gelmiştir. Eğlenmeyle birlikte düşünmeye, akıl yürütmeye sevk etmesi, öğrenmenin hem kolay ve kalıcı olmasını sağlaması bakımından eğitim alanında kendisine yer edinmiştir (Aslan, 2012: 46).

Türkiye’de ilk bulmaca ise 1925 yılında Resimli Mecmua’nın 4. Sayısında yayımlanmıştır (Resimli Mecmua, 1925, Sayı: 4, Sayfa: 15: Aktaran; Tikbaş, 2011: 11-13).

Bulmaca Türleri

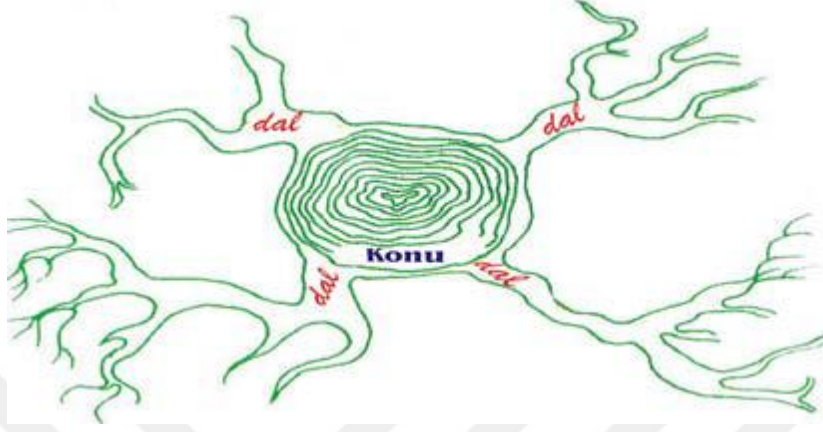
Tikbaş (2011: 15-22) çeşitli gazete ve dergiler üzerinde yapmış olduğu araştırmalar sonucunda bulmacaları şekil ve tür açısından ikiye ayırmıştır. Şekil açısından; klasik kare, isveç tarzı kare, çizgili kare ve simetrik kare bulmaca olmak üzere dörde ayırmıştır. Tür açısından ise bulmacaları; sayı ve simetrik bulmaca olmak üzere ikiye ayırmıştır.

2.6.20 Zihin Haritası

Zihin haritası özellikle hafıza, yaratıcılık, öğrenme ve her türlü beyin işlevine uygun, görsel, bütüncül bir grafik düşünme aracıdır. “Beynin İsviçre Çakısı ” olarak da bilinir (Buzan ve Buzan, 2015: 31; Aktaran; Tokcan, 2015: 76).

İki boyutlu görsel öğrenme araçlarından olan zihin haritaları; zihin haritalama, bir not alma tekniği olarak ilk defa kendisi matematikçi, psikolog ve beyin araştırmacısı olan Tony Buzan tarafından geliştirilmiştir. Zihin haritaları, beyin potansiyelini açığa çıkararak güçlü bir tekniktir (Brinkmann, 2003; Aktara; Gür ve Bütüner, 2008).

Zihin haritalarının yapımı son derece kolay ve doğaldır. Zihin haritası oluşturmak için; “Çizgisiz bir kâğıt, Renkli kalemler, Beynin ve Hayal gücünün yeterli olduğunu” ifade etmiştir (Buzan, 2002; Aktaran; Gür ve Bütüner, 2008).

Şekil 5: Zihin Haritasının Yapısı

2.7 İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Yapılan literatür taramasında;

Özeren (2013), yaptığı “Alternatif ölçme ve değerlendirme araçları üzerine bir meta analiz çalışması ” adlı çalışmasında 2004 yılı sonrasında eğitimde ölçme ve değerlendirme alanında yapılan çalışmaların daha genel bir bakış açısıyla değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Meta analiz yöntemi ile yaptığı bu çalışmada bulgularında alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanılmaya başlandığı ilk yıllarda daha olumlu sonuçlar verirken ilerleyen yıllarda etkililiği düşmüştür şeklinde olup bunların gerekçelerini açıklaması açısından önemlidir.

Alkan (2012), yaptığı “Okul yöneticilerinin ilköğretim okullarında alternatif ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarına ilişkin görüşleri (Uşak ili örneği)” adlı çalışmasında okul yöneticilerinin alternatif ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarına ilişkin görüşlerinin okuldaki hizmet süresi, okul tipi, hizmet içi eğitim alma durumu değişkenleri bakımından anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığını belirlemek amacıyla yapılması ve bunların ortaya koyulması bakımından önemlidir.

Orhan (2007), yapmış olduğu “Fen eğitiminde alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin ilköğretim öğretmen adayı, öğretmen ve öğrenci boyutu dikkate alınarak incelenmesi” isimli çalışmanın amaçları: öğretmen adayları üzerinde alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin akademik başarı ve kaygı üzerine etkilerini ortaya koymak, ilköğretim 6. sınıf Fen ve Teknoloji dersinde öğrencilerin alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerine karşı olan tutumlarını belirlemek ayrıca ilköğretim 6. sınıf Fen ve Teknoloji dersi öğretmenlerinin alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerine ilişkin bakış açılarını sergilemek araştırmanın amaçları arasında yer almaktadır. Bu amaçları ortaya koyması bakımından önemli bir çalışmadır.

Özenç (2013), yapmış olduğu “Sınıf öğretmenlerinin alternatif ölçme ve değerlendirme yeterliklerinin incelenmesi”adlı çalışmada sınıf öğretmenlerinin alternatif ölçme ve değerlendirme yeterlilikleri ile sınıf içi ölçme ve değerlendirme uygulamalarının incelenmesi ve ölçme ve değerlendirme ili ilgili görüşlerinin belirlenmesi bakımından önemli bir çalışmadır.

Karahan (2007), yaptığı “alternatif ölçme ve değerlendirme metotlarından grid, tanılayıcı dallanmış ağaç ve kavram haritalarının biyoloji öğretiminde uygulanması?”çalışmasında eğitim sistemimizdeki anlayış değişikliklerinin ortaya çıkmasına bağlı olarak; ölçme ve değerlendirme yöntemlerinde de değişiklikler olması gerektiği düşünceyle yapmış olması ve bu araştırma; Kavram haritası, Grid ve Dallanmış Ağaç gibi metotların alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemleri olarak ortaöğretim dokuzuncu sınıf biyoloji dersi konularında uygulanabilirliği ve öğrenci başarısına katkısını ortaya koyması bakımından önemlidir.

Ayrıca; “Eğitimde alternatif ölçme ve değerlendirme ya da Eğitimde ölçme değerlendirme ” alanında; (Özen, 2017; Bahar, Nartgün, Durmuş ve Bıçak, 2015; Başol, 2018; Baştürk, 2019; Güler, 2019; Gömleksiz, Bıçak, Çetin, Yurdakul ve Nartgün, 2016; Turgut ve Baykul, 2012; Atılđan, Kan ve Aydın, 2017). Yapılmış birçok çalışma yapıldığı görölmektedir

Yine yapılan çalışmalara bakıldığında ders kitaplarının incelenmesi ile ilgili çok sayıda yazılmış yüksek lisan tezi ve kaynak bulunmaktadır. Ancak daha önce yapılan araştırmalar incelendiğinde 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının alternatif ölçme ve değerlendirme anlayışı açısından incelenmesi ile ilgili herhangi bir araştırma

yapılmadığı görölmüştür. Bu araştırmada; 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının alternatif ölçme ve değerlendirme anlayışı açısından incelenmesi ele alınmış olup bundan sonraki yapılacak çalışmalara kaynaklık yapması bakımından önemlidir.

III. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın modeli, araştırmanın evreni ve örnekleme, verilerin toplanması, verilerin analizi ve verilerin geçerlik ve güvenilirlik verilmiştir.

3.1 ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırmanın amaçlarını gerçekleştirmek üzere nitel araştırma yönteminden doküman inceleme modeli kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin (doküman) analizini kapsamaktadır. Doküman incelemesi, bir araştırma problemi hakkında belirli zaman aralıkları içerisinde üretilen dokümanlar ya da ilgili konuda birden fazla kaynak tarafından ve değişik aralıklarla üretilmiş dokümanların geniş bir zaman dilimine dayalı analizini olanaklı kılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 140-143).

3.2 ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Bu araştırmanın evrenini tüm 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitapları oluşturmaktadır. Araştırmanın evreni içinden örneklem olarak; 2018-2019 eğitim öğretim yılında Talim Terbiye Kurulu onaylı MEB yayınlarına ait 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabı kullanılmıştır.

3.3 VERİLERİN TOPLANMASI

Verilerin toplanmasında belirlenen materyal; 2018-2019 eğitim öğretim yılında Talim Terbiye Kurulu onaylı MEB. Yayınlarına ait bir adet 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabıdır.

Verilerin toplanması kısmında yaptığımız doküman incelemesinde 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabını üç farklı temada ele aldık. İlk olarak incelenen ders kitabı hazırlık kısmında verilen soruların alternatif ölçme ve değerlendirmeye girip girmediği, ikinci olarak öğrenme alanları içerisinde verilen soruların alternatif ölçme

ve değerlendirmeye girip girmediği, üçüncü ve son tema da ise değerlendirme çalışması kısmında verilen soruların alternatif ölçme ve değerlendirmeye girip girmediği şeklinde dir. Bunlar tek tek bulunup mevcut alternatif ölçme değerlendirme teknikleri içerisine girenleri alternatif ölçme ve değerlendirmeye, girmeyen ve dışında kalan soruları ise geleneksel ölçme ve değerlendirme şeklinde belirtilmiştir.

3.4 VERİLERİN ANALİZİ

Yapılan bu çalışmanın amacına yönelik olarak betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. İnceleme ders kitabında alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri tek tek göz önünde alınmıştır. Ayrıca ders kitabı incelerken uzman görüşüne başvurulmuş olup geleneksel ölçme ve değerlendirme teknikleri de bulunarak karşılaştırmalı bir şekilde verilmesi anlaşılrlık açısından daha iyi olacağı düşünölmüştür. Hazırlık soruları, öğrenme alanları içi inceleme ve değerlendirme soruları olarak ayrı ayrı inceleme yapılmış, geleneksel ölçme ve değerlendirme teknikleri dışında kalan soru ve teknikler alternatif ölçme değerlendirme teknikleri kısmında gösterilmiştir. Bunlara ek olarak kitabın tanıtım kısmında yer verilen bazı açıklamalara uygun hazırlanmış sorularda incelenmiş örneğin: “Konuyu pekiştirmek amacı ile değişik kaynaklardan yararlanıp, araştırma ve tartışma yapmayı amaçlayan sorular” ve “Konuyu pekiştirmeniz için metin başında ve sonunda verilen sınıf içi tartışma soruları” şeklinde belirtilen soruların daha çok tartışmayı amaçlayan sorular oldukları görölmüş ve bunların da geleneksel ölçme değerlendirme soruları içerisinde gösterilmesi uygun bulunmuştur.

3.5 VERİLERİN GEÇERLİLİK VE GÜVENİRLİğİ

Araştırmanın iç geçerliliğini sağlamak için araştırmacının yaptığı analiz iki uzman görüşüne daha sunulmuş benzer olan sonuçlar kabul edilmiş; farklı olan sonuçlarda çoğunluğun görüşü kabul edilmiştir. Araştırmanın dış geçerliliğinin sağlanması içinse bir ders kitabı ele alınmış ve sonuçlar bu yolla genellemeye çalışılmıştır.

IV. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Çalışmanın bu bölümünün de MEB. Yayınevi 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerinden hangilerinin yer aldığı ve bunlara nasıl yer verilmiş bunlar incelenmiştir. İncelenen ders kitabının temelde 3 tema ve altı alt problemde ele aldık. Temalarımız; hazırlık kısımlarında yer alan alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerini nelerdir? Öğrenme alanları içerisinde yer alan alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerini nelerdir? Ve değerlendirme çalışmalarında yer alan alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerini nelerdir?

Çalışmanın bu bölümünde belirtilen temalar alt problemlerde sıra ile ele alınmıştır.

Alt problemler sıra ile şu şekilde verilmiştir:

1. 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının hazırlık kısımlarında verilen alternatif ölçme değerlendirme teknikleri nelerdir?
2. 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının hazırlık kısımlarında verilen alternatif ölçme değerlendirme tekniklerine nasıl yer verilmiştir?
3. 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğrenme alanları içerisinde verilen alternatif ölçme değerlendirme teknikleri nelerdir?
4. 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğrenme alanları içerisinde verilen alternatif ölçme değerlendirme tekniklerine nasıl yer verilmiştir?
5. 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının değerlendirme kısımlarında verilen alternatif ölçme değerlendirme teknikleri nelerdir?
6. 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının değerlendirme kısımlarında verilen alternatif ölçme değerlendirme tekniklerine nasıl yer verilmiştir?

4.1. 1. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın birinci alt problemi “6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının hazırlık kısımlarında yer alan alternatif ölçme değerlendirme teknikleri nelerdir?” şeklinde ifade edilmiş olup bu alt probleme ilişkin veriler Tablo 8 ile 15 arasında verilmiştir.

Bunlar sırasıyla şu şekilde:

Tablo 7: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabın birey ve toplum öğrenme alanının hazırlık kısımlarında yer alan ölçme değerlendirme teknikleri

Hazırlık Soruları	Alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri	Geleneksel ölçme ve değerlendirme teknikleri
1. Her hangi bir tiyatro oyununda görev alacak olsaydınız oynayacağınız rolün hangi özellikleri taşımasını isterdiniz? Neden?	-	Uzun Cevaplı Sorular
2. Yaşadığınız çevredeki sanatsal faaliyetlere örnekler veriniz?	-	Uzun Cevaplı Sorular
3. Sınıfta en yakın arkadaşınızla farklı yönleriniz nelerdir?	-	Uzun Cevaplı Sorular
4. Muhammed “insanların en hayırlısı, insanlara faydalı olandır” hadisi ile nasıl bir mesaj vermek istemiştir?	-	Uzun Cevaplı Sorular
5. Markette aldığımız herhangi bir yiyeceğin son kullanma tarihinin geçtiğini fark etseydiniz ne yapardınız? Tartışınız?	-	Uzun Cevaplı Sorular

Tablo 8’de görüldüğü gibi birey ve toplum öğrenme alanının hazırlık sorularının tamamı geleneksel ölçme değerlendirme şeklinde verilmiştir.

Tablo 8: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının kültür ve miras öğrenme alanının hazırlık kısımlarında yer alan ölçme değerlendirme teknikleri

Hazırlık Soruları	Alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri	Geleneksel ölçme ve değerlendirme teknikleri
1.Aşağıdaki bilgileri göz önünde bulundurarak, Asya fiziki haritası üzerinde Orta Asya sınırlarını çiziniz?	-	Uzun Cevaplı Sorular
2.Dini inançlarımızın günlük yaşantımıza etkileri nelerdir? Örnekler veriniz?	-	Uzun Cevaplı Sorular
3.Türk İslam kültürü denilince aklınıza neler geliyor?	-	Uzun Cevaplı Sorular
4.çeşitli sebeplerle göç etmek zorunda kalsaydınız gideceğiniz yerin hangi özelliklere sahip olmasını isterdiniz?	-	Uzun Cevaplı Sorular
5. XI. Yüzyılda yaşadığınızı düşünün bu durumda farklı kültürleri ve devletleri tanımak için neler yapabilirsiniz?	-	Uzun Cevaplı Sorular

Tablo 9’da görüldüğü gibi kültür ve miras öğrenme alanının hazırlık sorularının tamamı geleneksel ölçme değerlendirme şeklinde verilmiştir.

Tablo 9: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanının hazırlık kısımlarında yer alan ölçme değerlendirme teknikleri

Hazırlık Soruları	Alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri	Geleneksel ölçme ve değerlendirme teknikleri
1.Adres bilgilerimiz olmasaydı kargo dağıtım işlemleri bu durumdan nasıl etkilenirdi?	-	Uzun Cevaplı Sorular

2.Yaşadığınız ildeki yeryüzü şekillerine örnek veriniz?	-	Uzun Cevaplı Sorular
3.Yaşadığınız ildeki nüfus miktarı ilçelere göre eşit bir dağılım göstermiş midir? Nüfusu fazla olan ilçeleri sınıfınızdaki il haritasında gösteriniz?	-	Uzun Cevaplı Sorular
4.Ülkemizin güney kısımlarında insanlar araçlarına kış lastiği kullanma gereği duymazken iç kesimlerinde yaşayanlar ise kış lastiği kullanma gereği duyar. Bunun sebepleri neler olabilir?	-	Uzun Cevaplı Sorular

Tablo 10'da görüldüğü gibi insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanının hazırlık sorularının tamamı geleneksel ölçme değerlendirme şeklinde verilmiştir.

Tablo 10: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanının hazırlık kısımlarında yer alan ölçme değerlendirme teknikleri

Hazırlık Soruları	Alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri	Geleneksel ölçme ve değerlendirme teknikleri
1.Sosyal bilgiler dersinin günlük yaşantımıza etkileri nelerdir? Örnekler veriniz?	-	Uzun Cevaplı Sorular
2.İnsanlığın tarih sahnesine çıktığı günden bu güne kadar pek çok teknolojik gelişme yaşanmıştır. Teknolojik gelişmelerin insanların hayatını nasıl değiştirdiğini tartışınız?	-	Uzun Cevaplı Sorular
3.“Tarih yazan, tarih yapana sadık kalmazsa sonuç insanlığı şaşkırtacak bir şekil alır” sözüyle M. Kemal Atatürk’ün verdiği mesajı tartışınız?	-	Uzun Cevaplı Sorular

4.Aşağıdaki görselin anlamını biliyor muyuz? Bunları hangi ürünlerin üzerinde görüyorsunuz?

-

Uzun Cevaplı Sorular

Tablo 11’de görüldüğü gibi bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanının hazırlık sorularının tamamı geleneksel ölçme değerlendirme şeklinde verilmiştir.

Tablo 11: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanının hazırlık kısımlarında yer alan ölçme değerlendirme teknikleri

Hazırlık Soruları	Alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri	Geleneksel ölçme ve değerlendirme teknikleri
1.Çevrenizde gerçekleştirilen ekonomik faaliyetlerde hangi kaynaklar kullanılmaktadır?	-	Uzun Cevaplı Sorular
2.Çevrenizde sağlığını tehdit eden sorunlara örnekler veriniz?	-	Uzun Cevaplı Sorular
3. Çevrenizde gerçekleştirilen ekonomik faaliyetler nelerdir?	-	Uzun Cevaplı Sorular
4.Devlet, parklar, okullar, yollar, köprüler, barajlar, hastaneler yapmak için ekonomik kaynağı nerelerden sağlamaktadır? Tartışınız?	-	Uzun Cevaplı Sorular
5.Çevrenizde mesleğini iyi yapan insanların özellikleri nelerdir?	-	Uzun Cevaplı Sorular
6.Gelecekte hangi mesleği yapmak istiyorsun? Bu meslek hakkında neler biliyorsun?	-	Uzun Cevaplı Sorular

Tablo 12’de görüldüğü gibi üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanının hazırlık sorularının tamamı geleneksel ölçme değerlendirme şeklinde verilmiştir.

Tablo 12: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının etkin vatandaşlık öğrenme alanının hazırlık kısımlarında yer alan ölçme değerlendirme teknikleri

Hazırlık Soruları	Alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri	Geleneksel ölçme ve değerlendirme teknikleri
1.Demokrasi denilince aklımıza ne geliyor?	-	Uzun Cevaplı Sorular
2.Sınıf başkanının, yardımcılarının ya da sınıf yöneticisinin görevlerini yapmaması veya bir birinin görev alanlarına müdahale etmesi durumunda neler yaşanabilir?	-	Uzun Cevaplı Sorular
3.Okul idarecilerinizin, sınıfınızla ya da okulunuzla ilgili alınacak her hangi bir kararda sizin düşüncelerinizi sormalarını ister misiniz? Neden?	-	Uzun Cevaplı Sorular
4.İnsanların bir arada yaşamalarını kolaylaştıran unsurlar neler olabilir?	-	Uzun Cevaplı Sorular
5.Teml haklarımız ve özgürlüklerimiz olmasaydı hayatımızda neler değişirdi?	-	Uzun Cevaplı Sorular
6.Toplumumuzda bazı durumlarda kadınlar için “Osmanlı Kadını” ifadesi hangi anlamda kullanılır?	-	Uzun Cevaplı Sorular

Tablo 13’te görüldüğü gibi etkin vatandaşlık öğrenme alanının hazırlık sorularının tamamı geleneksel ölçme değerlendirme şeklinde verilmiştir.

Tablo 13: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının küresel bağlantılar öğrenme alanının hazırlık kısımlarında yer alan ölçme değerlendirme teknikleri

Hazırlık Soruları	Alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri	Geleneksel ölçme ve değerlendirme
--------------------------	---	--

		teknikleri
1. Atatürk'ün "Barış, milletleri refah ve mutluluğa erdiren en iyi yoldur" özü ile neyi ifade etmek istemiştir?	-	Uzun Cevaplı Sorular
2. Türkiye'nin bulunduğu konumun ölkemize ekonomik açıdan sağladığı yararlar nelerdir?	-	Uzun Cevaplı Sorular
3. Petrus Gyllis (Petrus Gillius) İstanbul için "iki denizi ve iki dünyayı tek anahtarla açmaktadır" sözüyle İstanbul'un hangi özeliğine vurgu yapmıştır?	-	Uzun Cevaplı Sorular
4. Aşağıdaki görseller size ne ifade ediyor?	-	Uzun Cevaplı Sorular

Tablo 14'te görüldüğü gibi küresel bağlantılar öğrenme alanının hazırlık sorularının tamamı geleneksel ölçme değerlendirme şeklinde verilmiştir.

Tablo 14: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki tüm öğrenme alanları hazırlık kısımlarında yer alan alternatif ölçme değerlendirme teknikleri ve geleneksel ölçme değerlendirme teknikleri karşılaştırılması

ÖĞRENME ALANLARI	1.Hazırlık k sorusu	2.Hazırlık sorusu	3.Hazırlık sorusu	4.Hazırlık sorusu	5.Hazırlık sorusu	6.Hazırlık sorusu
Birey ve Toplum	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular
Kültür ve Miras	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular
Üretim,	Uzun Cevaplı	Uzun Cevaplı	Uzun Cevaplı	Uzun Cevaplı	Uzun Cevaplı	Uzun Cevaplı

Dağıtım ve Tüketim	Sorular	Sorular	Sorular	Sorular	Sorular	Sorular
Etkin Vatandaşlık	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular
Küresel Bağlantılar	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular	Uzun Cevaplı Sorular

Tablo 15’te görüldüğü gibi MEB. Yayınevi 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan tüm hazırlık soruları alternatif ölçme değerlendirme teknikleri açısından incelendiğinde, hazırlık sorularının tamamı tartışmayı amaçlayan, açık uçlu ve uzun cevaplar isteyen sorular olduğu için geleneksel ölçme değerlendirme tekniği kapsamında gösterilmiştir.

4.2. 2. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın ikinci alt problemi “6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının hazırlık kısımlarında yer alan alternatif ölçme değerlendirme tekniklerine nasıl yer verilmiştir?” şeklinde ifade edilmiştir. Ancak incelenen hazırlık kısımlarında verilen soruların tamamının geleneksel ölçme değerlendirme şeklinde verildiği görülmüştür.

Bu alt probleme ilişkin hazırlık kısmın da çokça yer alan ve geleneksel ölçme değerlendirme tekniği kapsamına girmiş olan soru örneklerine de birkaç örnek verecek olursak:

İnsanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanı hazırlık kısmında yer alan geleneksel ölçme değerlendirme tekniklerine örnek

Şekil 6: İnsanlar, Yerler Ve Çevreler Öğrenme Alanında Yer Alan Uzun Cevaplı Soru Örneği.

Şekil 6’da görüldüğü gibi hazırlık kısmında yer alan 3. soru da bilgiye dayalı bir soru olduğu için geleneksel ölçme değerlendirme tekniğine örnek olarak değerlendirildi.

Bilim, teknoloji ve toplum alanı hazırlık kısmında yer alan alternatif ölçme değerlendirme tekniklerine örnek

Şekil 7: Bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanında yer alan uzun cevaplı soru örneği.

Şekil 7’de görüldüğü gibi hazırlık kısmında yer alan 4. soru da bilgiye dayalı bir soru olduğu için geleneksel ölçme değerlendirme tekniğine örnek olarak değerlendirildi.

4.3. 3. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın üçüncü alt problemi “6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğrenme alanları içerisinde verilen alternatif ölçme değerlendirme teknikleri nelerdir?” şeklinde ifade edilmiş olup bu alt probleme ilişkin veriler Tablo 16 ile 23 arasında verilmiştir.

Bunlar sırasıyla şu şekilde:

Tablo 15: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının birey ve toplum öğrenme alanı içerisinde yer alan ölçme değerlendirme teknikleri

Alternatif Ölçme Değerlendirme Teknikleri	Sayı	Geleneksel Ölçme Değerlendirme Teknikleri	Sayı
Balık Kılıçığı	1	Kısa Cevaplı Testler	6
Yapılandırılmış Grid	1	Uzun Cevaplı Sorular	14
Bulmaca	1	Eşleştirme Soruları	-
Zihin Haritası	1	Çoktan Seçmeli Testler	-

Kavram Haritası	1	Doğru (D)- Yanlış (Y) Testleri	-
Anlam Çözümleme Tablosu	2	Konuyu pekiştirmek amacı ile değişik kaynaklardan yararlanıp, araştırma ve tartışma yapmayı amaçlayan sorular	3
Kelime İlişkilendirme Testi (KİT)	1	Konuyu pekiştirmeniz için metin başında ve sonunda verilen sınıf içi tartışma soruları	5
Toplam:	8	Toplam:	28

Tablo 16'da görüldüğü gibi kitap içerisindeki birey ve toplum öğrenme alanı için incelemesinde 8 tane soru alternatif ölçme değerlendirme tekniğine uygun şekilde verildiği, diğer 28 tane sorunun da geleneksel ölçme değerlendirme tekniğine uygun şekilde verildiği görülmüştür.

Tablo 16: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının kültür ve miras öğrenme alanı içerisinde yer alan ölçme değerlendirme teknikleri

Alternatif Ölçme Değerlendirme Teknikleri	Sayı	Geleneksel Ölçme Değerlendirme Teknikleri	Sayı
Anlam Çözümleme Tablosu	3	Kısa Cevaplı Testler	3
Performans Ödevi	2	Uzun Cevaplı Sorular	25
Zihin Haritası	1	Eşleştirme Soruları	2
Yapılandırılmış Grid	1	Çoktan Seçmeli Testler	-
Bulmaca	3	Doğru (D)- Yanlış (Y) Testleri	1
		Konuyu pekiştirmek amacı ile değişik kaynaklardan yararlanıp, araştırma ve tartışma yapmayı amaçlayan sorular	17
		Konuyu pekiştirmeniz için metin başında ve sonunda verilen sınıf içi tartışma soruları	16
Toplam:	10	Toplam:	64

Tablo 17'de görüldüğü gibi kitap içerisindeki kültür ve miras öğrenme alanı için incelemesinde 10 tane sorunun alternatif ölçme değerlendirme tekniğine uygun şekilde verildiği, diğer 64 tane sorunun da geleneksel ölçme değerlendirme tekniğine uygun şekilde verildiği görülmüştür.

Tablo 17: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanı içerisinde yer alan ölçme değerlendirme teknikleri

Alternatif Ölçme Değerlendirme Teknikleri	Sayı	Geleneksel Ölçme Değerlendirme Teknikleri	Sayı
Bulmaca	1	Kısa Cevaplı Testler	6
Zihin Haritası	1	Uzun Cevaplı Sorular	10
Kavram Haritası	1	Eşleştirme Soruları	2
Yaparak Yaşayarak Öğrenme Etkinliği	1	Çoktan Seçmeli Testler	-
		Doğru (D)- Yanlış (Y) Testleri	-
		Konuyu pekiştirmek amacı ile değişik kaynaklardan yararlanıp, araştırma ve tartışma yapmayı amaçlayan sorular	7
		Konuyu pekiştirmeniz için metin başında ve sonunda verilen sınıf içi tartışma soruları	3
Toplam:	4	Toplam:	28

Tablo 18’de görüldüğü gibi kitap içerisindeki insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanı içi incelemesinde 4 tane soru alternatif ölçme değerlendirme tekniğine uygun şekilde verildiği, diğer 28 tane sorunun da geleneksel ölçme değerlendirme tekniğine uygun şekilde verildiği görülmüştür.

Tablo 18: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanı içerisinde yer alan ölçme değerlendirme teknikleri

Alternatif Ölçme Değerlendirme Teknikleri	Sayı	Geleneksel Ölçme Değerlendirme Teknikleri	Sayı
Zihin Haritası	1	Kısa Cevaplı Testler	1
Bulmaca	1	Uzun Cevaplı Sorular	9
Anlam Çözümleme Tablosu	1	Eşleştirme Soruları	1
Performans Ödevi	4	Çoktan Seçmeli Testler	-
		Doğru (D)- Yanlış (Y) Testleri	-
		Konuyu pekiştirmek amacı ile değişik kaynaklardan yararlanıp, araştırma ve tartışma yapmayı amaçlayan sorular	8
		Konuyu pekiştirmeniz için metin başında ve sonunda verilen sınıf içi tartışma soruları	2
Toplam:	7	Toplam:	21

Tablo 19’da görüldüğü gibi kitap içerisindeki bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanı içi incelemesinde 7 tane soru alternatif ölçme değerlendirme tekniğine

uygun şekilde verilirken, diğer 21 tane sorunun da geleneksel ölçme değerlendirme tekniğine uygun şekilde verildiği görülmüştür.

Tablo 19: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanı içerisinde yer alan ölçme değerlendirme teknikleri

Alternatif Ölçme Değerlendirme Teknikleri	Sayı	Geleneksel Ölçme Değerlendirme Teknikleri	Sayı
Bulmaca	1	Kısa Cevaplı Testler	3
Kelime İlişkilendirme Testi (KİT)	1	Uzun Cevaplı Sorular	12
Proje Çalışması	1	Eşleştirme Soruları	6
Performans Ödevi	1	Çoktan Seçmeli Testler	-
Haber Oluşturma	1	Doğru (D)- Yanlış (Y) Testleri	-
Öz Değerlendirme	1	Konuyu pekiştirmek amacı ile değişik kaynaklardan yararlanıp, araştırma ve tartışma yapmayı amaçlayan sorular	11
Anlam Çözümleme Tablosu	1	Konuyu pekiştirmeniz için metin başında ve sonunda verilen sınıf içi tartışma soruları	8
Zihin Haritası	1		
Toplam:	8	Toplam:	40

Tablo 20’de görüldüğü gibi kitap içerisindeki üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanı içi incelemesinde 8 tane soru alternatif ölçme değerlendirme tekniğine uygun şekilde verilirken, diğer 40 tane sorunun da geleneksel ölçme değerlendirme tekniğine uygun şekilde verildiği görülmüştür.

Tablo 20: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının etkin vatandaşlık öğrenme alanı içerisinde yer alan ölçme değerlendirme teknikleri

Alternatif Ölçme Değerlendirme Teknikleri	Sayı	Geleneksel Ölçme Değerlendirme Teknikleri	Sayı
Bulmaca	1	Kısa Cevaplı Testler	11
Zihin Haritası	1	Uzun Cevaplı Sorular	8
Anlam Çözümleme Tablosu	2	Eşleştirme Soruları	1
Kavram Haritası	1	Çoktan Seçmeli Testler	-
Öz Değerlendirme	1	Doğru (D)- Yanlış (Y) Testleri	1
		Konuyu pekiştirmek amacı ile değişik kaynaklardan yararlanıp, araştırma ve tartışma yapmayı amaçlayan sorular	14
		Konuyu pekiştirmeniz için metin başında ve sonunda verilen sınıf	3

		İçerik tartışma soruları	
Toplam:	6	Toplam:	38

Tablo 21’de görüldüğü gibi kitap içerisindeki etkin vatandaşlık öğrenme alanı için incelemesinde 6 tane soru alternatif ölçme değerlendirme tekniğine uygun şekilde verilirken, diğer 38 tane sorunun da geleneksel ölçme değerlendirme tekniğine uygun şekilde verildiği görülmüştür.

Tablo 21: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının küresel bağlantılar öğrenme alanı içerisinde yer alan ölçme değerlendirme teknikleri

Alternatif Ölçme Değerlendirme Teknikleri	Sayı	Geleneksel Ölçme Değerlendirme Teknikleri	Sayı
Bulmaca	1	Kısa Cevaplı Testler	4
Zihin Haritası	1	Uzun Cevaplı Sorular	6
Performans Ödevi	2	Eşleştirme Soruları	-
Anlam Çözümleme Tablosu	1	Çoktan Seçmeli Testler	-
		Doğru (D)- Yanlış (Y) Testleri	-
		Konuyu pekiştirmek amacı ile değişik kaynaklardan yararlanıp, araştırma ve tartışma yapmayı amaçlayan sorular	3
		Konuyu pekiştirmeniz için metin başında ve sonunda verilen sınıf içi tartışma soruları	6
Toplam:	5	Toplam:	19

Tablo 22’de görüldüğü gibi kitap içerisindeki küresel bağlantılar öğrenme alanı için incelemesinde 5 tane soru alternatif ölçme değerlendirme tekniğine uygun şekilde verilirken, diğer 19 tane sorunun da geleneksel ölçme değerlendirme tekniğine uygun şekilde verildiği görülmüştür.

Tablo 22: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğrenme alanları içerisinde yer alan ölçme değerlendirme teknikleri

Alternatif Ölçme Değerlendirme Teknikleri	Sayı	Geleneksel Ölçme Değerlendirme Teknikleri	Sayı
Bulmaca	9	Uzun Cevaplı Sorular	84
Zihin Haritası	7	Kısa Cevaplı Testler	34
Yapılandırılmış Grid	2	Eşleştirme Soruları	12
Anlam Çözümleme Tablosu	10	Doğru (D)- Yanlış (Y) Testleri	2
Kelime İlişkilendirme Testi (KİT)	2	Çoktan Seçmeli Testler	-

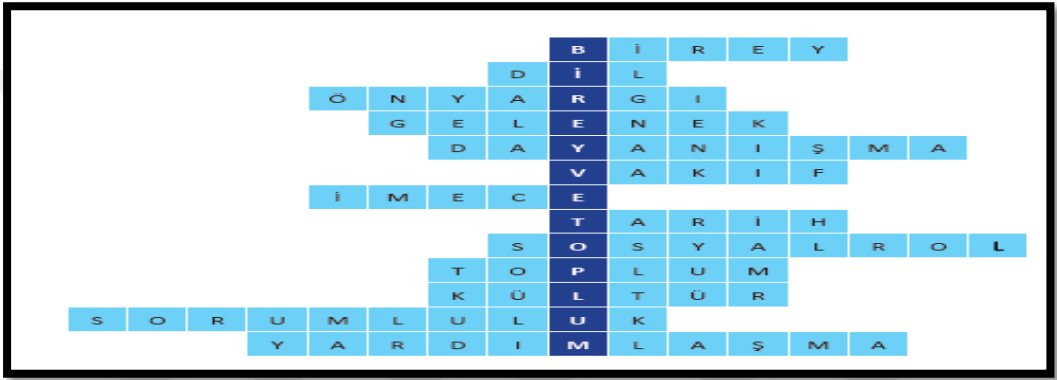
Balık Kılıcı	1	Konuyu pekiştirmek amacı ile değişik kaynaklardan yararlanıp, araştırma ve tartışma yapmayı amaçlayan sorular	63
Kavram Haritası	3	Konuyu pekiştirmeniz için metin başında ve sonunda verilen sınıf içi tartışma soruları	43
Öz Değerlendirme	2		
Performans Ödevi	9		
Proje Çalışması	1		
Haber Oluşturma	1		
Yaparak Yaşayarak Öğrenme Etkinliği	1		
Toplam:	48	Toplam:	238

Tablo 23'te görüldüğü gibi MEB. Yayınları 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğrenme alanları içerisinde yer alan alternatif ölçme değerlendirme teknikleri incelemesinde toplam 48 tane soru alternatif ölçme değerlendirme tekniğine uygun şekilde verilirken, diğer 238 tane sorunun da geleneksel ölçme değerlendirme tekniğine uygun şekilde verildiği görülmüştür.

4.4. 4. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın dördüncü alt problemi “6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğrenme alanları içerisinde verilen alternatif ölçme değerlendirme tekniklerine nasıl yer verilmiştir?” şeklin de ifade edilmiş olup bu alt probleme ilişkin veriler Şekil 8-38 arasında gösterilmiştir.

Birey ve toplum öğrenme alanı içerisinde yer alan alternatif ölçme değerlendirme tekniklerine nasıl yer verilmiş bunlara şu şekilde örnekler verilmiştir.

Şekil 8: Bulmaca Örneği

Şekil 8’de görüldüğü gibi birey ve toplum öğrenme alanı kısmında verilecek kavramlar bulmaca ile gösterildiği için bulmaca tekniği örneği şeklinde değerlendirildi.

Şekil 9: Kavram Haritası Örneği.

Şekil 11’de görüldüğü gibi sıra sizde çalışması yapılandırılmış grid örneği şeklinde değerlendirildi.

Kültür ve miras öğrenme alanı içerisinde yer alan alternatif ölçme değerlendirme tekniklerine nasıl yer verilmiş bunlara şu şekilde örnekler verilmiştir.

Sıra Sizde

Aşağıdaki ifadelerin hangi halife dönemine ait olduğunu örnekteki gibi uygun kutucuklara yazınız.

Hiz. Ebubekir Dönemi :

Hiz. Ömer Dönemi :

Hiz. Osman Dönemi :

Hiz. Ali Dönemi :

1 Devleti parçalanmaktan kurtarmıştır.	2 Devletin sınırları hızla genişlediğinden çeşitli alanlarda düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur.	3 Devlet merkezi Kufe'ye taşınmıştır.
4 Fetihler durmuştur.	5 Mushaf (Kur'an-ı Kerim) çoğaltılmıştır.	6 Kur'an-ı Kerim'in kitap hâline getirilmesini sağlamıştır.
7 İlk halifedir.	8 Hicri takvim oluşturulmuştur.	9 İlk donanma kurulmuştur.

Şekil 12: Yapılandırılmış Grid Örneği.

Şekil 12’de görüldüğü gibi sıra sizde çalışması yapılandırılmış grid örneği şeklinde değerlendirildi.

Sıra Sizde Aşağıdaki soruların cevaplarını bularak cevapların üzerini çiziniz.

1) Müslümanların Mekke'li müşriklerle yaptığı son savunma savağıdır.

2) Müslümanların siyasi olarak güçlenmesine ortam hazırlayan gelişmedir.(Göç anlamına gelir.)

3) Peygamberimizin babasının adıdır.

4) Sonucunda esirlerin on Müslüman'a okuma yazma öğretmeleri şartıyla serbest bırakıldığı savağıdır.

5) Müslümanların hukuken tanınmasını sağlayan antlaşmadır.

6) Peygamberimizin Veda Haccı'nda okuduğı hutbenin adıdır.

7) Dört halifeden sonuncusudur.

8) Dört halife sonrasında başlayan yeni dönemdir.

9) Müslüman olan ilk kadındır.

10) İlk ayetin indiğı mağaranın adıdır.

E	M	E	V	İ	M	B
R	A	V	İ	D	K	E
A	Z	E	R	Ö	E	D
D	H	D	C	B	D	İ
İ	U	A	L	İ	N	M
C	D	H	İ	L	E	G
A	E	U	Ş	M	H	E
B	Y	T	B	A	H	R
D	B	B	E	D	İ	R
U	İ	E	C	A	C	A
L	Y	S	R	E	R	C
L	E	İ	B	Z	E	V
A	H	E	O	T	T	E
H	M	F	V	İ	H	D
İ	L	A	A	V	C	Ş
İ	E	C	İ	T	A	H
M	E	S	İ	D	A	V

Şekil 13: Bulmaca Örneğı.

Şekil 13'te görüldüğü gibi sıra sizde çalışmasında verilen teknik bulmaca örneğı şeklinde değerlendirildi.

İnsanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanı içerisinde yer alan alternatif ölçme değerlendirme tekniklerine nasıl yer verilmiş bunlara şu şekilde örnekler verilmiştir.

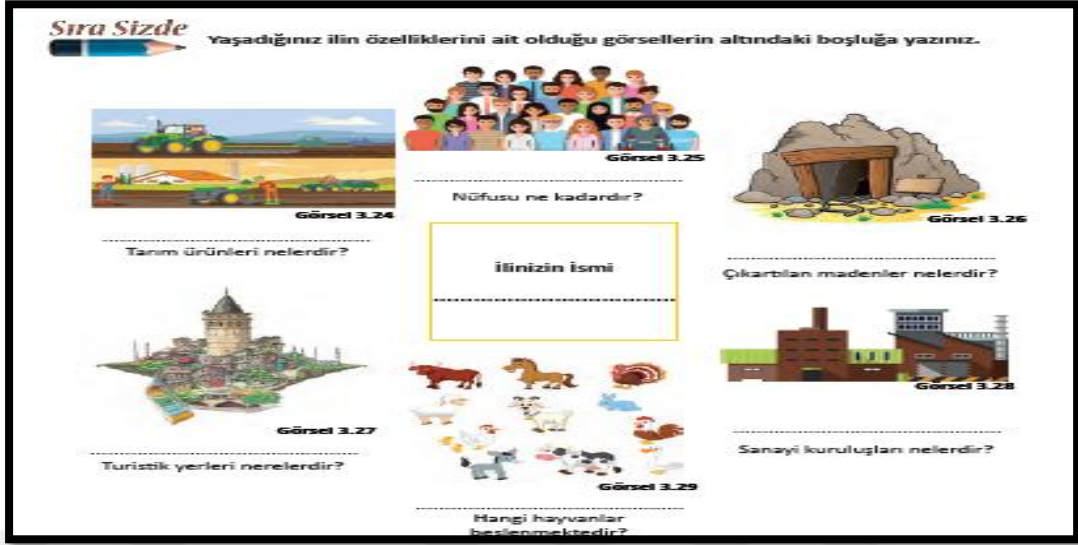
Sıra Sizde Okul servisi, Ali'nin evine uğradıktan sonra öğrencileri bırakmak için okula gidecektir. Servis şoförüne yön bilgilerini kullanarak yolu tarif ediniz?

Görsel 3.2

Şekil 14: Yapararak Yaşayarak Öğrenme Etkinliğı Örneğı.

Şekil 14'te verilen etkinliğin öğrenciyi aktif kılması yönü ile yapararak yaşayarak öğrenme etkinliğı olması ile alternatif ölçme ve değerlendirme tekniğı şeklinde değerlendirildi.

Şekil 15: Kavram Haritası Örneği.

Şekil 15’te görüldüğü gibi ilinizin ismi etkinliği belli bir kavramı öğretmeye çalıştı için kavram haritası örneği şeklinde değerlendirildi.

Bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanı içerisinde yer alan alternatif ölçme değerlendirme tekniklerine nasıl yer verilmiş bunlara şu şekilde örnekler verilmiştir.

Şekil 16: Performans Ödevi Örneği.

Şekil 16’da görüldüğü gibi öğrenciden kurumlar hakkında bir araştırma yapmaları ve kartları doldurmaları istendiği için performans ödevi örneği şeklinde değerlendirildi.

Sıra Sizde Korsan kitap ile orijinal kitap arasındaki farklar nelerdir? Araştırıp yazınız.

Korsan ürünlerin, ekonomik ve kültürel açıdan ülkemize zararları neler olabilir? Tartışınız.

Şekil 17: Performans Ödevi Örneği Ve Konuyu Pekiştirmeniz İçin Metin Başında Ve Sonunda Verilen Sınıf İçi Tartışma Soruları Örneği.

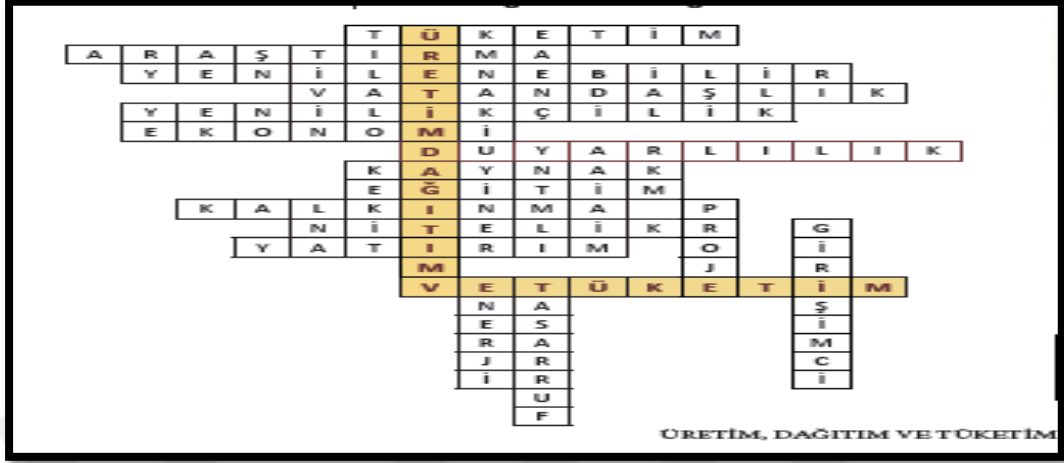
Şekil 17’de görüldüğü gibi araştırma ödevi ve ürün ortaya koyması şeklinde verildiği için birinci soru performans ödevi örneği şeklinde değerlendirilirken diğeri de metin başında ve sonunda sınıf içi tartışma soru örneği şeklinde değerlendirildi.

Telif ve patent haklarına uyulmadığı durumda hukuken hangi sorunlarla karşılaşılabilir? Araştırınız.

Şekil 18: Performans Ödevi Örneği.

Şekil 18’de görüldüğü gibi telif ve patent hakkında bir araştırma ve ortaya ürün koyması sebebi ile performans ödevi örneği şeklinde değerlendirildi.

Üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanı içerisinde yer alan alternatif ölçme değerlendirme tekniklerine nasıl yer verilmiş bunlara şu şekilde örnekler verilmiştir.

Şekil 19: Bulmaca Örneği.

Şekil 19’da görüldüğü gibi üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanı kısmında verilecek kavramlar bulmaca ile gösterildiği için bulmaca tekniği örneği şeklinde değerlendirildi.

Sıra Sizde Yaşadığınız ilin ya da yörenin coğrafi, tarihi ve kültürel özellikleri nelerdir? Aşağıda verilen boşluklara yazınız ve bu özelliklere uygun bir yatırım veya kalkınma projesi hazırlayınız.

Gözet 5.36

Coğrafi Özellikler

Kültürel Özellikler

Tarihi Özellikler

Projenin Adı:	
Projenin Amacı:	Projenin Avantajları ve Gerekli Koşullar:
Projeyi Gerçekleştirmek için Yapılması Gerekenler:	Yatırım Önerileri:

Şekil 20: Proje Tekniği Örneği.

Şekil 20’de görüldüğü gibi sıra sizde çalışmasında proje çalışması verildiği için proje örneği şeklinde değerlendirildi.

Sıra Sizde Aşağıda verilen özelliklerle enerji kaynaklarını örnekte olduğu gibi eşleştiriniz.

Özellikler	Yenilenebilir Enerji Kaynakları	Yenilenemeyen Enerji Kaynakları
Doğada sınırlı miktardadır.		X
Temiz enerji kaynaklarıdır. Kullanımı doğaya zarar vermemektedir.		
Uzun yıllardır kullanılmaktadır.		
Gelecek yıllarda daha çok kullanılması beklenmektedir.		
İlk yatırım maliyeti fazladır.		

Şekil 21: Anlam Çözümleme Tablosu Örneği.

Şekil 21’de görüldüğü gibi enerji kaynaklarının hangi alana girip girmediğini tablo ile gösterdiği için anlam çözümleme tablosu örneği şeklinde değerlendirildi.

Sıra Sizde Aşağıdaki afişte verilen “Vergi ver ki” ifadelerini tamamlayarak slogan oluşturunuz.

Vergi ver ki _____

Vergi ver ki _____

Vergi ver ki _____

Vergi ver ki _____

Vergi ver ki _____

Görsel 5.38

Şekil 22: Kelime İlişkilendirme Tekniği (KIT) Örneği.

Şekil 22’de görüldüğü gibi (vergi ver ki) kelimesi sürekli tekrar ettiği ve karşısına onun çağrıştıracakları cevaplar istediği için kelime ilişkilendirme örneği şeklinde verildi.

Sıra Sizde Uluslararası piyasada ses getirecek, şirketinizin ve ülkenizin kalkınmasını sağlayacak bir yatırım yapacaksınız. Bunun için büyük bir şirket kurdunuz. Bu şirkete alacağınız elemanların hangi özelliklere sahip olmasını istediğinizi aşağıdaki gazete ilanında belirtiniz.

ELEMAN ARANIYOR

Yeni kurmuş olduğumuz uluslararası şirkete

.....

.....

.....

özelliklere sahip elemanlar aranmaktadır.

Şekil 23: Haber Oluşturma Öğrenciyi Aktif Kılmaya Yönelik Soru Örneği.

Şekil 23'te görüldüğü gibi sıra sizde çalışması ile verilen haber oluşturma ve öğrenciyi aktif kılmaya yönelik olduğu için alternatif ölçme ve değerlendirme tekniği örneği şeklinde değerlendirildi.

Sıra Sizde Bireysel özelliklerinizi Tablo 1'e yazınız. İlgili duyduğunuz bir mesleği araştırarak bu meslekle ilgili bilgileri Tablo 2'ye yazınız.

Tablo 1

BİREYSEL ÖZELLİKLERİM	
İlgi duyduğum etkinlikler	
Beni tanımlayan kişisel özelliklerim	
Yeteneklerim	
Boş zamanlarımda yapmak istediğim etkinlikler	
Başarılı olduğum dersler	

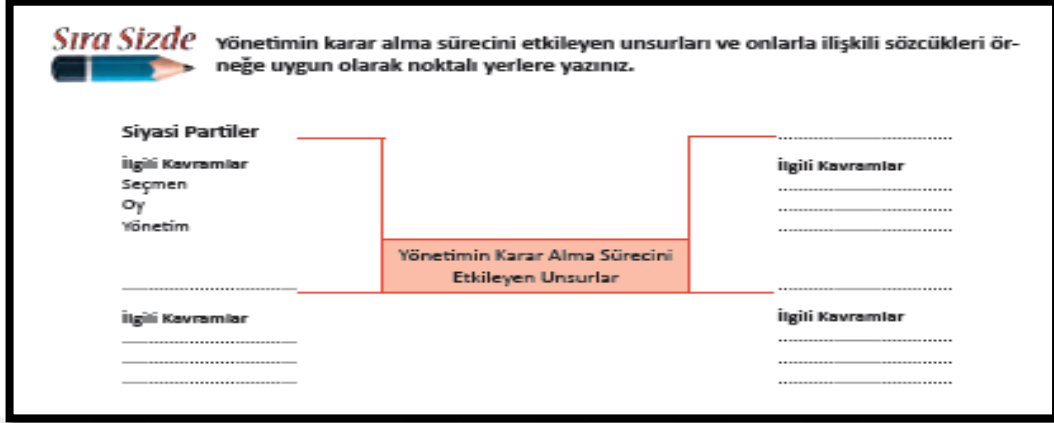
Tablo 2

ARAŞTIRDIĞIM MESLEK	
Mesleğin Adı	
Meslekte yapılacak faaliyetler	
Mesleğin gerektirdiği fiziksel özellikler	
Mesleğin gerektirdiği kişisel özellikler	
Mesleğin gerektirdiği yetenekler	
Mesleğin çalışma ortamı ve koşulları	
Mesleğin gerektirdiği eğitim	

Şekil 24: Öz Değerlendirme Formu Örneği.

Şekil 24'te görüldüğü gibi öğrencinin kendi hakkında bilgi vermesi istendiği için öz değerlendirme formu örneği olarak değerlendirildi.

Etkin vatandaşlık öğrenme alanı içerisinde yer alan alternatif ölçme değerlendirme tekniklerine nasıl yer verilmiş bunlara şu şekilde örnekler verilmiştir.

Şekil 25: Kavram Haritası Örneği

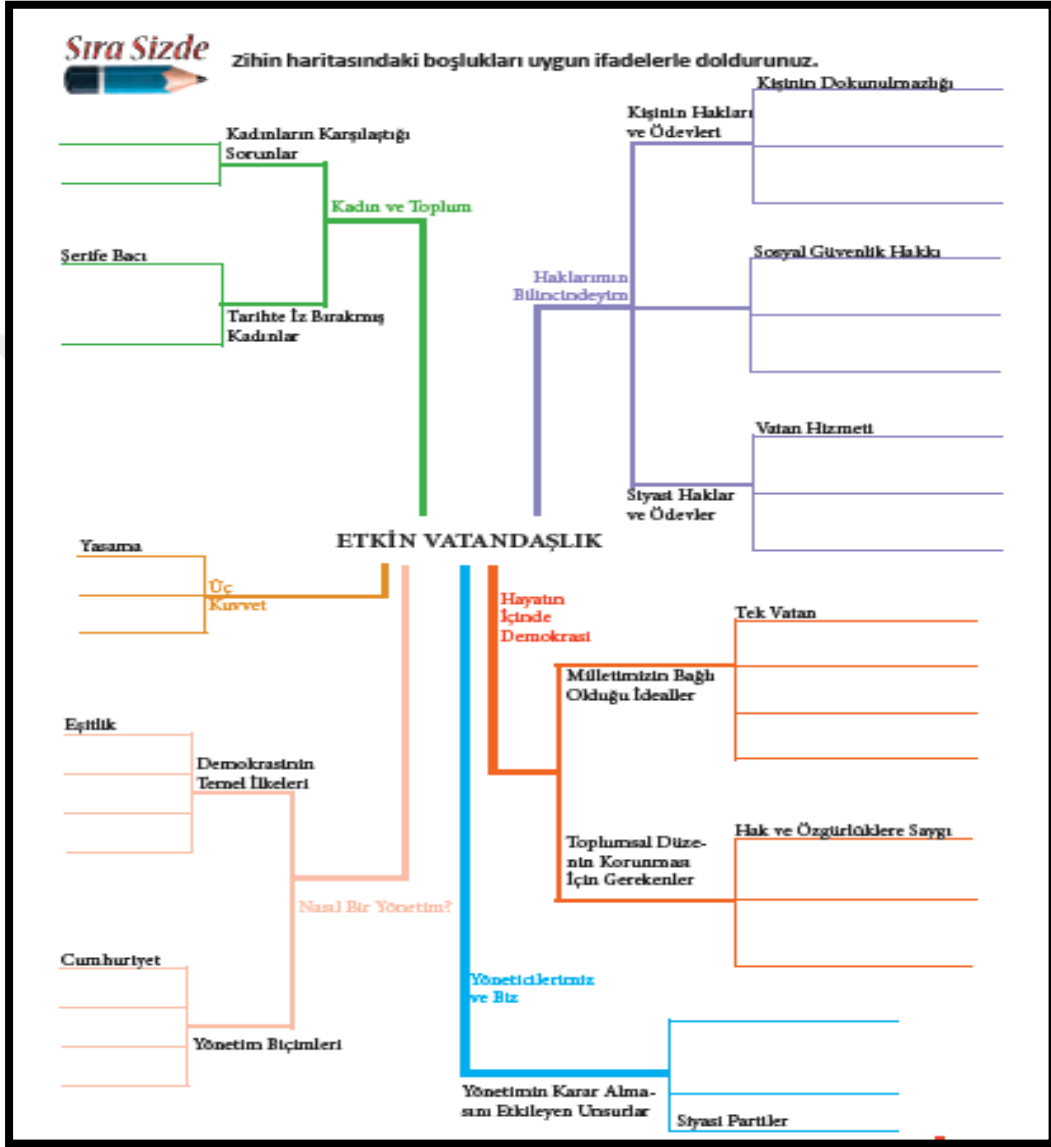
Şekil 25’te görüldüğü gibi yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurlar kavram haritası örneği şeklinde değerlendirildi.

Sıra Sizde Aşağıda verilen genel özelliklerin ilişkili olduğu yönetim biçimini işaretleyiniz.

GENEL ÖZELLİKLER	CUMHURİYET	TEOKRASİ	MONARŞİ	OLIGARŞİ
Halk kanunlar önünde eşit haklara sahiptir.	X			
Yönetimde dinî kurallar etkilidir.				
Halk yöneticilerini belli bir süreliğine seçer.				
Demokrasi ile ilişkilendirilebilecek yönetim biçimidir.				
Yetkileri sınırsız olan bir kişi yönetime hâkimdir.				
Ülke yönetiminde görev alan kişiler seçkin zümre tarafından atanır.				
Ülke yönetiminde halk söz sahibidir.				
Din adamlarının etkileri daha fazladır.				
Yönetimde grup ya da azınlık etkilidir.				
Ülkenin tanrı adına yönetildiği yönetim biçimidir.				
Bir yönetici ülkeyi ömür boyu yönetir.				
Siyasi otorite miras yoluyla bir kişinin elinde toplanmıştır.				

Şekil 26: Anlam Çözümleme Tablosu Örneği.

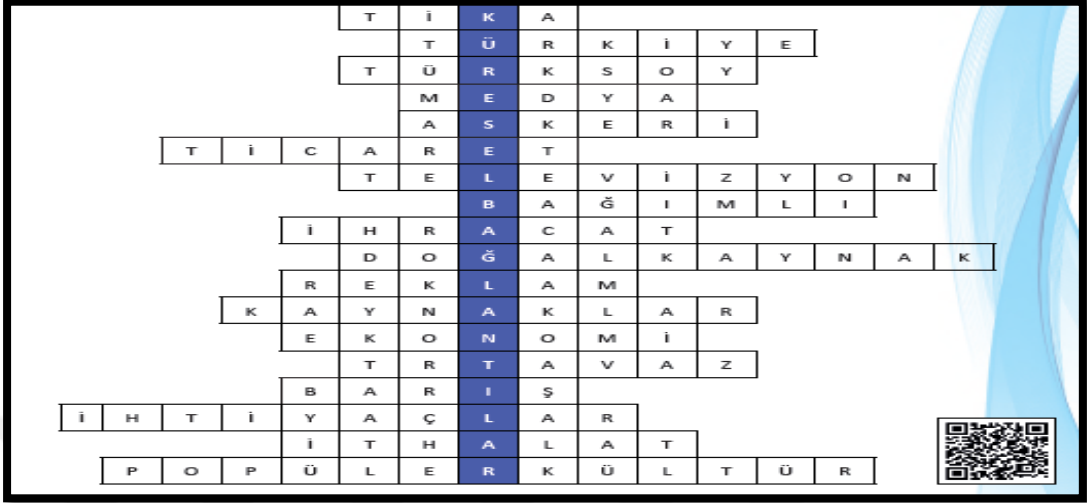
Şekil 26’da görüldüğü gibi yönetim şekilleri tablo ile gösterilip eşleşme yapılması istendiği için anlam çözümleme tablosu örneği şeklinde değerlendirildi.

Şekil 27: Zihin Haritası Örneği.

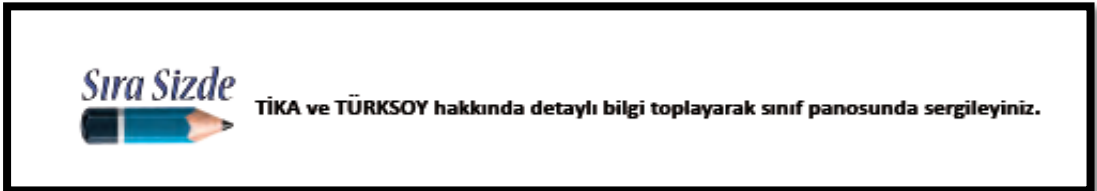
Şekil 27’de görüldüğü gibi etkin vatandaşlık kavramının verilişi zihin haritası örneği şeklinde değerlendirildi.

Küresel bağlantılar öğrenme alanı içerisinde yer alan alternatif ölçme değerlendirme tekniklerine nasıl yer verilmiş bunlara şu şekilde örnekler verilmiştir.

Şekil 28: Bulmaca Örneği.

Şekil 28’de görüldüğü gibi küresel bağlantılar öğrenme alanı kısmında verilecek kavramlar bulmaca ile gösterildiği için bulmaca tekniği örneği şeklinde değerlendirildi.

Şekil 29: Performans Ödevi Örneği.

Şekil 29’da görüldüğü gibi öğrenciden TİKA ve TÜRKSÖY hakkında bir araştırma yapmaları ve bunu panoya asmaları istendiği için performans ödevi örneği şeklinde değerlendirildi.

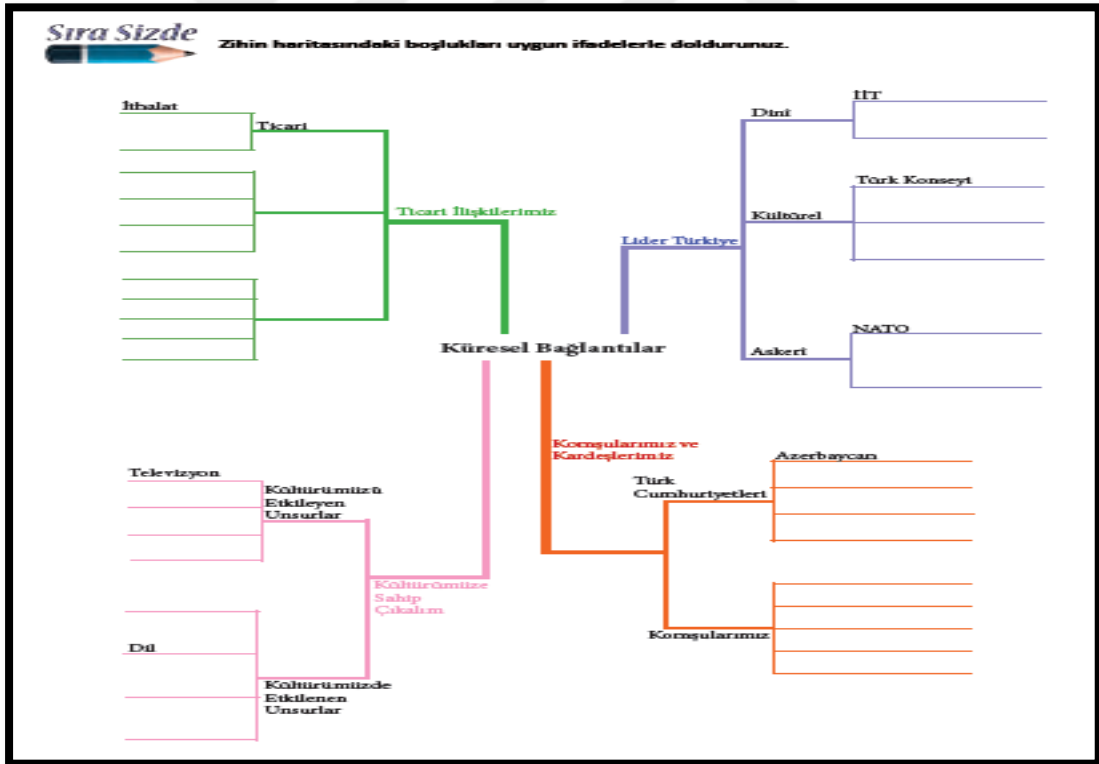
Sıra Sizde Yukarıdaki kelime bulutundan yararlanarak aşağıda boş bırakılan yerleri tamamlayınız.

Mrb **Hamburger** **Dede Korkut Hikayeleri** **Köfte**
Geleceğim **Topaç** **Çelik çomak** **Gelcem**
La Fontaine Hikayeleri **Merhaba** **Bilgisayar oyunu**

Kültürel Unsur	Medyadan Önce	Medyadan Sonra
Oyunlar		
Yemekler		
Hikâyeler		
Yazışmalar		
Konuşmalar		

Şekil 30: Anlam Çözümleme Tablosu Örneği.

Şekil 30’da görüldüğü gibi sıra sizde çalışmasında verilen kelimeler tabloda gösterilip eşleşme istendiği için anlam çözümleme tablosu örneği şeklinde değerlendirildi.

Şekil 31: Zihin Haritası Örneği.

Şekil 31’de görüldüğü gibi küresel bağlantılar kavramının verilişi zihin haritası örneği şeklinde değerlendirildi.

4.5. 5. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın beşinci alt problemi “6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının değerlendirme kısımlarında yer alan alternatif ölçme değerlendirme teknikleri nelerdir?” şeklinde ifade edilmiş olup bu alt probleme ilişkin veriler aşağıda verilen Tablo 24’te verilmiştir.

Tablo 23: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının değerlendirme kısımlarında yer alan ölçme değerlendirme teknikleri

Öğrenme Alanı Değerlendirme çalışmaları	Alternatif ÖDT.	Geleneksel ÖDT. Doğru (D) Yanlış (Y)Testi	Geleneksel ÖDT. Kısa cevaplı testler	Geleneksel ÖDT. Çoktan seçmeli testler	Geleneksel ÖDT. Uzun cevaplı sorular
Birey ve toplum öğrenme alanı değerlendirme çalışması	Yok	5	5	5	2
Kültür ve miras öğrenme alanı değerlendirme çalışması	Yok	5	5	5	2
İnsanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanı değerlendirme çalışması	1adet Harita Oluşturma Etkinliği	5	5	5	-
Bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanı değerlendirme çalışması	Yok	5	5	5	2
Üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanı değerlendirme çalışması	Yok	5	5	5	1
Etkin Vatandaşlık öğrenme alanı değerlendirme çalışması	Yok	5	5	5	1

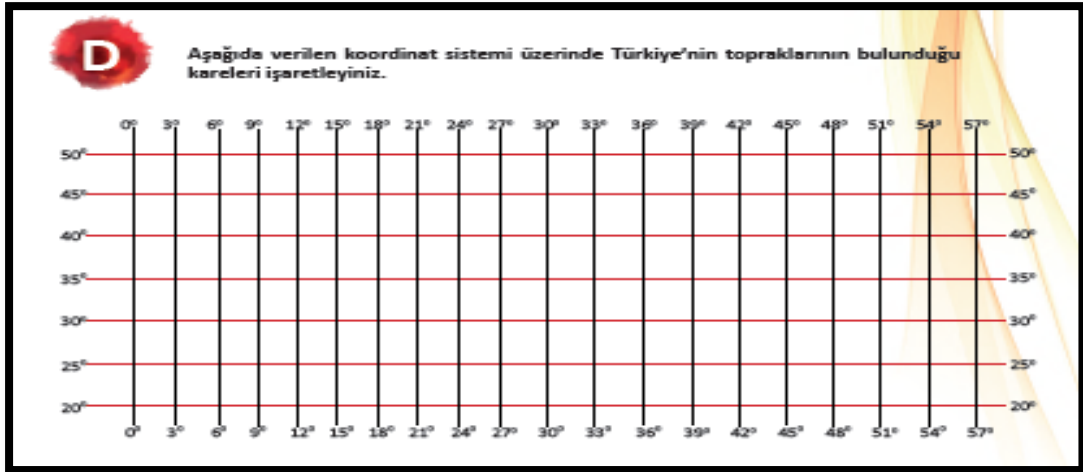
Küresel bağlantılar öğrenme alanı değerlendirme çalışması	Yok	5	5	5	2
Toplam	1	35	35	35	10

Tablo 24’te görüldüğü gibi MEB. Yayınevi 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının değerlendirme kısımlarında alternatif ölçme ve değerlendirme tekniğine uygun 1 tane soruya yer verilirken, diğer verilmiş soruların 35’i doğru-yanlış testi, 35’i kısa cevaplı test, 35’i çoktan seçmeli test ve 10 ‘u da uzun cevaplı sorular şeklinde yani geleneksel ölçme değerlendirme şeklinde verilmiştir.

4.6. 6. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın altıncı alt problemi “6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının değerlendirme kısımlarında yer alan alternatif ölçme değerlendirme tekniklerine nasıl yer verilmiştir?” şeklinde ifade edilmiş olup bu alt probleme ilişkin değerlendirme çalışmalarında alternatif ölçme ve değerlendirme tekniğine uygun 1 adet örnek bulunmuştur.

İnsanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanı değerlendirme kısımlarında yer alan alternatif ölçme değerlendirme tekniklerine nasıl yer verilmiştir örnek.

Şekil 32: Harita Oluşturma Etkinliği Ve Öğrenciyi Aktif Kılan Soru Örneği.

Şekil 32’de görüldüğü gibi insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanı değerlendirme çalışması soru örneği öğrenciyi aktif kılmayı amaçladığı için alternatif ölçme ve değerlendirme tekniği örneği şeklinde değerlendirildi.

- Değerlendirme kısmın da çokça yer alan ve geleneksel ölçme değerlendirme tekniği kapsamına girmiş olan soru örneklerine de birkaç örnek verecek olursak:

Birey ve toplum öğrenme alanı değerlendirme kısımlarında yer alan geleneksel ölçme değerlendirme tekniklerine örnek.

B Aşağıda verilen kelimeleri kullanarak cümlelerdeki boşlukları doldurunuz.
(slo 150 - tarihimiz - vakıflar - ayrımcılık - kardeş - kardeşlik)

1) Ailemizde ..... olmak doğuştan ya da yaşa bağlı sahip olduğumuz bir rolümüzdür.
2) .....milî kültürümüzün en önemli unsurlarından biridir.
3) Toplumda ön yargıların artması .....ve çatışmaya neden olabilir.
4) Türk-İslam devletlerindeki.....yardımlaşma ve dayanışma kurumlarıdır.
5) .....vatandaşın kamuya alakalı şikâyet, istek, ihbar ve müracaatlarını yapacakları telefon hattıdır.

Şekil 33: Kısa Cevaplı Test Tekniği Örneği.

Şekil 33’de görüldüğü gibi birey ve toplum öğrenme alanı 1. değerlendirme sorusu geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniği kısa cevaplı test örneği şeklinde değerlendirildi.

Kültür ve miras öğrenme alanı değerlendirme kısımlarında yer alan geleneksel ölçme değerlendirme tekniklerine örnek.

A Aşağıda verilen ifadelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” yazınız.
Yanlış olduğunu düşündüğünüz ifadelerin altındaki boşluğa doğrusunu yazınız.

( ) 1. Hun Türklerinin konargöçer yaşam tarzına sahip olmaları tarımın gelişmesine katkı sağlamıştır.
.....
( ) 2. Tarihî ticaret yolları toplumlar arası ilişkileri sadece ekonomik alanda etkilemiştir.
.....
( ) 3. İslamiyet ile birlikte Arap Yarımadası’nda insan hakları konusunda önemli ilerlemeler yaşanmıştır.
.....
( ) 4. Anadolu’da imarethane, darüşşifa, kervansaray, kümbet gibi mimari eserlerin varlığı bu coğrafyada Türk-İslam kültürünün oluştuğunun kanıtıdır.
.....
( ) 5. Malazgirt ve Miryokefalon savaşları Türklerin Anadolu’yu yurt edinme sürecini olumlu etkilemiştir.
.....

Şekil 34: Doğru (D) - Yanlış (Y) Test Tekniği Örneği.

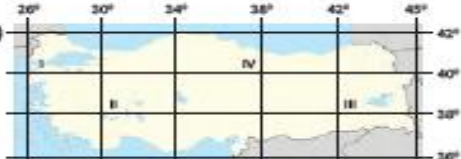
Şekil 34'te görüldüğü gibi kültür ve miras öğrenme alanı 2. değerlendirme sorusu geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniği doğru-yanlış test örneği şeklinde değerlendirildi.

İnsanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanı değerlendirme kısımlarında yer alan geleneksel ölçme değerlendirme tekniklerine örnek.

3) Bir yerin Ekvator'a ve başlangıç meridyenine göre yerinin belirlmesine *mutlak konum* denir.

Bu açıklamaya göre Türkiye'nin;
I- Uluslararası ulaşım yolları üzerinde olması
II- Kuzey yarım kürede olması
III- Asya ve Avrupa kıtalarını birbirine bağlaması

Özelliklerinden hangileri mutlak konumıyla ilgilidir?
A) Yalnız II   B) I ve II
C) II ve III   D) I-II ve III

4)

Haritedeki noktalardan hangisinden kuzeydoğuya doğru gidilirse İstanbul'a ulaşılır?
A) I   B) II
C) III   D) IV

5)

Türkiye haritasında numaralandırılmış yerlerle ilgili verilen bilgilerden hangisi doğrudur?
A) I Türkiye'nin verimli arazilerindedir.
B) II Türkiye'nin en az nüfuslu yeridir.
C) III Yeryüzü şekli körfezdır.
D) IV En önemli yer altı kaynağı taş kömürüdür.

Şekil 35: Çoktan Seçmeli Test Tekniği Örneği.

Şekil 35'te görüldüğü gibi insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanı 3. değerlendirme sorusu geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniği çoktan seçmeli test örneği şeklinde değerlendirildi.

Etkin vatandaşlık öğrenme alanı değerlendirme kısımlarında yer alan geleneksel ölçme değerlendirme tekniklerine örnek.

D Aşağıdaki soruların cevaplarını verilen boşluğa yazınız.

23 Nisan 1920'de açılan Büyük Millet Meclisinde çeşitli siyasi görüşlere sahip kişiler vardı. Toplumun tüm kesiminden işçi, memur, subay, tüccar gibi temsilciler bulunuyordu.

Büyük Millet Meclisinin bu özellikleri demokrasinin temel ilkelerinden hangileri ile ilgilidir? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Şekil 36: Uzun Cevaplı Soru Örneği.

Şekil 36'da görüldüğü gibi etkin vatandaşlık öğrenme alanı değerlendirme sorusu geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniği uzun cevaplı soru örneği şeklinde değerlendirildi.

Sıra Sizde Sınıf başkanlığı ya da okul öğrenci meclisi seçim sürecinde yaşadıklarınızı hatırlayınız. Bu süreci dikkate alarak aşağıda verilen boşluklara "eşit, özgür, çoğunluğun, seçme ve seçilme" kavramlarından uygun olanlarını yazınız.

Arkadaşlarımız ..... iradeleriyle aday olmuşlardı. Bizler ..... koşullar içinde oylarımızı kullandık. .... hakkımızı kullanarak sandığa attığımız oylar tarafsız bir şekilde sayılmıştı. .... tercih ettiği arkadaşımız seçilmişti.

Sözü edilen seçimleri ülkemizde yapılan genel ya da yerel seçimler ile karşılaştırarak benzerliklerini tartışınız.

Şekil 37: Etkili vatandaşlık öğrenme alanında yer alan kısa cevaplı soru ve konuyu pekiştirmeniz için metin başında ve sonunda verilen sınıf içi tartışma soruları örneği.

Şekil 37'de görüldüğü gibi ilk soru geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniği kısa cevaplı test örneği, ikinci soru ise metin başı ve sonunda pekiştirme amaçlı sorulan soru örneği şeklinde değerlendirildi.

Küresel bağlantılar öğrenme alanı değerlendirme kısımlarında yer alan geleneksel ölçme değerlendirme tekniklerine örnek.

A Aşağıda verilen ifadelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" yazınız. Yanlış olduğuna düşündüğünüz ifadelerin altındaki boşluğa doğrusunu yazınız.

( ) 1. Devletler varlıklarını devam ettirmek için birbirlerine muhtaçtır.
.....

( ) 2. Ülkemizin kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerinin en fazla geliştiği ülke Romanya'dır.
.....

( ) 3. Türkiye uluslararası ilişkilerini "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" anlayışıyla sürdürmektedir.
.....

( ) 4. Popüler kültür halkın ilgisini çeken geçici kültürdür.
.....

( ) 5. Popüler kültür, millî kültürün gelişmesine katkı sağlar.
.....

B Aşağıda verilen kelimeleri kullanarak cümlelerdeki boşlukları doldurunuz. (çocuklar, ithalat, milli dış politika, TRT AVAZ, yeni yazışma dili, TİKA)

1) Türkiye konuşan halklar arasında kültür köprüsü oluşturmak için ..... kurulmuştur.

2) Popüler kültürden en fazla ..... etkilenmektedir.

3) Popüler kültürle birlikte ..... oluşmuştur.

4) Ülkelerin başka ülkelerden ürün satın almasına ..... denir.

5) Bağımsızlık ..... ilkelerindedir.

C Aşağıdaki soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

1) Aşağıdakilerden hangisi Atatürk'ün millî dış politika anlayışının temel esaslarından **değildir**?

A) Millî sınırlarımız içinde kalmak
B) Bağımsızlığımızı ön planda tutar
C) Milletlerarası ilişkilerde eşitliğe dayanan dostluklar kurmak
D) Diğer devletlerin politikalarını esas almak

2) Batı'da sanayileşme ve modernleşmeyle birlikte kent kültürü olarak ortaya çıkmıştır. Gün boyunca çalışan insanlara yorgunluklarını ve sorunlarını unutturarak "gündelik hayatın kültürü" olarak kabul edilmiştir.

Üstteki açıklamaya aşağıdaki kelimelerden hangisiyle ifade edilmektedir?

A) Millî Kültür
B) Popüler kültür
C) Medya
D) İletişim

Şekil 38: Küresel bağlantılar öğrenme alanında yer alan Doğru-yanlış testi, kısa cevaplı testi ve çoktan seçmeli test tekniği örnekleri.

Şekil 38'de görüldüğü gibi küresel bağlantılar öğrenme alanı değerlendirme çalışmasında verilen soruların geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniklerinden doğru-yanlış test örneği, kısa cevaplı test örneği ve çoktan seçmeli test örneği şeklinde verildiği değerlendirildi.

V. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 SONUÇLAR

1. Bu bölümde 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında alternatif ölçme değerlendirme tekniklerine nasıl yer verilmiştir? Bu konuya ilişkin veriler bulgular ve yorumlar kısmında verilmiş olup verilen verilerin sonuçları aşağıda belirtilmiştir.

2. Eğitim öğretim sürecinde öğrenci ve öğretmenler tarafından en çok kullanılan, tercih edilen öğretim materyali ders kitaplarıdır. Bu nedenle incelenen ders kitabında: “6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında alternatif ölçme değerlendirme tekniklerine nasıl yer verilmiştir?” Problem cümlesi etrafında yapmış olduğumuz çalışmayı alanında uzman kişilere sorularak, ders kitabının temelde 3 tema ve altı alt problemde ele aldık.

3. Temalarımız; 1- Hazırlık kısımlarında yer alan alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerini nelerdir? 2- Öğrenme alanları içerisinde yer alan alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerini nelerdir? 3- değerlendirme çalışmalarında yer alan alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerini nelerdir?

4. Tema 1: Hazırlık kısımlarında yer alan alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerini nelerdir? 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının ünite hazırlık kısımlarında yer alan alternatif ölçme değerlendirme teknikleri nelerdir ve nasıl yer verilmiştir şeklinde incelenmiştir. Elde ettiğimiz bulgular ışığında öğrenme alanlarında verilen hazırlık soruları toplamda 34 tane olarak belirlenmiştir. Bu hazırlık sorularında yer alan öğrenme alanları tek tek incelenerek alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerinin olup olmadığı bulunmaya çalışılmıştır. İncelenen hazırlık sorularında daha çok öğrencinin derse hazırlanmasını, ön bilgilerini yoklamasını amaçlayan ve kazandırılacak kazanımlar hakkında yeni bilgiler vermesine yönelik sorular olduğu görülmüştür. Bu nedenle hazırlık sorularında alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine ilişkin soruların varlığına rastlanılmamıştır.

5. Tema 2: Öğrenme alanları içerisinde yer alan alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerini nelerdir? 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğrenme alanları içerisinde yer alan alternatif ölçme değerlendirme teknikleri nelerdir ve nasıl yer verilmiştir

şeklinde incelenmiştir. Elde ettiğimiz bulgular ışığında öğrenme alanları içi incelemesinde:

6. Birey ve toplum öğrenme alının da; balık kılıcı -1, yapılandırılmış grid -1, bulmaca-1, kavram haritası -1, zihin haritası -1, kavram haritası -1, anlam çözümleme tablosu -2 ve kelime ilişkilendirme testi -1, **toplamda 8** adet alternatif ölçme ve değerlendirme tekniği tespit edilmiştir. Bu öğrenme alanında yine; kısa cevaplı testler -6, uzun cevaplı sorular -14, konuyu pekiştirmek amacı ile değişik kaynaklardan yararlanıp, araştırma ve tartışma yapmayı amaçlayan sorular -3, konuyu pekiştirmeniz için metin başında ve sonunda verilen sınıf içi tartışma soruları -5, **toplamda 28** adet geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniği tespit edilmiştir.

7. Kültür ve miras öğrenme alının da; performans ödevi 2 -, yapılandırılmış grid -1, bulmaca-3, zihin haritası -1, anlam çözümleme tablosu -3 **toplamda 10** adet alternatif ölçme ve değerlendirme tekniği tespit edilmiştir. Bu öğrenme alanında yine; kısa cevaplı testler -3, uzun cevaplı sorular -25, eşleştirmeli testler -2, doğru – yanlış testleri -1, konuyu pekiştirmek amacı ile değişik kaynaklardan yararlanıp, araştırma ve tartışma yapmayı amaçlayan sorular -17, konuyu pekiştirmeniz için metin başında ve sonunda verilen sınıf içi tartışma soruları -16, **toplamda 64** adet geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniği tespit edilmiştir.

8. İnsanlar, yerler ve çevreler öğrenme alının da; bulmaca -1, zihin haritası -1, kavram haritası -1, yaparak yaşayarak öğrenme etkinliği -1, **toplamda 4** adet alternatif ölçme ve değerlendirme tekniği tespit edilmiştir. Bu öğrenme alanında yine; kısa cevaplı testler -6, uzun cevaplı sorular -10, eşleştirmeli testler -2, konuyu pekiştirmek amacı ile değişik kaynaklardan yararlanıp, araştırma ve tartışma yapmayı amaçlayan sorular -7, konuyu pekiştirmeniz için metin başında ve sonunda verilen sınıf içi tartışma soruları - 3, **toplamda 28** adet geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniği tespit edilmiştir.

9. Bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alının da; bulmaca -1, zihin haritası -1, anlam çözümleme tablosu -1, performans ödevi -4, **toplamda 7** adet alternatif ölçme ve değerlendirme tekniği tespit edilmiştir. Bu öğrenme alanında yine; kısa cevaplı testler -1, uzun cevaplı sorular -9, eşleştirmeli testler -1, konuyu pekiştirmek amacı ile değişik kaynaklardan yararlanıp, araştırma ve tartışma yapmayı amaçlayan sorular -8,

konuyu pekiştirmeniz için metin başında ve sonunda verilen sınıf içi tartışma soruları - 2, **toplamda 21** adet geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniği tespit edilmiştir.

10. Üretim, tüketim ve dağıtım öğrenme alının da; bulmaca -1, zihin haritası -1, anlam çözümlene tablosu -1, performans ödevi -1, öz değerlendirme -1, kelime ilişkilendirme testi -1, proje çalışması -1, haber oluşturma -1, **toplamda 8** adet alternatif ölçme ve değerlendirme tekniği tespit edilmiştir. Bu öğrenme alanında yine; kısa cevaplı testler -3, uzun cevaplı sorular -12, eşleştirmeli testler -6, konuyu pekiştirmek amacı ile değişik kaynaklardan yararlanıp, araştırma ve tartışma yapmayı amaçlayan sorular -11, konuyu pekiştirmeniz için metin başında ve sonunda verilen sınıf içi tartışma soruları - 8, **toplamda 40** adet geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniği tespit edilmiştir.

11. Etkin vatandaşlık öğrenme alının da; bulmaca -1, zihin haritası -1, anlam çözümlene tablosu -2, kavram haritası -1, öz değerlendirme -1, **toplamda 6** adet alternatif ölçme ve değerlendirme tekniği tespit edilmiştir. Bu öğrenme alanında yine; kısa cevaplı testler -11, uzun cevaplı sorular -8, eşleştirmeli testler -1, doğru- yanlış testi -1, konuyu pekiştirmek amacı ile değişik kaynaklardan yararlanıp, araştırma ve tartışma yapmayı amaçlayan sorular -14, konuyu pekiştirmeniz için metin başında ve sonunda verilen sınıf içi tartışma soruları - 3, **toplamda 37** adet geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniği tespit edilmiştir.

12. Küresel bağlantılar öğrenme alının da; bulmaca -1, zihin haritası -1, anlam çözümlene tablosu -1, performans ödevi -2, **toplamda 5** adet alternatif ölçme ve değerlendirme tekniği tespit edilmiştir. Bu öğrenme alanında yine; kısa cevaplı testler -4, uzun cevaplı sorular -6, konuyu pekiştirmek amacı ile değişik kaynaklardan yararlanıp, araştırma ve tartışma yapmayı amaçlayan sorular -3, konuyu pekiştirmeniz için metin başında ve sonunda verilen sınıf içi tartışma soruları - 6, **toplamda 19** adet geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniği tespit edilmiştir.

13. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğrenme alanları içerisinde yer alan alternatif ölçme değerlendirme teknikleri incelemesinde **toplam 48** soru alternatif ölçme değerlendirme tekniğine uygun şekilde verilirken, diğer verilen **238** sorunun da geleneksel ölçme değerlendirme tekniğine uygun şekilde verildiği görülmüştür.

14. Yukarıda verilen bulgular ışığında ünite içi incelemesinde incelenen ders kitabının alternatif ölçme değerlendirme tekniklerine iyi denecek şekilde yer verdiği

görülmektedir. Ancak inceleme esnasında alternatif ölçme teknikleri kapsamına giren; Portfolyo, dereceli rubrik, kontrol listesi, derecelendirme ölçeği, gözlem formu, tutum ölçeği, akran değerlendirme, grup değerlendirme, görüşme, tanılayıcı dallanmış ağaç vb. bunlara yer verilmemiş olduğu görülmektedir. Kapsamı bakımından çok geniş olan alternatif ölçme değerlendirme tekniklerinin ders kitabının en önemli bölümlerinden olan ve asıl konun anlatıldığı yer olan öğrenme alanları içerisinde bazılarında hiç yer verilmediği bazılarının da yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Öğrencilerin konuyu tam olarak anlayabilmesi, hayat ile okul arasında bağ kurması için ünite içerisinde alternatif ölçme ve tekniklerine sıkça yer verilmesi gerekmektedir. Öğrenme alanları içerisinde verilecek her bir teknik öğrencinin kalıcı öğrenme yapmasına imkân vermektedir. Aynı zamanda dersi baştan sona kontrol eden öğretmenler içinde bu derece öğrenciyi merkeze alan etkinliklerin ders kitaplarında yer alması öğretim ortamını zenginleştirecektir. Eğitim öğretim alanlarında yapılan çalışmalar ve bunlara bağlı olarak benimsenen öğrenci merkezli anlayışlar, geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniklerine ek olarak alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri ile öğrencilere katkı sağlayabilir.

15. Tema 3: Değerlendirme çalışmalarında yer alan alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerini nelerdir? 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının değerlendirme kısımlarında yer alan alternatif ölçme değerlendirme teknikleri nelerdir ve nasıl yer verilmiştir şeklinde incelenmiştir. Elde edilen bulgular ışığında değerlendirme kısımlarında yapılan incelemede toplamda 116 değerlendirme sorusuna yer verilmiştir. Bunlardan 1 soru (Harita oluşturma etkinliği) alternatif ölçme ve değerlendirme tekniğine uygun olarak verilmiştir. Diğer 115 soruda geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniklerine uygun şekilde verilmiştir. Bunlardan: Doğru- Yanlış Testi -35, Kısa Cevaplı Test -35, Çoktan Seçmeli Test -35 ve Uzun Cevaplı Sorular -10, şeklinde verilmiştir.

16. Yukarıda verilen bulgular bize değerlendirme çalışmalarının tamamen geleneksel ölçme teknikleri ile yapıldığını göstermektedir. Oysaki değerlendirme soruları kitabın son ve neredeyse öğrenmenin tekrarı bakımından en önemli bölümüdür. Alternatif ölçme ve değerlendirme tekniğine değerlendirme çalışmalarında neredeyse hiç yer verilmemiş olması çok büyük bir eksiklik olarak görülmektedir. Ders kitaplarının bölümlerinden olan hazırlık kısmındaki hazırlık soruları, öğrenme alanı içerisindeki sorular ve değerlendirme soruları bir bütünü oluşturmaktadır. Bu bölümlerde

verilecek her bir alternatif ölçme ve değerlendirme tekniği öğrencilerin daha kalıcı öğrenmesini sağlayacaktır.

5.2 ÖNERİLER

1. Ders kitabı hazırlık kısımlarında o öğrenme alanında verilen konunun uygulığı göz önüne alınarak alternatif ölçme değerlendirme tekniklerine yer verilebilir.
2. Ders kitaplarında konunun anlatıldığı öğrenme alanlarında konunun kapsamına göre alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri daha da çeşitlendirilmelidir.
3. MEB. Yayınevi 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı incelenmiş olup diğer özel yayınevleri de incelenebilir.
4. Alternatif ölçme teknikleri kapsamına giren; Portfolyo, dereceli rubrik, kontrol listesi, derecelendirme ölçeği, gözlem formu, tutum ölçeği, akran değerlendirme, grup değerlendirme, görüşme, tanılayıcı dallanmış ağaç vb. bunlara da konunun kapsamı ve durumuna göre öğrenme alanlarında yer verilebilir.
5. Değerlendirme çalışmalarında alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine daha fazla yer verilmelidir.
6. Hazırlık kısmı, öğrenme alanı içerisi ve değerlendirme çalışmalarında verilecek soruların çeşitliliği artırılabilir.

KAYNAKÇA

- Adanalı, K., ve Doğanay, A. (2010). Beşinci sınıf sosyal bilgiler öğretiminin alternatif ölçme değerlendirme etkinlikleri açısından değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1), 271-292.
- Airasian, P. W. (1994). *Classroom assesment*. New York: Mc Grow Hill.
- Alkan, F. (2012). *Okul yöneticilerinin ilköğretim okullarında alternatif ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarına ilişkin görüşleri* (Uşak ili örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Uşak.
- Atalay, O., ve Kılıç, Ö. (2015). Balık kılıçığı yöntemi ile mobil vinç kazası olası nedenlerinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*. 30(1), 73-78 ss. Adana.
- Bahar, M., Nartgün, Z., Durmuş, S., ve Bıçak, B. (2015). *Geleneksel- tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme teknikleri*. (7. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Balcı, A. (1997). *Sosyal bilimlerde araştırma*. (2. baskı). Ankara:72 TDFO Bilgisayar Press.
- Başol, G. (2018). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. (5. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Baştürk, M. (2005). Ders kitaplarının tarihçesi. Ö. Demirel ve K. Kıroğlu. (Ed.) *Konu alanı ders kitabı incelemesi* (ss.13-36). Ankara: Pegem Yayınları.
- Baştürk, S. (2019). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. (2. baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Baykul, Y., Gelbal, S., ve H. Kelecioğlu. (2001). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: MEB Yayınları.
- Baysal, A. C. (1981). *Sosyal ve örgütsel psikolojide tutumlar*. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları. İstanbul.
- Çalışkan, H., ve Yiğittir, S. (2015). Sosyal bilgilerde ölçme ve değerlendirme. B. Tay ve A. Öcal. (Ed.). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi içinde*. (4. baskı). (ss.223-290). Ankara: Pegem Akademi
- Çepni, S. (2008). Performans değerlendirmesi. E. Karip. (Ed.). *Ölçme ve değerlendirme içinde* (ss.195-241). Ankara: Pegem Akademi.
- Çepni, S. (2009). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. (Geliştirilmiş 4. baskı). Trabzon.
- Demirel, Ö. (2014). *Kuramdan uygulamaya program geliştirme*. (21.Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ertürk, S. (1986). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Yelkentaç Yayınları.

- Gelbal, S. ve Kelecioğlu, H. (2007). Öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme yöntemleri hakkındaki yeterlik algıları ve karşılaştıkları sorunlar. *Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 135-145, Ankara.
- Geray, H. (2006). *Toplumsal araştırmalarda nicel ve nitel yöntemlere giriş*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Gömlüksiz, M., Bıçak, B., Çetin, B., Yurdabakan, İ., ve Nartgün, Z. (2016). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. S.Erkan., ve M. Gömlüksiz. (Ed.). (4. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Grower And Others. (1995). *Teaching pratice handbook*, heinimann, Oxford. 1995. ss..77-81.
- Güler, N. (2019). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. (2. baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Güneş, F. (2002). *Ders kitaplarının incelenmesi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Güneş, M. H. ve Çelikler, D. (2010). Konu alanı ders kitabı inceleme dersine yönelik öğrenci görüşleri. *Sosyal bilimler enstitüsü dergisi*, 5, 81-90.
- Güneş, M.H., ve Gözüm, A.İ.C. (2013). İlköğretimde İşlenen Ekoloji Konusunun 10. Sınıf Öğrencilerinin Ekosistem Konusundaki Hazırbulunuşluk Düzeyleri Üzerindeki Etkisinin Saptanmasında Kelime İlişkilendirme Kullanılması. *Eğitim ve öğretim araştırmaları dergisi*, 2 (3), 252-264.
- Gür, H., ve Bütüner, S. Ö. (2008). Açılar ve üçgenler konusunun anlamlı öğrenme araçlarından V diyagramları ve zihin haritaları kullanarak öğretimi. *Necati Bey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen Ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*. Cilt 2, Sayı 1. Haziran 2008, sayfa 1-18. Balıkesir.
- Halacı, G. (2012). *Sınıf öğretmenlerinin ve öğrencilerinin yapılandırılmış grid tekniğine ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Afyon.
- Işıklı, M., Taşdere, A., ve Göz. N.M. (2011). Kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla öğretmen adaylarının Atatürk ilkelerine yönelik bilişsel yapılarının incelenmesi. *Uşak üniversitesi sosyal bilimler dergisi*, 4(1), 50-72.
- Johnson, D. W., Johnson, R. T., & Holubec, E. J., Roy. P. (1993). *Ci Rc Les Of Learning: Cooperation İn The Classroom*. Association for Supervision and CurriculumDevelopment, Alexandria, Va. 84-89p.
- Kabapınar, Y. (2011). Yeni öğrenme anlayışının ışığında sosyal bilgiler ders kitapları. C. Öztürk (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi* (2. baskı) İçinde (ss.367-401). Ankara: Pegem Akademi.
- Kan, A., ve Aydın, B. (2017). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. H. Atılğan. (Ed.). (10. baskı). Ankara: Anı Yayınları.

- Karahan, U. (2007). *Alternatif ölçme ve değerlendirme metotlarından grid, tanılayıcı dallanmış ağaç ve kavram haritasının biyoloji öğretimine uygulanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (21. baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Keeves, J. P. (1988). *Educational research, methodology and measurement: an international handbook*. New York: Pergoman Pres.370-72.
- Kılıç, A., ve Seven, S. (2008). *Konu alanı ders kitabı incelmeleri*. (7. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Kırtak, V. N. (2010). *Fizik, kimya ve biyoloji öğretmen adaylarının termodinamik yasalarını günlük hayatla ve çevre sorunları ile ilişkilendirme düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Balıkesir.
- Kızılcaoğlu, A. (2004). Orta öğretim coğrafya ders kitapları değerlendirme ölçütleri. *Marmara coğrafya dergisi sayı: 8*. İstanbul.
- Kirman, A. (2008). *İlköğretim 6., 7. Ve 8. Sınıf fen bilgisi dersinde geleneksel ve alternatif ölçme değerlendirme sistemlerinin, başarı testleri yapılarak karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kafkas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Kars.
- Kocaarslan, M. (2012). *Tanılayıcı dallanmış ağaç tekniği ve ilköğretim 5. sınıf fen ve teknoloji dersi maddenin değişimi ve tanınması adlı ünite de kullanımı*. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Kocaarslan, M. (2012). Tanılayıcı dallanmış ağaç tekniği ve ilköğretim 5. sınıf fen ve teknoloji dersi maddenin değişimi ve tanınması adlı ünite de kullanımı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 269-279.
- Korkmaz, H. (2004). *Fen ve teknoloji eğitiminde alternatif değerlendirme yaklaşımları*. Ankara: Yeryüzü Yayınevi.
- Küçükahmet, L. (2011). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu*. (3. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Küçükahmet, L. (1999). *Öğretimde planlama ve değerlendirme*. İstanbul: Alkim Yayınevi.
- Linn, R. L., & Gronlund, N. E. (1995) *Measurement and assesment in teaching* (7th. Edication). New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Linn, R. L., & Gronlund, N. E. (2000) *Measurement and assesment in teaching* (8th. ed.). New Jersey: Prentice-Hall.
- MEB. (2005a). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi (4-5.sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

- MEB. (2000). *2001 Yılı başında milli eğitim.* (ss.165-171). Milli Eğitim Yayınevi. Ankara.
- MEB. (2005b). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi (6-7.sınıflar) öğretim programı.* Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (2006). *İlköğretim fen ve teknoloji dersi (6,7 ve 8. sınıflar) öğretim programı.* Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (2007). *İlköğretim 4-5. sınıflar ve 6-7. sınıflar sosyal bilgiler dersi öğretim programları ve kılavuzları,* Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- MEB. (2017). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7.sınıflar).* Ankara.
- MEB. (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler ders kitabı.* İstanbul: Netbil Basım ve Yayıncılık.
- Moskal, B. M. (2000). Scoring rubrics: what, when and how?, practical assesment. *Research & Evaluation*, 7(3), 1-5.
- Nitko, A. J. (2004). *Educational assessment of students* . Englemood Clifts, N: Prentice Hall.
- Orhan, A. T. (2007). *Fen eğitiminde alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin ilköğretim öğretmen adayları, öğretmen ve öğrenci boyutu dikkate alınarak incelenmesi.* Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Oruç, Ş. (2012). Sosyal bilgiler ders kitapları. M. Safran. (Ed.) *Sosyal bilgiler öğretimi.* (2. baskı) İçinde (ss.267-282). Ankara: Pegem Akademi.
- Özçelik, A. D. (1998). *Ölçme ve Değerlendirme.* Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Özen, Y. (2017). Eğitimde alternatif ölçme ve değerlendirme. İ. Doğan. (Ed.). (1. baskı). Ankara: Gece kitaplığı yayınları.
- Özenç, M. (2013). *Sınıf öğretmenlerinin alternatif ölçme ve değerlendirme yeterliliklerinin incelenmesi.* Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Özören, E. (2013). *Alternatif ölçme ve değerlendirme araçları üzerine bir meta analiz çalışması.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Elazığ.
- Öztürk, C. (2011). Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış. C. Öztürk. (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi.* (2. baskı). İçinde (ss.1- 31) . Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C., ve Dilek, D. (2003). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi.* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Özyenginer, E. (2006). *Bilgisayar dersinde portfolyo yöntemi kullanımı üzerine bir çalışma*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İzmir.
- Resmi Gazete (14.10.2015 tarihli ve 29502 Sayılı). *Mili eğitim bakanlığı ders kitapları ve eğitim araçları yönetmeliği*. Ankara. Siyasal Kitapevi
- Rowe, M. B. (1974). Wait- time and rewards as instructional variables, their influence on language, logic, and fate control: part one- wait-time. *Journal of research in science teaching*, 11(2), 81-94.
- Semerci, Ç. (2004). İlköğretim Türkçe ve matematik ders kitaplarını genel değerlendirme ölçeği. *C.Ü. Sosyal bilim dergisi*, Cilt: 28, No: 1 49-54
- Semerci, Ç. (2008). Eğitimde ölçme ve değerlendirme. E. Karip. (Ed.) *Ölçme ve değerlendirme*. (2. askı) İçinde (ss.2-15). Ankara: Pegem Akademi.
- Sezgin, F. (2008). Ölçme ve değerlendirmede temel istatistiksel işlemler. E. Karip. (Ed.). *Ölçme ve değerlendirme* içinde (ss.315-352). Ankara: Pegem Akademi.
- Southerland, S. A., Smith, M. U., & Cummins, C. L. (2000). "What do you mean by that?" using structured interviews to assess science understanding. in .. *Mintres, J.H. Wander See Ve J.P. Novak (Ed.)*, *Assosing science undersding: a human constructivist view (Chopter 6)*. Academic Press.
- Sönmez, V. (1999). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. (2. baskı). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Şimşek, N. (2012). Sosyal bilgilerde ölçme ve değerlendirme. M. Safran (Ed.). *sosyal bilgiler öğretimi* (2.baskı). İçinde (ss.613-666). Ankara: Pegem Akademi.
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların ölçülmesi ve spss ile veri analizi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tekin, H. (2004). Eğitimde ölçme ve değerlendirme (Gözden Geçirilmiş 16. baskı). Ankara: Yargı Yayınları.
- Tekindal, S. (2002). *Okullarda ölçme ve değerlendirme yöntemleri*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Tekindal, S. (2006). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinde ölçme ve değerlendirme. C. Öztürk. (Ed.). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. (2. baskı). İçinde (ss.395-449). Ankara: Pegem Akademi.
- Tikbaş, F. (2011). *Kültür, eğitim ve kültür ekonomisi kapsamında bulmacaların işlevleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Tokcan, H (2015). *Sosyal bilgiler de kavram öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.

- Tokcan, H., Yiter, S., Oğuz, H., Kesmeçi, Y., ve Karakuş, H. (2015). Kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla 5. sınıf öğrencilerinin doğal afetlere ilişkin bilişsel yapılarının incelenmesi. *IV. Uluslararası sosyal bilgiler eğitimi sempozyumu*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Bolu, Türkiye, 23-25.
- Tuncel, G. (2012). Anlam çözümleme tablolarının sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ölçme değerlendirme sürecinde kullanımı. *Marmara coğrafya dergisi sayı: 25*, Ocak- 2012, s. 127-136. İstanbul.
- Turgut, F., Baykul, Y. (2012). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. (1. baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Turgut, M. F. (1992). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Saydam Matbaacılık.
- Ulusoy, K. (2015). Sosyal bilgilerde ders kitapları. B. Tay ve A. Öcal. (Ed.). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi*. (4. baskı). İçinde (ss.193-222). Ankara: Pegem Akademi
- Yalçınkaya, E.(2010). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme tekniklerini kullanma düzeyleri. *E-Journal of new world sciences academy* 5(4)., 1558-1571.
- Yaşar, Ş., ve Gültekin, M. (2011). Anlamli öğrenme için etkili öğretim stratejileri. C. Öztürk. (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi*. (2. baskı). İçinde (ss.77-109). Ankara: Pegem Akademi
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (2. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). *Nitel araştırma yöntemleri*. (7. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2008). Ölçme-değerlendirme testleri. E. Karip. (Ed.). *Ölçme ve değerlendirme*. (2. baskı). İçinde (ss. 115-194). Ankara: Pegem Akademi.
- Yılmaz, K. (2011). Sosyal bilgiler öğretiminde ölçme ve değerlendirme. C. Öztürk. (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi*. (2. baskı). İçinde (ss.431-515). Ankara: Pegem Akademi.
- <https://www.google.com/search?q=derecelendirme> (12.07.2019: 09.54)
- <http://www.kpsrehber.com/dersnotu-81-olcme-ve-degerlendirme-ile-ilgili-temel-kavramlar.html>;16.07.2019:15.57).
- <http://www.eokulegitim.com/bulmaca-nedir/> (24.07.2019: 11.20).

EKLER

Ek 1: İncelenen 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı

ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU _____

SOSYAL BİLGİLER

DERS KİTABI

6

Yazarlar

Faruk Gökalg Yılmaz

Hasan Bayraktar

Mustafa Kemal Özden

Murat Akpınar

Ömer Evin

DEVLET KİTAPLARI
BİRİNCİ BASKI

....., 2018

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör

Dr. Öğr. Üyesi Erol Yüksel
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali Kapar
Murat Akpınar

Program Geliştirme Uzmanı

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Kurnaz
Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Arslantaş

Dil Uzmanı

Mustafa Akpınar

Rehberlik Uzmanı

Rahime İlketenci Eker

Görsel Tasarım

Rengin Temel
Emre Gökçe

ISBN 978-975-11-4884-7

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 25.06.2018 gün ve 12254648 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 03.07.2018 gün ve 12720204 sayılı yazısı ile birinci defa 1.352.350 adet basılmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı Hasan KARAKUŞ
Doğum Yeri ve Tarihi Sarız 20/12/1990
Medeni Hali Evli, 1 Çocuk Sahibi
İletişim Bilgileri hasan_karakus@hotmail.com
hasan.38160@gmail.com
05412268365 (GSM)

EĞİTİM

1997-2005 Büyük Söbeçimen İlköğretim Okulu
2005-2019 Sarız Lisesi
2011-2013 Anadolu Üniversitesi Adalet Meslek Yüksek Okulu
2010-2014 Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
2014-2019 Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitim Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı

İŞ DENEYİMİ

2016-.... Emniyet Genel Müdürlüğü Bünyesinde Polis

YABANCI DİL

İngilizce Yökdil 36.250

YAYINLARI

BİLDİRİLER

Tokcan, H., Yiter, S., Oğuz, H., Kesmeçi, Y., & **Karakuş**, H. (2015). Kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla 5. sınıf öğrencilerinin doğal afetlere ilişkin bilişsel yapılarının incelenmesi. *IV. Uluslararası sosyal bilgiler eğitimi sempozyumu*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Bolu, Türkiye, 23-25.

Tokcan, H., Yiter, S., Oğuz, H., Kesmeçi, Y., & **Karakuş**, H. (2015). 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında ders programındaki kavramların yer alma durumu. *VII. Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitim Kongresi*, Nevşehir.

